

Skåne-Blekinges analys för regionalfonden och socialfonden

2013-09-30

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	5
Stora inomregionala skillnader	6
Regionens styrkor och svagheter i sammanfattning	7
Styrkor	7
Svagheter	8
1.0 Regionen Skåne-Blekinge	10
1.1 Geografi	10
1.2 Befolkning	11
2.0 Arbetsmarknad	13
2.1 Stark sysselsättningstillväxt men låg sysselsättningsgrad	13
2.2 Den kommunala mosaiken	15
2.3 Pendling	17
2.4 Hållbar regionförstoring	19
3.0 Ekonomisk tillväxt och näringslivsstruktur	21
3.1 Ekonomisk utveckling	21
3.2 Sysselsättning och branschstruktur	22
3.3 Internationaliseringsgrad	25
3.4 Nyföretagande och entreprenörskap	26
3.5 Social ekonomi	29
3.6 Kluster och styrkeområden	29
3.6.1 Kluster och klusterinitiativ	29
3.6.2 Kulturella och kreativa näringar	32
3.6.3 Turism	33
3.7 Riskkapital	35
Nationalekonomiska argument för offentlig intervention på riskkapitalmarknaden	35
Företagsekonomiska resonemang om kompletterande kapitalförsörjning	35
Erfarenheter av riskkapitalfonder inom ERUF 2007-2013	36
Finansiella instrument	37
Behov av finansieringsinstrument Skåne-Blekinge	38
<i>I SWECO:s analys konstateras att det finns behov av riskvilligt kapital av olika modeller i ett företags alla olika faser: Försådd/sådd, uppstartsfas och tillväxtfas.</i>	<i>38</i>
Försådd/sådd	38
Uppstartsfas	38
Tillväxtfas	38

Samarbete mellan privat och offentligt	38
4.0 Innovationsdriven ekonomi.....	39
4.1 Stödstruktur som främjar innovation.....	39
4.2 Innovationskapaciteten	40
4.3 FoU-utgifter i Skåne-Blekinge.....	40
4.6 Sektorsspecifika satsningar kombinerat med gränsöverskridande initiativ	41
4.7 Innovationssystemets tillgänglighet - Nationellt & Internationellt.....	42
4.8 Social innovation	42
5.0 Anställningsbarhet.....	43
5.1 En kunskapsdriven tillväxt	43
5.2 Kompetensförsörjning.....	45
5.3 Utbildning och utanförskap för ungdomar.....	48
5.4 Arbetslöshetens utveckling	51
5.4.1 Arbetslöshetens struktur.....	53
5.4.2 Arbetslösheten efter kön	54
5.4.3 Ungdomsarbetslösheten	54
5.4.4 Arbetslösheten bland utrikesfödda.....	56
5.4.5 Arbetslösheten bland gruppen med högst förgymnasial utbildning.....	57
5.4.6 Arbetslösa med en arbetsrelaterad funktionsnedsättning	58
5.4.7 Långtidsarbetslösa.....	60
6.0 Ohälsa och funktionshinder	62
6.1 Ohälsotal.....	62
6.2 Sjuk- eller aktivitetsersättning (S/A).....	66
6.2.1 Förstärkt samarbete mellan Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan.....	68
6.2.2 Samordningsförbund.....	69
7.0 Miljö.....	69
7.1 Miljöpolitiska mål	69
7.1.1 Måluppfyllelse på regional nivå i Skåne	70
7.1.2 Måluppfyllelse på regional nivå i Blekinge	71
7.2 Miljö - övergången till en koldioxidsnål ekonomi	74
7.2.1 Innovationskapacitet för omställning till en koldioxidsnål region	76
8.0 Hållbar stads- och samhällsutveckling	77
8.1 Tillväxtmotorer och regionala kärnor.....	78
8.2 Staden som centrum för utanförskap	80
8.3 Miljö.....	82
8.4 Hållbar stadstrafik	83

8.4.1 Transportsystem och folkhälsa.....	84
8.4.2 Transportsystem och miljö.....	85
8.5 Landsbygd.....	85
8.0 Bredband	86
8.1 Nyttan av bredband och digitala tjänster.....	86
Bilaga 1 - SWOT-analys.....	89

Sammanfattning

Inledning

Skåne-Blekinges analys utgår från tankarna i EU 2020-strategin om ”smart tillväxt”, ”hållbar tillväxt” och ”tillväxt för alla”. Analysen berör frågor om innovationsförmåga, entreprenörskap, affärsutveckling, kompetensförsörjning, arbetslöshet, utanförskap och ohälsa. Alla är frågor som hänger samman och bestämmer regionens framtida utveckling. En viktig utgångspunkt i analysen är de stora inomregionala skillnaderna i regionen. Det finns framför allt stora skillnader mellan den expansiva västra delen av regionen, vilken präglas av ökande sysselsättning och befolkning, och den östra delen som har följt en annan utvecklingsbana med en befolknings- och sysselsättningsökning som ligger under riksgenomsnittet.

Trots att regionen har goda förutsättningar finns det två övergripande utmaningar som kan sammanfattas med *låg produktivitet* och *låg sysselsättningsgrad*. Dessa faktorer påverkar utanförskapet, den ekonomiska tillväxten och utvecklingen av skatteunderlaget, vilket i sin tur ger negativa effekter på förutsättningar för att öka välfärden och minska utanförskapet.

Både nivån och tillväxten på produktiviteten i Skåne-Blekinge är låg. Produktiviteten och därmed den globala konkurrensförmågan behöver höjas. Innovationsförmågan behöver stärkas för att öka kunskapsinnehållet i de varor och tjänster som produceras i regionen. Detta sker bland annat genom satsningar på att utveckla samverkansförmågan mellan forsknings- och utvecklingsaktörer och näringslivet i enlighet med EU:s agenda för ”smart tillväxt” och Internationella innovationsstrategin för Skåne. En ökad innovationsförmåga behövs både inom och mellan regionens uttalade styrkeområden och i det breda näringslivet. En kritisk faktor för att stärka både det privata och det offentliga näringslivets förmåga till förnyelse är en välutbildad arbetskraft, vilket kräver väl fungerade utbildningsinstitutioner och insatser för att stärka lärandet i arbetslivet. Struktumvandlingen måste underlättas genom ett starkt entreprenörskap inom företagen och genom främjandet av nyföretagande.

Att den regionala sysselsättningsgraden är lägst i landet är ett problem både ur ett tillväxt- och välfärdsperspektiv. En låg sysselsättningsgrad innebär att en stor andel människor inte bidrar till regionens tillväxt. Det innebär att allt fler har svårt att försörja sig genom eget arbete eller företagande, vilket riskerar att leda till en ökad polarisering och ett ökat utanförskap med förhöjd risk för ohälsa och bidragsberoende. För att möta denna utmaning krävs insatser för att öka genomströmningen och förbättra måluppfyllnaden inom grund- och gymnasieskolan. Det behövs en bättre matchning mellan utbildningsval och arbetsmarknadens efterfrågan. Det behövs även utvecklade prognosinstrument för att ge en bild av behoven på framtidens arbetsmarknad för att kunna använda utbildningssystemen som aktiva instrument för att stärka näringslivets omvandlingsförmåga. En bättre fungerande arbetsmarknad kräver ett mer effektivt tillvaratagande av förmågor hos till exempel personer med utländsk bakgrund och ungdomar. Det behövs även insatser för att bryta könsstereotypa val av utbildningar och yrken för att individers förmågor ska komma till sin rätt.

Satsningar på ”smart tillväxt” och ”inkluderande” tillväxt kompletterar varandra. Om näringslivet ska växa krävs tillgång på kompetent arbetskraft. Finns det inget växande

näringsliv med en efterfrågan på arbetskraft tenderar utanförskapet att växa oavsett åtgärder för att stärka individens position på arbetsmarknaden.

Följande grova överslagsberäkning visar att det finns en betydande potential i en mera inkluderande tillväxt. Om produktiviteten i Skåne-Blekinge höjdes till riksgenomsnittet skulle bruttoregionprodukten (BRP) öka med 38 miljarder kronor. Om sysselsättningsgraden höjdes till riksnivå skulle ytterligare 23 000 personer vara sysselsatta, vilket skulle öka BRP med 16 miljarder kronor. Om både sysselsättningsgraden och produktiviteten höjdes skulle BRP öka med 55 miljarder (+13 %). Det finns en betydande potential att öka sysselsättningen: Om utomnordiskt födda hade haft samma sysselsättningsgrad som de som är födda i Sverige skulle ytterligare 48 000 personer vara sysselsatta i regionen. Om personer med funktionshinder med nedsatt arbetsförmåga hade haft samma sysselsättningsgrad som personer utan funktionshinder skulle ytterligare 38 000 personer vara sysselsatta. Hade kvinnor haft samma sysselsättningsgrad som män skulle ytterligare 12 000 personer vara sysselsatta i regionen (hade kvinnor dessutom arbetat lika många timmar som män hade effekten blivit ännu större). För att få en mer inkluderande tillväxt krävs en regional mobilisering av aktörer inom privat, akademisk, offentlig och idéburen sektor.

Energi- och klimatfrågorna är en global utmaning för framtidens ekonomiska, sociala och miljömässiga välbefinnande. Det medför en omfattande efterfrågan på lösningar inom cleantech och hållbar stadsutveckling, områden som är starka i regionen och där det finns en betydande innovationsförmåga kopplad till regionala aktörer inom akademi och näringsliv.

Stora inomregionala skillnader

Det finns stora inomregionala skillnader inom Skåne-Blekinge. Sydvästra Skåne har haft en kraftig tillväxt av sysselsättning och befolkning men arbetsmarknaden har haft svårt att hålla takt med befolkningsökningen vilket resulterat att området har den lägsta sysselsättningsgraden i Skåne-Blekinge. Utbildningsnivåerna i näringslivet är generellt sett höga. Det finns ett stort utanförskap och en tydlig bostadssegregation i delregionen. Nyföretagandet är högt men en mindre andel av befolkningen försörjer sig som företagare än i övriga delregioner.

Blekinge och de östra delarna av Skåne har haft en ogynnsam branschstruktur och drabbades hårt av finanskrisen 2008, vilket resulterade i en svag sysselsättningstillväxt. I Blekinge har alla kommuner utom Karlskrona minskat sysselsättningen det senaste decenniet. Nordöstra Skåne har som helhet haft en svag tillväxt jämfört med regionen som helhet. Men eftersom även befolkningen vuxit långsamt är ändå sysselsättningsgraden högre än i de sydvästra delarna av regionen. Utbildningsnivåerna inom näringslivet är relativt låga och behovet av en ökad omställningsförmåga är stor.

Nordvästra Skåne har haft en stark tillväxt av befolkning och sysselsättning men inte riktigt lika stark som i sydvästra Skåne. Tillverkningsindustrin har minskat relativt kraftigt de senaste åren medan områden som handel och bygg har haft en stark tillväxt.

På kommunal nivå framgår att regionens kommuner följer skilda utvecklingsspår. Den kraftigaste sysselsättningstillväxten det senaste decenniet har Malmö och förortskommunerna till Malmö och Lund haft, medan många kommuner med en stor tillverkningsindustri har haft en kraftig minskning av sysselsättningen. Det krävs insatser för att stärka förnyelsen av

näringslivet genom att stärka kunskapsinnehållet och innovationsförmågan i befintliga branscher, men också genom att stärka entreprenörskapet och främja strukturomvandling. Möjligheterna att nå sysselsättningstillfällen i andra kommuner behöver förbättras.

Regionens styrkor och svagheter i sammanfattning

Följande styrkor och svagheter har identifierats i regionen. Det finns dock betydande skillnader inom Skåne-Blekinge regionen, vilket beskrivs närmare nedan. SWOT-analysen som ligger till grunda för denna sammanställning finner ni som *bilaga 1*.

Styrkor

Regionen har en stark befolkningstillväxt och en ung befolkning. Variationen inom regionen är dock stor och det är främst den västra delen av regionen som bidrar till den relativt låga medelåldern.

Det finns ett rikt utbud av utbildningar på alla nivåer. Inom regionen finns samverkan mellan lärosätena inom den högre utbildning som även omfattar lärosäten i angränsande regioner. I ett Öresundsregionalt perspektiv finns även ett rikt utbud av utbildningar på den danska sidan.

Regionen har en lägesfördel med nära kopplingar till Södra Östersjöregionen och Öresundsregionen. Den polycentriska strukturen innebär att flertalet invånare har tillgång till en diversifierad arbetsmarknad inom relativt kort pendlingsavstånd.

Det finns en påtaglig koncentration och specialisering inom områden som IKT, transport/logistik, life science, livsmedel, plåtbearbetning m.m. Det finns även en markant koncentration till miljöteknikområdet, med fokus på värmeteknik, vattenrening, ventilation och avfallsåtervinning och systemlösningar. Regionen har styrkor inom kulturella och kreativa branscher, med ett starkt utbildnings- och forskningsutbud, stora regionala kulturinstitutioner och klustersatsningar inom till exempel media. Inom flertalet styrkeområden finns det klusterinitiativ som arbetar med utveckling och marknadsföring. Det finns ett pågående arbete med att stärka innovationssystemen och det regionala ledarskapet och stärka innovation i de vita fälten mellan innovationsområden.

Nyföretagandet är förhållandevis högt jämfört med övriga regioner (varierar dock kraftigt inom regionen). Investeringarna i såväl offentlig som privat FoU är höga, mätt som andel av bruttoregionprodukten. De kommande åren kommer det att ske mångmiljardinvesteringar i forskningsinfrastruktur (Max IV och ESS), vilket ökar innovationsförmågan och attraherar arbetskraft och forskare till regionen. I regionen finns en omfattande samverkan mellan lokala, regionala, nationella och internationella aktörer för att stärka utvecklings- och spridningseffekterna av forskningsanläggningarna. Det görs omfattande investeringar för att stärka Skåne-Blekinges roll som logistikregion.

Det finns en upparbetad omställningsförmåga och en förmåga att mobilisera resurser och gemensamt handlande i regionen för att hantera kriser i samband med att företag flyttar eller läggs ned, både inom basnäringar och inom FoU-intensiva verksamheter.

Social ekonomi och sociala innovationer är väl företrädade av organisationer och centrumbildningar och spelar en viktig roll för välfärdsutvecklingen.

Det finns en hög variation av boendemiljöer i regionen. Den mångkärniga strukturen gör att de flesta har nära till urbana diversifierade arbetsmarknader och till naturområden och landsbygd för boende och rekreation, vilket har lyfts fram av OECD som en betydande utvecklingsfaktor för regionen.

Det finns starka FoU-resurser och företag inom cleantech i regionen. Det finns även en organiserad samverkan inom bland annat satsningar för att främja biogasproduktion och en vilja bland framför allt offentliga aktörer att gå före i upphandlingar av till exempel biogas och vätgasdrivna transporter.

Landsbygden betyder fortfarande mycket för de areella näringarna, men är även attraktiv för andra näringar inom till exempel turism och konsulttjänster, vilka till viss del frigjorts från behov av geografisk närhet tack vare ny teknik. Regionens relativt stadsnära landsbygd är en attraktiv boendemiljö.

Svagheter

Produktiviteten och den ekonomiska tillväxten i regionen är svag. Trots att Skåne-Blekinge ökat sin andel av rikets befolkning de senaste decennierna är andelen av nationens BNP oförändrad eller till och med svagt sjunkande. Inom tillverkningsindustri är den genomsnittliga produktivitetstillväxten avsevärt lägre än i Stockholm och Västra Götaland. Vid samma produktivitetstillväxt för tillverkningsindustrin som i de båda andra storstadslänen skulle Skånes BRP ha vuxit i samma takt som i dessa, allt annat lika.

Det finns tecken på att internationaliseringsgraden är låg i regionen (låga exportvärden per sysselsatt).

Det råder en brist på riskkapital. De flesta projekt och företag finansierar de första utvecklingsstegen med eget kapital och egen arbetsinsats, men detta är ibland inte tillräckligt. Det är främst brist på sådd och ”för-sådd”-kapital för ”traditionella företag” och tjänsteföretag. För mera forskningsnära företag finns innovationssystem med stödjande aktörer som har resurser att medverka i såddfasen, dock inte tillräckligt. Det finns behov av kapital i hela kedjan från idé till tillväxt/expansion. Det behövs olika finansiering i olika faser (till exempel lån, ägarkapital ”mjuka” lån) och ett flexibelt kapital med olika typer av investerare för att matcha mångfalden av branscher. Därutöver behövs tillförsel av kapital kopplat till kompetens.

Trots de höga FoU-andelarna konstaterar OECD att värdekedjorna i regionen är korta. Många av de insatser i FoU som görs i regionen realiseras i produkter och tjänster i andra regioner, både inom Sverige och i utlandet.

Utbildningsnivåerna inom näringslivet är relativt låga om man jämför varje bransch med motsvarande bransch på riksnivå. Detta riskerar att påverka förmågan till omställning och innovation och kan också vara en förklaring till att produktiviteten är förhållandevis låg jämfört med genomsnittet för riket.

Flera av regionens utpekade kluster och styrkeområden har haft en svag utveckling de senaste åren. Det största företaget inom life science har lämnat regionen, flera av de stora aktörerna inom IKT går med stora förluster och bulkproduktionen inom livsmedel minskar. Finanskrisen 2008 slog hårt mot de tillverkande delarna av industrin.

Transportnäten är väl utbyggda i den västra delen av regionen, medan det finns påtagliga svagheter i infrastrukturen i öst–västlig riktning. Detta är en anledning till det relativt låga pendlingsutbytet mellan de östra och de västliga delarna av regionen och inom Blekinge. En bättre infrastruktur hade underlättat en regionvidgning.

De senaste åren finns det tydliga tecken på att integrationen inom Öresundsregionen har minskat. Många danskfödda inflyttare till Skåne har valt att återvända till den danska delen av Öresundsregionen, vilket kan förklaras med kraftigt sjunkande bostadspriser i Danmark. Pendlingen över sundet har minskat varje år sedan finanskrisen 2008. Även den organisatoriska samverkan tycks minska. Ett tecken på detta är avvecklingen av samverkan mellan universitet och högskolor inom ramen för Öresundsuniversitetet. Även flera gränsregionala klusterinitiativ har avvecklats under de senaste åren.

Arbetslösheten är förhållandevis hög samtidigt som prognoser pekar på en omfattande brist på flera utbildningskategorier.

Det finns stora grupper med svag anknytning till arbetsmarknaden. Av dessa kan nämnas funktionsnedsatta med nedsatt arbetsförmåga och utomnordiska födda. Kvinnor har lägre sysselsättningsgrad än män och arbetar färre timmar. Det finns omfattande segregationsproblem med områden som präglas av låga inkomster och sysselsättningsnivåer.

Bristen på bland annat tekniker och ingenjörer riskerar att hämma tillväxtmöjligheterna för till exempel regionens tillverkande företag och stora IKT-sektor. Den långsiktiga kompetensförsörjningen hotas av bristen på lärare. Få lärare inriktar sig mot matematik och naturvetenskap och runt hälften av alla yrkeslärare är 55 år eller äldre. Långsiktigt hotas omsorgssektorn av personalbrist och tillverkningsindustrin hotas av att intresset för gymnasiala industriutbildningar sjunker från en redan låg position.

Skåne-Blekinge har en högre andel 20-24 åringar som endast har en grundskoleutbildning eller en kort gymnasieutbildning (huvudsakligen IV-programmet) än genomsnittslänet. Även andelen som inte genomfört sin gymnasieutbildning vid 20-års ålder och andelen niondeklassare utan gymnasiekompetens är högre än riksgenomsnittet. Risken att drabbas av arbetslöshet hänger kraftigt samman med utbildningsnivå. Att minska andelen lågutbildade är därför viktigt för att höja tillväxten i regionen.

Utbildningssystemen och arbetsmarknaden är fortfarande starkt präglad av att män och kvinnor gör begränsande könsstereotypa val av utbildningar och av yrken. Män tenderar till att utbilda sig i väsentligt lägre grad än kvinnor. Liksom i riket som helhet ligger andelen företag som startas av kvinnor relativt stabilt på en knapp tredjedel av samtliga företag.

Det finns en betydande ohälsa i regionen, framför allt bland kvinnor och äldre. Framtidens ökande försörjningsbörda ställer krav på att befolkningen är yrkesaktiv högre upp i åldrarna, men ohälsan bland äldre är påtaglig.

Av de 15 nationella miljömålen som ska uppnås till år 2020 är det 12 som bedöms regionalt för Skåne och Blekinge. Av dessa regionala miljömål är det inget som förväntas nå innan 2020. En ökad andel kollektivtrafik inom persontransporterna och en ökad andel av fartygs- och järnvägstransporter inom godstransporterna hade bidragit till en sänkning av utsläppen av växthusgaser och ett minskat beroende av fossila drivmedel. Delar av regionen har låg tillgång till bredband, vilket minskar förmågan att attrahera boende och företag.

1.0 Regionen Skåne-Blekinge

1.1 Geografi

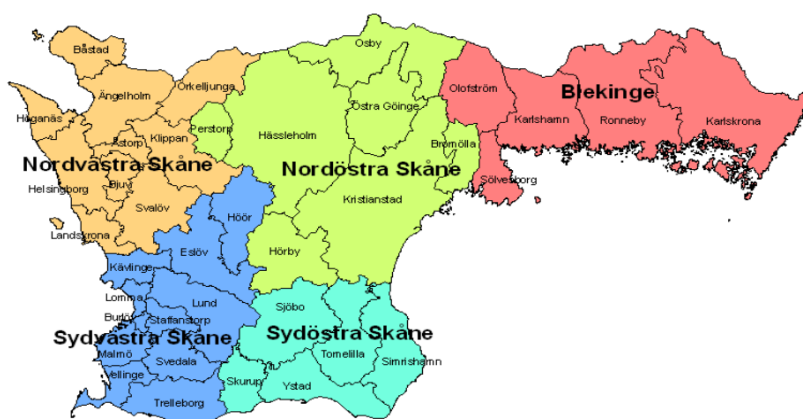
Skåne och Blekinge län utgör tillsammans NUTS II regionen (Nomenclature of Statistical Territorial Units) *Sydsverige*. Skåne består av 33 och Blekinge av 5 kommuner som är utspridda över regionens totala geografiska area som uppgår till 17133 km². 1,25 miljoner, eller 89 procent, av regionens sammanlagda befolkning på drygt 1,4 miljoner invånare bor i Skåne.

Förutom kommunindelningen delas regionen in i fem mer eller mindre formella delområden (figur 1): Skåne delas in i fyra hörn som i stort motsvarar kommunala samverkansområden. Blekinge län utgör det femte området. Fortsättningsvis kommer denna indelning av Skåne-Blekinge att användas för att identifiera inomregionala förhållanden.

Enligt SCB finns därutöver fem arbetsmarknadsregioner i Skåne och Blekinge: Malmö/Lund/Helsingborg (innefattar även sydöstra Skåne), Kristianstad, Karlshamn och Karlskrona. Kristianstads arbetsmarknadsregion omfattar både kommuner i Skåne och Blekinge genom att Sölvesborgs kommun i Blekinge ingår i Kristianstads LA. Osby i Skåne tillhör Älmhults arbetsmarknadsregion)

Regionen karaktäriseras av en flerkärnig ortsstruktur med centra som Malmö, Lund, Helsingborg, Kristianstad och Karlskrona. Området rymmer även en mångfald av olika landskapstyper och livsmiljöer. Sydvästra Skåne domineras av stora städer med förorter och jordbrukslandskap. Norra Skåne och Blekinges inland domineras av skogsbygd och städerna i Blekinge är till övervägande del lokaliserade längs kusten. Det geografiska läget vid Östersjön och Öresund är ytterligare en utmärkande egenskap för regionen. Närheten till den danska huvudstadsregionen och växande marknader runt Östersjön ger unika utvecklingsförutsättningar för regionen samtidigt som det ställer krav på särskilda insatser för att kunna förvalta och ta vara på potentialen.

Figur 1. Nuts2-regionen Skåne-Blekinge med kommuner

1.2 Befolkning

Regionen har sedan 1980-talet upplevt en stadig befolkningstillväxt och under åren 2006-2009 nåddes rekordnivåer. I sin helhet fortsätter invånarantalet alltså att öka i Skåne-Blekinge även om den kraftiga ökningen avtagit något de senaste två åren. Därtill är tillväxten ojämnt fördelad över geografin. Under 2012 ökade Skånes invånarantal med 9 600 personer. Samma år minskade Blekinges befolkning med nästan 700 personer. Det innebär en positiv utveckling i nästan alla skånska kommuner, framför allt i Sydvästra Skåne där 50 procent av Skånes befolkning bor. I Blekinge upplevde tre utav fem kommuner en positiv befolkningsutveckling. Icke desto mindre blir länets totala befolkningsöverskott negativt eftersom att främst Karlskrona haft en kraftig befolkningsminskning under 2012 (se *tabell 1*).

Inflyttning är den främsta faktorn som ligger till grund för Skånes befolkningsökning. Hälften av alla inflyttade kom från andra län i Sverige och hälften från utlandet. De inhemska inflyttarna kom till störst del från Stockholms och Västra Götalands län. Personer födda i Sverige, Danmark eller Irak dominerade gruppen inflyttare från utlandet. I motsats till Skåne är Blekinges flyttningsöverskott negativt (inflyttning minus utflyttning). Flyttströmmen från Blekinge går i första hand till Skåne och sedan till Stockholms och Västra Götalands län.

Flyttningsöverskottet mellan olika åldersgrupper varierar i regionen (*tabell 1*). Sydvästra Skånes totala flyttnetto är positivt i alla åldersgrupper utom 65-74 år. Nordvästra Skåne, med en fjärdedel av Skånes befolkning, har det näst största flyttnettot bland regiondelarna och har ett positivt flyttnetto med undantag för den allra äldsta gruppen 75 år och äldre. Nordöstra Skånes flyttnetto har varierat från år till år och flyttnetto år 2011 är negativt för åldrarna 20-24 år och 75+ år. Sydöstra Skåne har det lägsta flyttnettot och är negativt för åldersklassen 20-24 år samt 75 år och äldre. Blekinges flyttnetto är negativt för åldergrupperna 20-24 år, 25-29 år och 30-39 år.

En relativt stor andel av befolkningen, 14,6 procent, är födda utanför Norden, vilket kan jämföras med riksgenomsnittet på 12 procent. Gruppen av utomnordiskt födda består i stort sett av lika många kvinnor som män och finns främst i skånska städer som Malmö (27 %), Burlöv (24 %), Landskrona (20 %) och Helsingborg (17 %). I Blekinge har Olofström (12 %) och Karlskrona (10 %) flest utomnordiska invånare. Totalt har 17 procent av befolkningen i Skåne-Blekinge, enligt SCB, utländsk bakgrund, d.v.s. är själva födda i utlandet eller har föräldrar som är det.

Tabell 1. Regiondelarnas flyttnetto år 2012

	Flyttningsöverskott							Totalt
	0-19 år	20-24 år	25-29 år	30-39 år	40-64 år	65-74 år	75+ år	
Sydvästra Skåne	1 008	2 524	27	120	240	-3	44	3 960
Nordvästra Skåne	725	31	235	451	467	54	-22	1 941
Nordöstra Skåne	284	-357	74	251	165	19	-2	434
Sydöstra Skåne	120	-199	13	193	237	69	-25	408
Skåne	2 137	1 999	349	1 015	1 109	139	-5	6 743
Blekinge	307	-193	-360	-272	52	14	14	-438
Skåne-Blekinge	2 444	1 806	-11	743	1 161	153	9	6 305

Källa: SCB

Tabell 2. Flyttningsbalans för Skåne-Blekinge år 2012

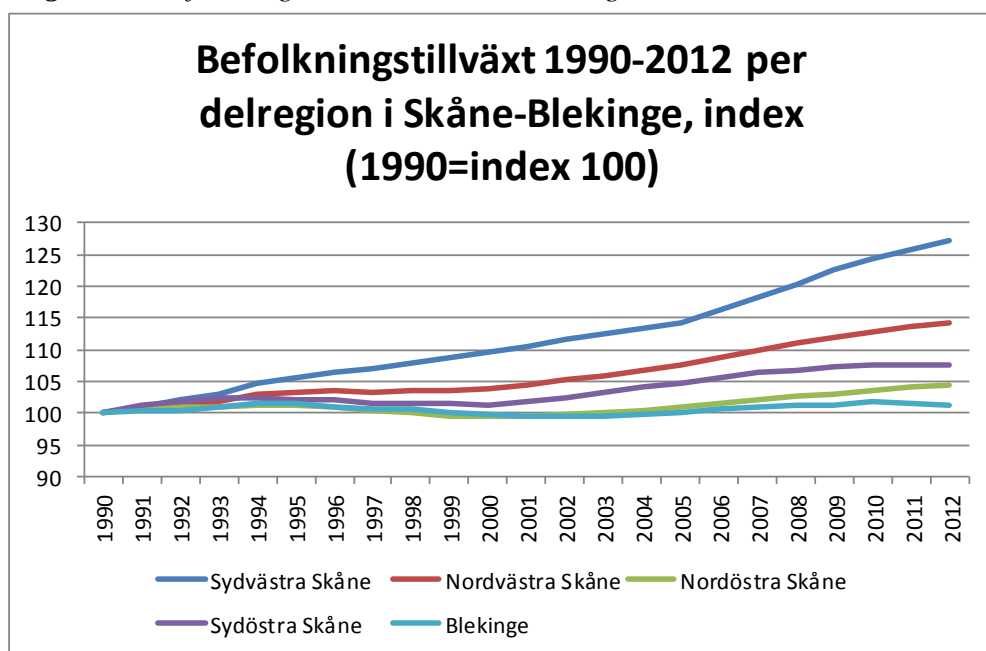
	Inrikes inflyttade	inrikes utflyttade	Netto	Invandrare	Utvandrare	Netto	Total nettoflyttning
Kvinnor	11610	11578	32	8387	4755	3632	3664
Män	11362	11534	-172	8832	6019	2813	2641
Totalt	22972	23112	-140	17219	10774	6445	6305

Källa: SCB

Ingen textreferens till Tabell 2.?

Mellan 1990-2012 ökade befolkningen i Skåne-Blekinge med 16 procent. Den högsta tillväxten stod sydvästra Skåne för som ökade med 27 procent och nordvästra Skåne som ökade med 14 procent. Tillväxten i Blekinge uppgick till 1 procent under perioden och tillväxten i nordöstra och sydöstra Skåne uppgick till 4 respektive 8 procent.

Diagram 1. Befolkningstillväxten i Skåneblekinge 1990-2012

Källa: SCB

2.0 Arbetsmarknad

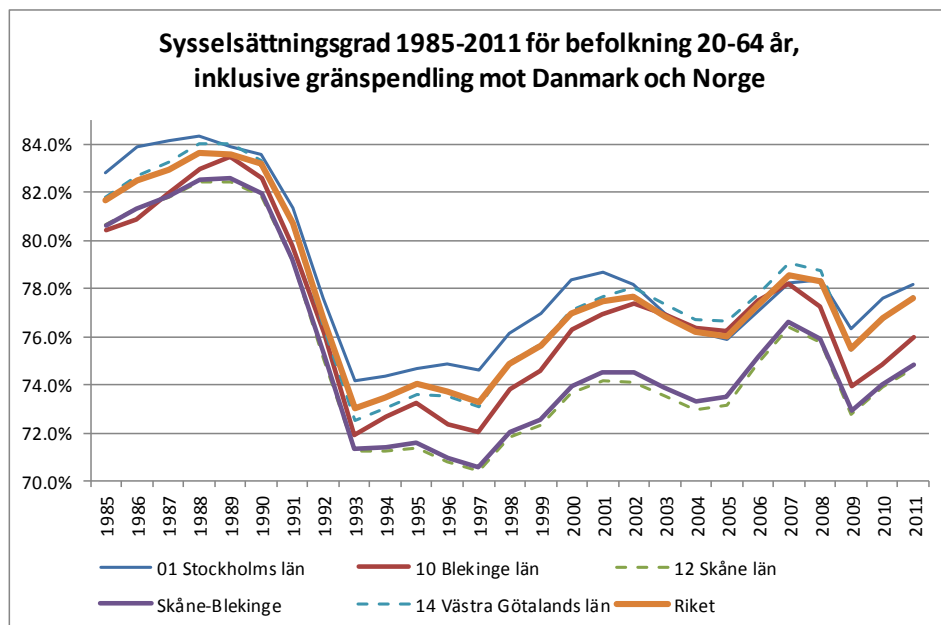
Sysselsättningen i Skåne-Blekinge har som helhet haft en stark tillväxt sedan arbetsmarknaden vände uppåt efter 90-talskrisen. Utvecklingen inom regionen pekar dock åt olika håll. De delar av regionen som har varit starkt beroende av tillverkningsindustri har haft en svag utveckling. Finanskrisen 2008/09 drabbade industrisysselsättningen hårt. Framför allt den östra delen av Skåne-Blekinge har haft en svag utveckling av sysselsättningen, medan en stark inflyttning till den västra delen av regionen har ökat behovet av handel, offentlig service m.m. Även företagstjänsterna har vuxit kraftigt i sydväst. Den höga sysselsättningstillväxten har dock inte varit tillräcklig i relation till den snabba befolkningstillväxten, vilket resulterat i att den västra delen av regionen har de lägsta sysselsättningsgraderna. Blekinge och östra Skåne har haft en svag sysselsättningstillväxt, men även en svag befolkningsökning, vilket inneburit att sysselsättningsgraden ligger relativt högt. Vissa grupper har påtagliga svårigheter att komma ut på arbetsmarknaden. Utomnordiskt födda och arbetshandikappade är två grupper där under hälften av befolkningen i arbetsför ålder är sysselsatta.

2.1 Stark sysselsättningstillväxt men låg sysselsättningsgrad

Sedan 1998, då sysselsättningen i riket som helhet började vända uppåt markant efter den stora krisen i början på 90-talet, har sysselsättningen i Skåne-Blekinge ökat med nästan 93 500 personer. Det motsvarar en tillväxt på 18 procent. Jämfört med övriga län är det den fjärde högsta tillväxttakten i landet under perioden. Skåne hade 2011 den lägsta sysselsättningsgraden i landet medan Blekinge låg på 15e plats bland rikets 21 län. Bakom den låga sysselsättningsgraden i Skåne ligger en snabb tillväxt av såväl sysselsättning som av befolkningen i förvärvsarbetsande ålder. Blekinge följer en annan utvecklingsbana. Blekinge har haft en svag sysselsättningsutveckling, men även en krympande befolkning i förvärvsarbetsande ålder, vilket bidragit till att hålla sysselsättningsgraden uppe. Sysselsättningsgraden skiljer sig åt mellan kvinnor och män. År 2011 var 73 procent av alla kvinnor mellan 20-64 år i Skåne-Blekinge sysselsatta, medan motsvarande värde för män var 77 procent. De stora skillnaderna mellan könen är dock inte i sysselsättningsgrad utan i arbetstid. Betydligt fler män än kvinnor arbetar heltid. Av SCB:s nationella tidsanvändningsanalys¹ framgår att kvinnor och män, 20-64 år, arbetar lika mycket, ca: 53 timmar per vecka, men av dessa får kvinnor betalt för ca: 30 timmar och män för 37 timmar. Resten är obetalt hem- och omsorgsarbete som inte ger några effekter på ersättningsnivåer från trygghetssystem.

¹Molén M; Mäns hushållsarbete ökar – men kvinnorna gör fortfarande mest hemma, SCB (www.scb.se/Pages/Article_331780.aspx)

Diagram 2. Sysselsättningsgrad 1985-2011

Källa: SCB

Utvecklingen skiljer sig kraftigt mellan Skåne-Blekinges delregioner. Det som är mest uppseendeväckande är att Sydvästra Skåne har haft den största sysselsättningsökningen mellan 1997-2011, oavsett om man mäter absolut antal sysselsatta eller procentuell ökning, men samtidigt har den lägsta sysselsättningsgraden i Skåne-Blekinge. Det kan synas paradoxalt att sysselsättningsgraden i Sydvästra Skåne är så låg trots den höga sysselsättningstillväxten. Förklaringen är att även befolkningen i förvärsarbetande ålder vuxit kraftigt vilket innebär att andelen sysselsatta endast rört sig sakta uppåt.

Tabell 3. Sysselsättningsgrad 2011 samt utveckling av sysselsättning och befolkning i åldern 20-64 år mellan 1997 och 2011. Korrigeringar har gjorts för tidsseriebrott 2004 samt för gränspendling till Danmark och Norge.

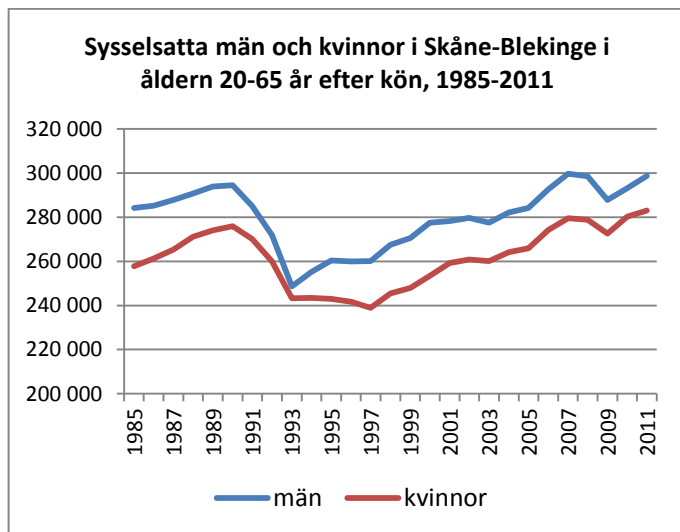
	Sysselsatta	Sysselsättningsgrad	Sysselsättningstillväxt 1997-2011		Befolkningstillväxt 1997-2011	
	2011	2011	Absolut	Procent	Absolut	Procent
NO Skåne	81 348	76.2%	4 606	6.0%	3 632	3.5%
NV Skåne	138 148	75.5%	20 008	16.9%	16 648	10.0%
SV Skåne	285 638	73.1%	60 940	27.1%	61 148	18.5%
SO Skåne	40 895	79.5%	4 827	13.4%	3 295	6.8%
Skåne	546 029	74.7%	90 975	20.0%	84 723	13.1%
Blekinge	65 087	76.0%	2 517	4.0%	-1 147	-1.3%
Skåne-Blekinge	611 116	74.8%	93 492	18.0%	83 576	11.4%
Riket	4 285 181	77.6%	513 736	13.6%	373 367	7.3%

Källa: SCB, Örestat samt StatNord

Efter 90-talskrisen, då Skåne-Blekinge mellan 1990-93 tappade nästan 62 000 sysselsatta, dröjde det ända till 2006 innan sysselsättningen var tillbaka på de nivåer den låg på 1990. Under denna period skedde det en omfattande strukturomvandling. Antalet sysselsatta inom stora delar av tillverkningsindustrin minskade kraftigt medan det skedde en stark tillväxt av sysselsättningen inom tjänstesektorn. Denna tillväxt har även inneburit ökade krav på utbildning av arbetskraften. Beroende på den könssuppledelade arbetsmarknaden ser tillväxten något olika ut för män och kvinnor. Särskilt tydligt var detta under krisen i början på 1990-talet, då sysselsättningen inom de mansdominerade branscherna inom den privata sektorn

rasade snabbt, men sedan började stiga redan 1993. En effekt av krisen var kraftiga neddragningar i de offentliga utgifterna, vilket skedde med viss fördröjning och innebar att sysselsättningen inom den kvinnodominerade offentliga sektorn sjönk långsammare än för män, men också vände uppåt betydligt senare. Först 1997/98 växte både den privata och den offentliga sektorn och det var först då den totala sysselsättningen började öka.

Diagram 3. Könsfördelning bland sysselsatta i Skåne-Blekinge

Källa: SCB

Utomnordiskt födda har påtagliga svårigheter att få en plats på arbetsmarknaden. I Skåne-Blekinge låg år 2011 sysselsättningsgraden för utomnordiskt födda i åldern 20-64 år på 49 procent, vilket kan jämföras med 79 procent för de som är födda i Sverige. Om de utomnordiskt födda haft samma sysselsättningsgrad som de som är födda i Sverige hade ytterligare 48 000 personer varit sysselsatta i Skåne-Blekinge. I en studie av Näringsliv Skåne om orsaker till den låga sysselsättningsgraden bland utomnordiskt födda², konstaterades att skillnaden i sysselsättningsgrad mellan personer födda i Sverige och födda utanför Norden endast till cirka en tredjedel kunde förklaras med skillnader i ålder, kön, utbildningsnivå och utbildningsinriktning. Två tredjedelar av skillnaden berodde således på andra orsaker som till exempel bristande språkkunskaper, långa introduktionstider, men också strukturell diskriminering³. Utomnordiskt födda kvinnor har drygt fem procentenheter lägre sysselsättningsgrad än utomnordiskt födda män, vilket kan jämföras med 2,7 procentenheters skillnad mellan män och kvinnor födda i Sverige.

2.2 Den kommunala mosaiken

Skåne-Blekinge är en starkt heterogen region vad avser näringslivsstruktur och arbetsmarknad. Detta faktum försvinner lätt i redovisningar som avser hela regionen.

² Opublicerat underlag till OECD territorial review för Skåne, 2012.

³ Flera studier har gjorts som påvisar att chansen att kallas till anställningsintervju är betydligt högre om man har ett "svenskklingande" namn än annars. Ett exempel är Magnus Carlssons och Dan-Olof Rooths artikel "Etnisk diskriminering på svensk arbetsmarknad – resultat från ett fältexperiment" i Ekonomisk Debatt nr. 3 2007.

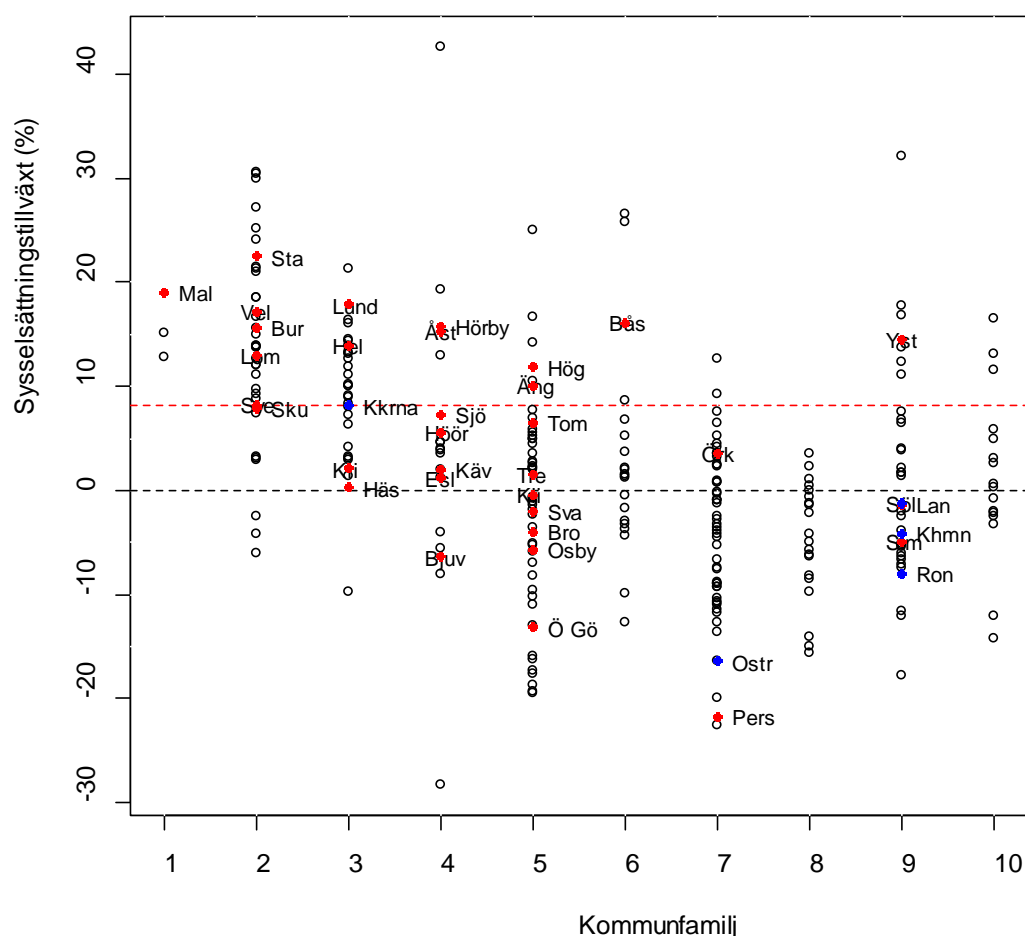
Spridningen runt medelvärdena för regionen är ofta kraftiga. Många gånger är det så att de stora skillnaderna inom regionen tar ut varandra och för många regionalekonomiskt viktiga variabler tenderar därför regionen som helhet att ligga nära riksgenomsnittet. Detta illustreras i figuren nedan som visar hur stor den procentuella sysselsättningstillväxten har varit i Skånes kommuner mellan 2000-2011 jämfört med övriga kommuner i riket. Kommunerna har fördelats på tio olika kommunfamiljer efter en indelning som tagits fram av SKL. Syftet med SKL:s indelning är att det ska gå att jämföra kommuner inom olika kommunfamiljer som kännetecknas av att de består av kommuner med någorlunda liknande förutsättningar (till exempel "storstadskommuner", "varuproducerande kommuner" etc). I diagrammet mäts sysselsättningen utifrån arbetsställets belägenhet (s.k. dagbefolkning). Den röda streckade linjen i diagrammet markerar den genomsnittliga tillväxttakten i riket. Av diagrammet framgår bland annat:

- Malmö har haft den högsta sysselsättningstillväxten av landets storstadskommuner
- Nästan alla förortskommuner runt Malmö och Lund har haft en sysselsättning som vuxit kraftigare än riksgenomsnittet. Drivkraften har till stor del varit en kraftigt växande befolkning som behöver service.
- I gruppen större städer har Lund och Helsingborg haft god tillväxt, medan Kristianstad och Hässleholm har utvecklats svagare än flertalet andra jämförbara kommuner i riket. Karlskrona har följt rikets sysselsättningstillväxt.
- I gruppen förortskommuner till större städer har Åstorp och Hörby haft god tillväxt, medan Bjuv, som enda kommun i Skåne-Blekinge, har minskat sysselsättningen.
- I gruppen pendlingskommuner har flertalet kommuner, med undantag av Höganäs och Ängelholm, haft en svagare utveckling än riksgenomsnittet. Fem kommuner har minskat sin sysselsättning.
- Båstad har som enda kommun i gruppen Turism- och besöksnäringkommuner haft en tillväxt som ligger väsentligt över riksgenomsnittet.
- Av de tre kommunerna i gruppen "varuproducerande kommuner" har Örkelljunga ökat sin sysselsättning något, medan Olofström och Perstorp minskat sin sysselsättning kraftigt. Även jämfört med andra kommuner i riket i samma kommungrupp är minskningen kraftig.
- Alla kommuner i gruppen "Kommuner i tätbefolkad region" har minskat sin sysselsättning under perioden, med undantag av Ystad.
- Alla kommuner som haft en sysselsättningstillväxt över riksgenomsnittet ligger i västra Skåne, med undantag av Ystad, Hörby och Karlskrona. Nio av de tretton kommuner som haft en negativ tillväxt under den studerade perioden ligger i Blekinge eller i Östra Skåne.

De stora skillnaderna inom regionen pekar på att strategier för att främja tillväxten måste vara flexibla nog för att kunna hantera de vitt skilda utmaningar och möjligheter som ryms inom regionen.

Diagram 4. Sysselsättningstillväxt 2000-2011

Sysselsättningstillväxt 2000-2011 f

1 Storstäder (3 kommuner)	6 Turism- och besöksnäringkommuner (20 kommuner)
2 Förortskommuner till storstäder (38 kommuner)	7 Varuproducerande kommuner (54 kommuner)
3 Större städer (31 kommuner)	8 Glesbygdskommuner (20 kommuner)
4 Förortskommuner till större städer (22 kommuner)	9 Kommuner i tätbefolkad region (35 kommuner)
5 Pendlingskommuner (51 kommuner)	10 Kommuner i glesbefolkad region (16 kommuner)

Anm: Röda punkter = skånska kommuner, blå punkter = blekingska kommuner, röd streckad linje = sysselsättningstillväxt i riket. Källa: SCB, SKL

2.3 Pendling

52 000 personer pendlade år 2011 mellan Skåne-Blekinges fem delregioner. Männen stod för den största andelen av pendlingen (57 %). De största pendlingsströmmarna gick till Sydvästra Skåne från övriga delregioner. Men det skedde även en betydande pendling till Nordvästra Skåne från Sydvästra och Nordöstra Skåne. Blekinge och Nordöstra Skåne har ett relativt stort pendlingsutbyte – totalt pendlar nästan 2200 personer från Nordöstra Skåne till Blekinge och i den omvända riktningen pendlar nästan 2300 personer.

Tabell 4. Pendling inom Skåne-Blekinge, antal personer, år 2011.

Bostad	Arbetsställe				
	Sydvästra	Nordvästra	Nordöstra	Sydöstra	Blekinge
	Skåne	Skåne	Skåne	Skåne	
Sydvästra Skåne		7 198	3 447	2 666	267
Nordvästra Skåne	12 267		1 616	93	79
Nordöstra Skåne	6 518	1 710		550	2 178
Sydöstra Skåne	9 560	142	769		0
Blekinge	611	67	2 262	0	

Källa: SCB (raps-ris)

Regionen har även en omfattande pendling till övriga län. Stockholms län står för såväl den största utpendlingen som den största inpendlingen. Utöver Stockholms län kommer de största inpendlingsströmmarna från Halland, Västra Götaland och Kronoberg. De största utpendlingsströmmarna går till Stockholms län, Kronoberg, Västra Götaland och Halland. Männen utgjorde 64 procent såväl av inpendlarna som av utpendlarna.

Tabell 5. Pendling till och från Skåne-Blekinge till övriga riket, antal personer, år 2011.

Inpendling		Utpendling	
Från	till Skåne-Blekinge	Till	Från Skåne-Blekinge
Stockholms län	3638	Stockholms län	9030
Hallands län	3217	Kronobergs län	5133
Västra Götalands län	3011	Västra Götalands län	3742
Kronobergs län	2153	Hallands län	2611
Kalmar län	1430	Kalmar län	1256
Östergötlands län	721	Jönköpings län	932
Jönköpings län	708	Östergötlands län	639
Övriga län	2972	Övriga län	2571
Totalt	17850	Totalt	25914

Källa: SCB (raps-ris)

Från framför allt västra Skåne sker det en omfattande utpendling till Danmark. Merparten går till Region Hovedstaden. Mellan år 2000, då Öresundsbron öppnades, till år 2008 ökade pendlingen från Skåne till Danmark kraftigt - från 2100 till 19100 personer. Från 2008 till 2011 sjönk pendlingen till 16200 personer. Bakom den minskande pendlingen ligger dels finanskrisen 2008 som drabbade dansk ekonomi hårdare än Sveriges, dels en dansk bostadsbubbla som sprack år 2007, med prisfall på cirka 30 procent på bostadsmarknaden. De billigare bostäderna i Danmark ledde till en återflyttning av danskar som bosatt sig i Skåne. Många av de inflyttade danskarna hade behållit sina arbeten i Danmark, vilket innebar att pendlingen sjönk när de återflyttade. Även bland öresundspendlarna råder det en obalans mellan män och kvinnor. År 2010 var 58 procent av pendlarna män. Även pendlingen från Danmark till Skåne har ökat, från knappt 300 till drygt 700 personer, men är fortfarande av relativt liten omfattning.

2.4 Hållbar regionförstoring

Regioner med stora koncentrationer av befolkning tenderar att ha högre tillväxt än små regioner⁴. Skälen till detta redovisas närmare på sidan 72 (Kap.8 Hållbar stads- och samhällsutveckling), men i korthet beror det på att matchningen mellan individ och företag blir enklare då både arbetsmarknaden och utbudet på arbetskraft är diversifierat. De regionala multiplikatoreffekterna blir större då sannolikheten att finna en lokal underleverantör ökar med växande regionstorlek. Innovationsförmågan främjas då det finns ett brett utbud av branscher, utbildningar och kompetenser hos befolkningen som underlättar nya innovativa möten och kombinationer.

Det finns tre olika metoder att uppnå en större massa av befolkning, arbetskraft etc. Dessa är:

- Att öka befolkningskoncentrationen
- Att göra regionen större genom att vidga arbetsmarknadsregionen med hjälp av snabbare transporter (ofta kallat "regionförstoring").
- Att förbättra transporterna inom den befintliga regionen för att få bättre pendlingsmöjligheter ("regionförtätning").

I den "Territorial Review" som OECD gjorde för Småland-Blekinge 2012 förespråkas såväl regionförstoring som regionförtätning:

"Goda förbindelser är av avgörande vikt för framtiden i Småland-Blekinge och detta är direkt relaterat till utvecklingen av regionens potential som skisserades ovan. Trots det strategiska värdet behöver förbindelserna och transportinfrastrukturen förbättras drastiskt. Vägarna och järnvägarna inom regionen har i dagsläget många flaskhalsar. Restiden både på landsväg och med tåg mellan de större städerna/noderna i de omgivande mindre kommunerna och i synnerhet mellan de största städerna i Småland-Blekinge samt mellan dem och storstadsområden som Malmö/Köpenhamn eller Göteborg är mycket lång. Samtidigt har den ökade efterfrågan på järnvägstransporter inte åtföljts av någon utveckling av järnvägen. En stor del av järnvägsnätet har kapacitetsproblem, är föråldrad eller saknar direkta förbindelser till storstadsområdena. Behovet av att stärka de interna förbindelserna genom förbättringar av infrastrukturen och mer strategiska förbindelser är uppenbart. Flaskhalsarna måste tas bort genom att man förbättrar väg- och järnvägsförbindelserna från de fyra länshuvudstäderna till Malmö och Göteborg. Detta kräver standardhöjning, nyinvestering och en förbättrad infrastruktur. Men lösningen bör även innefatta mer strategiska tidtabeller/förbindelser. Med tanke på att Småland-Blekinge är så glesbefolkat är det även viktigt att förbättra förbindelserna mellan de större städerna/noderna och den omgivande landsbygden. Att utöka pendlingsområdena och att integrera kommunerna i väl fungerande gemensamma arbetsmarknadsområden är särskilt viktigt för den framtida utvecklingen i länens perifera områden. "

I Skåne finns motsvarande diskussion med en uttalad målsättning om att Skåne ska vara en arbetsmarknadsregion⁵. Framför allt har diskussionen i Skåne handlat om att integrera arbetsmarknaderna i östra och västra Skåne bättre. I Skåne finns även ett gränsregionalt perspektiv som handlar om en ökad integration inom Öresundsregionen.

I Skånes Territorial Review konstaterar OECD att "förbättrade kommunikationer och underlättande av arbetspendling kommer att vara avgörande för att skapa en effektiv arbetsmarknad. Många privata företag har pekat på svårigheter med att locka arbetstagare som inte bor i den omedelbara närheten av arbetsplatsen och vill se förbättrade pendlingsmöjligheter mellan olika delar av Skåne för att underlätta bildandet av större arbetsmarknadsregioner. För att mildra risken för "läckage genom att länka", vilket innebär

⁴ Se till exempel "Västsverige och den nya ekonomiska geografin", Temaplan, 2005

⁵ Utkast till "Regional utvecklingsstrategi"

att förbättrad tillgänglighet leder till ett ökad utflöde av företag och arbetstagare från en region, så måste infrastrukturinvesteringarna åtföljas av integrerade regionala strategier inriktade på att stärka humankapitalet, främja företagsklimatet och stärka det kulturella livet i de delar av Skåne som ligger utanför de större städerna. Bättre tillgänglighet kombinerat med ett bättre företagande och livsmiljö kan ge stora utdelningar.”

Inom ramen för ”Strukturbild för Skåne”, som är namnet på Region Skånes samverkan med Skånes kommuner om fysisk planering, uttrycks visionen om Skåne som en flerkärnig miljonstad.

Det finns en konflikt mellan strävande efter att reducera koldioxidutsläppen och att främja en ökad pendling och större godsflöden. Det behövs därför insatser för att skapa koldioxidsnåla sätt att transportera både människor och gods. Detta kan ske såväl genom en ökad andel kollektivtrafik som genom införande av koldioxidsnåla fordon, men även genom att öka andel människor som förflyttar sig till fots eller med cykel.

Det finns även skäl att ta med det sociala hållbarhetsperspektivet i regionvidgningsdiskussionen. Långa arbetsresor bidrar påtagligt till en försämrad hälsa. Detta har bland annat påvisats vid en studie av Miljömedicin i Lund⁶. I studien konstaterades att de som pendlade mer än en timmes enkel resa bland annat upplevde betydligt högre stress och utmattningssymptom, sov sämre och hade högre sjukfrånvaro än de som pendlade mindre än en halvtimme, även då hänsyn tagits till bland annat inkomst, övertidsarbete, utbildningsbakgrund och familjesituation.

⁶ Hansson E, Mattisson K, Björk J, Östergren P-O, Jakobsson: Relationship between commuting and health outcomes in a cross-sectional population survey: in southern Sweden: BMC Public Health 2011, 11:834

3.0 Ekonomisk tillväxt och näringslivsstruktur

Den ekonomiska tillväxten i regionen har sedan år 2000 knappt nått upp till riksgenomsnittet. Den låga nivån och svaga utvecklingen av bruttoregionprodukten beror på att sysselsättningsgraden i regionen är lägre än i övriga regioner och att den regionala produktiviteten har en svagare tillväxttakt. Detta pekar mot att det finns ett starkt behov av förnyelse inom näringslivet i Skåne-Blekinge och av att få en större andel av befolkningen i arbete. Branschstrukturen i Skåne-Blekinge har på en övergripande nivå stora likheter med riket men det finns stora inomregionala skillnader.

3.1 Ekonomisk utveckling

Den årliga tillväxten av bruttoregionprodukten i Skåne-Blekinge har mellan 2000-2010 legat på 1,9 procent årligen i fasta priser, vilket är något lägre än för riket, som har en genomsnittlig tillväxt på 2,2 procent. Skåne-Blekinge ligger även under tillväxttakten för såväl Västra Götaland (+2,4) som för Stockholms län (+3,0). Finanskrisen 2008 innebar en kraftig nedgång av BRP vilket ledde till att Skåne-Blekinges BRP år 2010 var lägre än den var år 2007.

Tabell 6. Bruttoregionprodukt (BRP), nivå 2010 samt årlig genomsnittlig tillväxt sedan år 2000 i fasta priser

	Nivå 2010 (miljarder kr)	2000-2010	2000-2007	2007-2010
Riket	3 338	2.2	3.0	0.6
Stockholm	999	3.0	3.7	2.1
Västra Götaland	537	2.4	3.6	-0.4
Skåne-Blekinge	427	1.9	3.2	-1.1
Blekinge	44	1.3	2.6	-1.5
Skåne	383	2.0	3.3	-1.1

Källa: SCB

Inom Skåne-Blekinge saknas det fastprisberäknad BRP-tal, vilket innebär att utvecklingen måste mätas i rörliga priser. Sydvästra Skåne har haft den högsta tillväxttakten mellan 2000-2010 (4,4 % i rörliga priser), vilket var högre än för riket som helhet (4,0 %). Nordöstra Skåne hade med 2,2 procent i genomsnittlig årlig tillväxt den svagaste tillväxttakten, tätt följd av Blekinge vars BRP växte med 2,3 procent årligen. Detta kan jämföras med 3,9 procent för Nordvästra Skåne och 3,6 procent för Sydöstra Skåne.

Produktiviteten i näringslivet i Skåne-Blekinge är relativt låg utifrån ett nationellt perspektiv. Varje sysselsatt i Skåne-Blekinge producerade år 2010 varor och tjänster för ett värde på 680 000 kr, vilket kan jämföras med riksgenomsnittet på 740 000 kr. Produktiviteten i fasta priser har utvecklats något svagare i Skåne-Blekinge mellan 2000-2010 än i riket. Under denna period ökade produktiviteten i riket i genomsnitt med 1,7 procent årligen, medan motsvarande värde i Skåne-Blekinge var 1,2 procent. Produktivitetstillväxten har varit väsentligt lägre i Skåne-Blekinge än i såväl Stockholm (+2,2 %) som i Västra Götaland (+1,6 %).

Tabell 7. Produktivitet, tkr per sysselsatt år 2010 samt tillväxt 2000-2010 i fasta priser

	Nivå 2010 (1000-tal kr)	2000-2010	2000-2007	2007-2010
Riket	740	1.7	2.3	0.3
Stockholm	873	2.2	3.0	0.4
Västra Götaland	702	1.6	2.3	0.0
Skåne-Blekinge	680	1.2	2.2	-0.8
Blekinge	646	1.6	2.2	0.3
Skåne	684	1.2	2.1	-1.0

Källa: SCB

Vilka branscher är det som tappar i produktivitetstillväxt jämfört med riket som helhet och övriga storstadsregioner? Den frågan är svårbesvarad, men ett delsvaret finns i en utredning från WSP om produktivitetens utveckling i Skåne 1985-2007 (data saknas för Blekinge). Enligt rapporten har produktiviteten släpat efter riket i samtliga branschaggregat förutom ”övrig varuproduktion”⁷ och ”distributionstjänster” (se *tabell 8* nedan).

Den svaga produktivitetens utvecklingen tycks ha ett visst samband med de relativt låga andelarna av eftergymnasialt utbildad personal jämfört med riksgenomsnittet för respektive bransch. Sambandet är dock långt ifrån perfekt. Flertalet industribranscher utanför IKT-sektorn har en lägre andel högutbildade än riksgenomsnittet och har tappat sysselsättning snabbare än vad som kan förväntas av utvecklingen i riket. Trots detta har produktivitetens utvecklingen varit snabbare. En möjlig förklaring är att det varit de minst produktiva tillverkningsföretagen som slagits ut under perioden, vilket bidragit till att produktiviteten har höjts.

Tabell 8. Förädlingsvärde/sysselsatt per branschaggregat, volymförändring i genomsnitt per år 1985-2007

	Riket	Stockholm	Skåne	V Götaland
IKT-tillverkning	16.2%	17.6%	14.5%	14.1%
Tillverkning exkl. IKT	4.2%	5.4%	4.0%	5.6%
Övrig varuproduktion	2.2%	2.0%	2.8%	2.6%
Distributionstjänster	3.5%	3.6%	3.7%	3.6%
Producenttjänster	-0.7%	-0.6%	-0.9%	-1.8%
Hushållstjänster priv	-0.3%	-1.1%	-1.2%	-1.0%
Hushållstjänster off	0.2%	0.2%	-0.9%	-0.5%
Totalt (BRP/sysselsatt)	2.3%	2.3%	2.1%	2.4%

Källa: NR och RegR (SCB), EU KLEMS samt egna beräkningar av WSP

3.2 Sysselsättning och branschstruktur

Branschstrukturen i Skåne-Blekinge har på en övergripande nivå stora likheter med rikets. Inom regionen är dock skillnaderna markanta. Könsfördelningen inom branscherna är påtagligt skev och följer traditionella könsroller med till exempel en stor andel män inom byggnadsindustrin och en stor andel kvinnor inom vård och omsorg. Tillverkningsindustrin är stor i framför allt Nordöstra Skåne och i Blekinge, men har minskat kraftigt det senaste decenniet. Detta är ett problem då industrins multiplikatoreffekter är stora⁸ och en fortsatt nedgång inom industrin riskerar att slå hårt mot tjänstesektorn i dessa regioner. Samtidigt finns det växande tjänstebranscher som har svårt att klara kompetensförsörjningen.

⁷ ”Övrig varuproduktion” är ett brett aggregat bestående av areella näringar, utvinning, energi, vatten avfall och byggnadsindustri.

⁸ En ännu ej publicerad studie av WSP visar att tillverkningsindustrin exkl. IKT är den branschgruppering som bidrar till flest anställda inom övriga branscher. Varje sysselsatt inom tillverkningsindustrin bidrar till ytterligare en sysselsatt inom tjänstesektorn.

Mycket talar för att industrin kommer att fortsätta att minska sin andel av sysselsättningen, men det behövs insatser för att stärka kunskapsinnehållet och konkurrensförmågan för den del av industrin som har förutsättningar att klara strukturomvandlingen. Det behövs även åtgärder för att stärka arbetskraftens kompetens både för att öka företagets konkurrensförmåga och för att stärka individernas möjlighet att få sysselsättning på en arbetsmarknad präglad av en snabb strukturomvandling. Ett exempel på en industriövergripande strukturomvandling kan vara de ökade miljökraven på industrin både från myndigheters och kundernas sida. En analys över traditionella företag och företag som erbjuder koldioxidsnåla produkter/lösningar pekar exempelvis på ett ökat behov av specifika kompetenser samtidigt som klimatmålen blir allt mer ambitiösa. Utbudet av kompetenser hämmas av traditionella könsmonster vad gäller yrkes och utbildningsval.

Näringslivsstrukturen varierar kraftigt inom regionen. Sydvästra Skåne skiljer sig tydligt från övriga regiondelar genom att ha en betydligt större privat tjänstesektor, medan framför allt nordöstra Skåne och Blekinge har en branschstruktur med en mindre andel privata tjänster och mer tillverkningsindustri än i riket i övrigt.

Tabell 9. Sysselsatta efter arbetsställets belägenhet i Skåne-Blekinge, år 2011

	Sydvästra Skåne	Nordvästra Skåne	Nordöstra Skåne	Sydöstra Skåne	Skåne	Blekinge	Skåne- Blekinge	Riket
A jordbruk, skogsbruk och fiske	1.0%	2.5%	4.6%	6.8%	2.3%	3.1%	2.4%	2.2%
B+C tillverkning och utvinning	8.7%	14.8%	16.7%	10.7%	11.5%	19.0%	12.3%	13.4%
D+E energiförsörjning; miljöverksamhet	1.0%	1.0%	0.9%	0.6%	1.0%	1.2%	1.0%	1.0%
F byggverksamhet	6.5%	7.9%	8.0%	10.1%	7.3%	6.4%	7.2%	7.0%
G handel	14.3%	14.7%	12.5%	12.3%	14.0%	8.6%	13.4%	12.3%
H transport och magasinering	5.2%	6.2%	4.0%	5.0%	5.2%	3.5%	5.0%	5.0%
I hotell- och restaurangverksamhet	3.0%	3.1%	2.2%	3.4%	2.9%	2.4%	2.9%	3.1%
J information och kommunikation	4.6%	2.2%	1.3%	1.0%	3.3%	3.0%	3.2%	3.8%
K finans- och försäkringsverksamhet	1.6%	1.3%	1.1%	1.3%	1.4%	0.8%	1.3%	2.0%
L fastighetsverksamhet	1.8%	1.5%	1.4%	1.8%	1.7%	1.5%	1.6%	1.5%
M+N företagstjänster	14.1%	10.7%	7.4%	6.9%	11.8%	8.4%	11.4%	11.2%
O offentlig förvaltning och försvar	5.3%	4.2%	4.3%	4.3%	4.8%	9.0%	5.3%	5.6%
P utbildning	11.5%	9.6%	11.3%	10.5%	11.0%	10.5%	10.9%	10.4%
Q vård och omsorg; sociala tjänster	15.5%	15.2%	19.2%	19.2%	16.2%	17.8%	16.4%	16.0%
R+S+T+U kulturella och personliga tjänster m.n	4.5%	3.9%	3.8%	4.4%	4.3%	3.4%	4.2%	4.3%
00 okänd verksamhet	1.5%	1.2%	1.4%	1.8%	1.4%	1.4%	1.4%	1.2%
Totalt andel	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Totalt antal	297 265	136 351	80 905	35 556	550 077	67 651	617 728	4 505 600

Källa: SCB

Liksom i riket som helhet har det skett en kraftig strukturomvandling under 00-talet, inte minst under 2008-09 då ett stort antal sysselsatta inom tillverkningsindustrin slogs ut. Under samma tid har det skett en mycket kraftig tillväxt inom bland annat hotell- och restaurang, företagstjänster, byggnadsindustri och handel.

Tabell 10. Sysselsättning per bransch år 2010 samt förändring 2002-2010

	Skåne-Blekinge 2010	Förändring 2002-10	Förändring Skåne	Förändring Blekinge
Hälsa- och sjukvård, sociala tjänster	101 184	7.9%	8.8%	2.0%
Fastighets- och uthyrningsverksamhet, företagstjänster	88 170	45.8%	46.7%	36.2%
Partihandel och detaljhandel	81 163	13.5%	14.3%	4.5%
Tillverkning	80 105	-23.9%	-23.8%	-24.5%
Utbildning	65 298	7.0%	7.5%	3.0%
Byggverksamhet	42 065	27.4%	28.2%	20.2%
Transport, magasinering och kommunikation	34 263	-0.8%	1.1%	-16.0%
Offentlig förvaltning och försvar;	31 829	10.3%	6.5%	29.0%
Andra samhälls- och personliga tjänster	28 047	19.4%	20.2%	12.4%
Hotell- och restaurangverksamhet	17 807	47.6%	48.3%	41.0%
Jordbruk, jakt och skogsbruk	13 372	5.6%	3.7%	21.7%
Finansiell verksamhet	8 313	1.3%	3.2%	-19.3%
El-, gas-, värme- och vattenförsörjning	3 306	3.1%	1.9%	10.9%
Utvinning av mineral	538	-6.9%	-7.1%	-4.3%
Fiske	262	4.4%	31.9%	-20.5%
Totalt	604 163	7.9%	8.9%	0.5%

Källa: SCB

Sysselsättningen för kvinnor och män fördelar sig i stor utsträckning på branscher efter traditionella mönster. Männen dominerar stort inom till exempel bygg, transporter och jordbruk medan kvinnorna dominerar inom vård- och omsorg och sociala tjänster och utbildning. Till stor del är detta en följd av att kvinnor och män tidigt väljer olika utbildningsinriktningar som leder till val av yrken och branscher enligt könstereotypa mönster. Sysselsatta inom kvinnodominerade branscher är i begränsad utsträckning konkurrensutsatta. Ofta handlar det om verksamheter inom vård och omsorg eller utbildning som kräver stora investeringar för att starta företag inom, vilket innebär att kvinnor i högre utsträckning än män måste byta yrke och bransch när de startar företag. Detta är en bidragande orsak till den lägre andelen kvinnor bland nyföretagarna.

Tabell 11. Sysselsatta efter arbetsställets belägenhet fördelat bransch och kön i Skåne-Blekinge, sorterat efter andel män i branschen, år 2011

Näringsgren	Antal sysselsatta	Andel män	Andel kvinnor
F byggverksamhet	44455	91%	9%
H transport och magasinering	31042	78%	22%
A jordbruk, skogsbruk och fiske	14626	76%	24%
B+C tillverkning och utvinning	76047	75%	25%
D+E energiförsörjning; miljöverksamhet	6241	75%	25%
J information och kommunikation	19968	70%	30%
L fastighetsverksamhet	10153	63%	37%
M+N företagstjänster	70605	57%	43%
G handel	82812	56%	44%
K finans- och försäkringsverksamhet	8229	47%	53%
I hotell- och restaurangverksamhet	17753	46%	54%
O offentlig förvaltning och försvar	32714	45%	55%
R+S+T+U kulturella och personliga tjänster m.m.	25717	43%	57%
00 okänd verksamhet	8727	36%	64%
P utbildning	67399	25%	75%
Q vård och omsorg; sociala tjänster	101240	17%	83%
Totalt	617728	52%	48%

Källa: SCB

3.3 Internationaliseringsgrad

Det är svårt att mäta internationaliseringsgrad i näringslivet. Export kan ses som en indikator över internationaliseringen, men dessvärre redovisar SCB endast varuexporten fördelad på län. Tjänsteexporten, som utgör en knapp tredjedel av rikets export går inte att få nedbruten på länsnivå.

Såväl Skåne som Blekinge har en förhållandevis låg varuexport i relation till antalet sysselsatta i länet. År 2011 stod Skåne för 12,2 procent av sysselsättningen i riket, men endast 8,6 procent av rikets varuexport, medan Blekinge stod för 1,5 procent av sysselsättningen och 1,4 procent av varuexporten. Den låga exportandelen kan ses som en indikation på att näringslivet i framför allt Skåne är något mindre internationaliserat än i många andra län. Såväl Stockholm som Västra Götaland har exportandelar som är betydligt större än deras respektive andel av rikets sysselsättning. En möjlig tolkning av den låga exportandelen är att näringslivet i Skåne är mindre globalt konkurrenskraftigt än i många andra län. Denna tolkning får ett visst stöd i den relativt låga produktivitetstillväxten i Skåne. Skåne har även traditionellt haft en industristruktur inom branscher som inte varit särskilt exportintensiva (till exempel livsmedelsindustri som länge var skyddat av tullar). Det bör dock betonas att den regionala exportstatistiken innehåller relativt stora osäkerheter.

Ett annat mått på internationalisering är utlandsägande. Antalet utlandsägda arbetsställen i Skåne-Blekinge uppgick 2011 till ca: 4 000, vilket var en fördubbling sedan år 2000⁹, vilket innebar att nästan 16 procent av alla utlandsägda arbetsställen i riket fanns i Skåne-Blekinge. Inom det privata näringslivet arbetade ca: 23 procent av alla sysselsatta vid utlandsägda arbetsställen, vilket var en ökning med knappt 2 procentenheter sedan år 2000. Motsvarande andel för Stockholm och Västra Götaland var 25 respektive 23 procent. Alla storstadslän låg därmed över riksgenomsnittet på 22 procent.

⁹ Tillväxtanalys statistikportal

3.4 Nyföretagande och entreprenörskap

Länders eller regioners näringslivsstruktur befinner sig i en konstant förändringsprocess där nya företag etableras, vissa slås ut och andra expanderar. Företagsdynamiken är av stor betydelse för länders och regioners ekonomiska tillväxt och sysselsättningsmöjligheter. För att utvecklingskraften i näringslivet ska få positiv omsättning krävs det att nyföretagandet ökar samtidigt som de befintliga företagen växer snabbare. Samtidigt bör det betonas att det är viktigt för en region att ha många företag i varierande storlek, då detta minskar sårbarheten för konjunktursvängningar.

Utifrån ett sysselsättningsperspektiv har den svenska näringslivsstrukturen traditionellt sett dominerats av stora företag och av en omfattande offentlig sektor. Skatter, regler och löner har anpassats därefter vilket skapat en struktur där vanlig anställning blivit den normala arbetsformen. Det svenska företagsklimatet har med andra ord historiskt sett inte haft de rätta förutsättningarna för skapandet av en dynamisk småföretagsstruktur. Insatser för att öka nyföretagandet är därför idag politiskt prioriterade och sedan 2007 har man bl.a. använt sig av de Europeiska strukturfonderna för att stimulera den svenska entreprenörsandan. Trots att nyföretagandet inte upplevt någon märkvärdig ökning de senaste åren har den positiva attityden gentemot egenföretagande stigit markant. Fler och fler svenskar kan tänka sig att starta eget, något som bör betraktas som en betydelsefull del av ett skifte mot ett dynamiskt näringsliv med fler små och medelstora företag¹⁰.

Det svenska nyföretagande står sig dock dåligt i internationella jämförelser. I en internationell studie gjord av Global Entrepreneurship Monitor för år 2011 placerar sig Sverige långt ner på listorna för entreprenörskap trots att man betraktas som ett av världens mest innovativa länder¹¹. För att främja tillväxten av bärkraftiga små och medelstora företag måste därför en vidareutveckling av redan påbörjande- samt nya insatser stimuleras ytterligare. Fler insatser för att minska de stereotypa könsskillnaderna som fortfarande lever kvar bland nyföretagare måste också initieras för att i större utsträckning jobba för ett mer jämlikt samhälle men också för att ta vara på all potentiell företagande.

I Skåne-Blekinge startas det förhållandevis fler företag än i riket. Sedan 1994 har nyföretagarfrekvensen i regionen varit stigande. Antalet nystartade företag i Sverige år 2011 uppgick till 73 709, vilket innebar en ökning med 5,5 procent jämfört med 2010. Stockholm fortsätter att dominera som säte bland nyföretagare med sina 32 procent vilket kan jämföras med Västra Götalands 16 procent och Skåne läns 14 procent. Region Skåne-Blekinge står tillsammans som säte för 15 procent av de nystartade företagen. Om antalet nystartade företag sätts i relation till befolkningen mellan 16-64 år så har Stockholms län den högsta nyföretagarfrekvensen med 17,0 företag per 1000 invånare, medan Skåne ligger på tredje plats med 13,0 företag per 1000 invånare. Blekinge har, med 9,3 nya företag per 1000 invånare, den tredje lägsta nyföretagarfrekvensen i landet.

¹⁰ Tillväxtverket Entreprenörskapsbarometern 2012

¹¹ Global Entrepreneurship Monitor 2011

Tabell 12. Antal och andel nystartade företag per 1000 invånare år 2011

	Antal nya företag	Andel per 1000 inv.
Stockholms län	23 299	17.0
V. Götaland	11 860	11.7
NV Skåne	2 568	12.9
SV Skåne	5 816	13.8
SÖ Skåne	746	13.3
NO Skåne	1 197	10.2
Blekinge	870	9.3
Skåne-Blekinge	11 197	12.6
Samtliga	73 709	12.3

Källa: SCB, Tillväxtanalys

Nyföretagandet är högst i sydvästra Skåne där nästan 14 företag startas per 1000 invånare. Av företagen i regionen är ca: 90 procent små med färre än tio anställda. Majoriteteten av företagen har en tillväxtvilja där den större delen både vill öka sin omsättning liksom antalet anställda. Viljan att växa i bägge led ökar med antalet anställda i företaget medan företag utan anställda istället tenderar att enbart vilja öka omsättningen. Största hindret för tillväxt bland regionens småföretag anses vara brist på egen tid. Bland de medelstora företagen är det istället konkurrensen från andra företag som är det största hindret för tillväxt. Båda företagskategorierna anger emellertid att tillgång till lämplig arbetskraft samt lagar och myndighetsregler skapar hinder.

Överlevnadsgraden bland nystartade företag i Skåne och Blekinge följer riksgenomsnittet på 68 procent. Tillväxtanalys genomgång av företag fortfarande verksamma efter tre år visade att 68 procent av företagen i Skåne och 67 procent av företagen i Blekinge som startades år 2008 fortfarande var verksamma år 2011¹². Jord-, skogsbruk och fiske är den bransch som nationellt har högst överlevnadsgrad på 72 procent och stämmer även väl överens med Skåne-Blekinges branschstruktur.

63 procent av företag startade av en eller flera kvinnor är fortfarande verksamma efter tre år vilket är betydligt lägre än genomsnittet för företag startade av en eller flera män som är 70 procent. Utöver det är könsskillnaderna i gruppen nyföretagare generellt sett stor. *Tabell 13* nedan visar att män tenderar att i högre utsträckning än kvinnor starta företag. Sett över ett tidsspänn på 16 år från 1995 till 2011 har det kvinnliga nyföretagandet ökat marginellt. Antalet företag i riket startade av en kvinna eller flera kvinnor år 2011 uppgick till 23 000 eller 31 procent av de nyetablerade företagen och av en man eller flera män uppgick till 44 000 eller 60 procent. Skånes utveckling följer ungefär samma linje som riket medan Blekinge tenderat ha en lite högre andel kvinnliga nyföretagare. Noterbart är att Stockholm med flest nyföretagare i landet ligger under riksgenomsnittet för kvinnligt nyföretagande och man har längre nivåer år 2011 än 2005¹³. Således är problemet med en obalans i könsfördelningen inte enbart en regional utan också en nationell angelägenhet.

Varför skillnaderna mellan män och kvinnor är så stora kan bl.a. förklaras av ojämställdheten i samhället i stort, t.ex. genom att titta på hur män och kvinnor fördelar betalt respektive obetalt arbete i samband med hushåll och barnomsorg. Andra orsaker kan tänkas vara att val

¹² Tillväxtanalys, Rapport 2013:01. Uppföljning av 2008 års nystartade företag - tre år efter start

¹³ Nyföretagandet i Sverige 2011 (Tillväxtanalys)

av utbildning i Sverige fortfarande följer traditionella könsmonster vilket resulterar i att kvinnor i mycket större utsträckning än män tenderar att hamna i mindre konkurrensutsatta branscher, offentliga sektorn i allmänhet och vård och omsorg i synnerhet. I och med detta faktum tvingas kvinnor som vill starta eget byta yrke. De mesta kvinnliga företagandet sker inom servicesektorn. Män i sin tur tenderar att arbeta inom branscher som tillverkning och byggindustri som är betydligt mer konkurrensutsatta vilket möjliggör egenföretagande inom det egna yrket i större utsträckning. En ytterligare skillnad som kan identifieras är att många fler kvinnor än män driver sina företag på deltid. Däremot är könsskillnaderna bland s.k. ”kombinatörer” som både innehar anställning och inkomst från egen verksamhet relativt jämn¹⁴.

Tabell 13. Lednings könssammansättning nya företag Skåne, Blekinge, Stockholm och Riket.

Geografi	Gemensam ledning	Kvinna eller endast kvinnor	Man eller endast män	Total %	Totalt absolut
Skåne-Blekinge	7.0%	31.1%	61.9%	100.0%	11 197
Blekinge län	6.9%	33.7%	59.4%	100.0%	870
Skåne län	7.0%	30.9%	62.1%	100.0%	10 327
Stockholms län	10.1%	28.7%	61.2%	100.0%	23 298
Samtliga län	8.9%	31.2%	59.9%	100.0%	73 710

Företagandet bland människor med utländsk härkomst i Skåne-Blekinge ligger på ungefär samma nivå som människor med svensk härkomst. Bland båda grupperna startas det flest företag inom branschen *företagstjänster*. Skillnader finns dock inom branschen. Personer med utländsk härkomst tenderar dock i högre utsträckning än personer svensk härkomst starta företag inom *handel, transport, hotell och restaurang*. Personer med utländsk bakgrund tenderar att starta företag i sektorer med låga etableringströsklar och utan krav på kontaktnät, t.ex. detaljhandel och taxi. Personer med svensk bakgrund startar i större utsträckning företag inom näringar där inträdeströsklarna är högre liksom kraven på kontaktnät t.ex. avancerade företagstjänster.

Skåne har den lägsta andelen lågutbildade företagare bland jämförbara regioner vilket betyder att man inte tagit tillvara på hela den entreprenöriella potential som finns i regionen. En annan utmaning är att få regionens företag att växa snabbare. Idag förblir de flesta företag små vilket hämmar både innovationskapaciteten liksom utvecklingen mot ett mer dynamiskt företagsklimat. OECD menar att företag i regionen har speciellt svårt med att växla upp verksamheten i ett tidigt stadie vilket medför negativa samhällsekonomiska konsekvenser eftersom företagen tendrar att förbli små och sysselsättningsmöjligheterna uteblir¹⁵.

Under senare hälften av 00-talet har man bl.a. genom strukturfonden initierat stora insatser för att stärka Skåne-Blekinges entreprenörskap. Innovativa miljöer och företagsstöd i form av inkubatorer har etablerats. Ytterligare förstärkningar av nyföretagandet måste dock till för att stimulera framväxten av bärkraftiga små och medelstora företag i regionen. Det är viktigt att ta vara på den potential som finns och den grund som byggds upp under föregående programperiod. Framtida insatser för ett fortsatt främjande av entreprenörskap är således

¹⁴ Christian Lindell PPT *Hur går det för Skåne?* (SCB)

¹⁵ OECD Territorial Reviews

viktigt inte bara för att stärka Skåne-Blekinges näringslivs- och arbetsmarknadsstruktur utan också viktigt i avseendet att stärka regionens konkurrenskraft i den globala ekonomin.

3.5 Social ekonomi

Den sociala ekonomin beskrivs på följande sätt av regeringen: ”Med social ekonomi avses organiserade verksamheter som primärt har samfälliga ändamål, bygger på demokratiska värderingar och är organisatorisk fristående från den offentliga sektorn. Dessa sociala och ekonomiska verksamheter bedrivs huvudsakligen i föreningar, kooperativ, stiftelser och liknande sammanslutningar. Verksamheter inom den sociala ekonomin har allmännytta eller medlemsnytta, inte vinstintresse, som främsta drivkraft”¹⁶.

Inom sektorn sker ett omfattande arbete – oftast på ideell bas – som bidrar till att minska utanförskap och stärka det sociala kapitalet. Den idéburna sektorn spelar en viktig roll för att ta tillvara människors engagemang, stärka det sociala kapitalet och minska utanförskapet i regionen. Den sociala ekonomin bidrar till en bättre folkhälsa, välfärd, sysselsättning och samhällsutveckling. Idrottsrörelsen bidrar t.ex. till att motverka utanförskap. Studieförbunden bidrar med insatser för utbildning och kompetensförsörjning. Den sociala ekonomin bidrar även till en ökning av BRP. Det gäller kunskaps- och kulturutvecklade organisationer (kunskapskapital som skapas), främjande av arbete kreativitet och innovationer och förstärkt allmän folkhälsa. Nätverket för social ekonomi i Skåne uppger att samhället skulle behöva erlagga mellan 4 – 5 miljarder kronor/år för att kompensera bortfallet av 40 miljoner frivilliga timmar om den ideella sektorn upphörde. Den sociala ekonomin är således mycket omfattande i dagsläget. Nätverket kalkylerar för en fortsatt tillväxt framöver¹⁷. Båda regionerna menar att den ideella sektorn är en viktig aktör i regionen och framhäver betydelsen av att utveckla samarbetet med den när det gäller arbetsmarknadsfrågor. Den ideella sektorn kan erbjuda otraditionella insatser och är en bra resurs för att stödja människor på väg tillbaka till arbetslivet¹⁸. År 2009 slöts en överenskommelse mellan Nätverket för social ekonomi i Skåne och Region Skåne om att främja den sociala ekonomin som syftar till att stödja den Idéburna sektorns roll för välfärdsutvecklingen i Skåne genom att via sitt idéburna engagemang bredda utbudet av leverantörer och utbudet av tjänster. Region Skåne ska verka för att på olika sätt synliggöra betydelsen av den idéburna sektorns roll i samhället i första hand avseende folkhälsa, välfärd, sysselsättning och samhällsutveckling.

3.6 Kluster och styrkeområden

3.6.1 Kluster och klusterinitiativ

Ett kluster är en geografiskt avgränsad struktur av sammankopplade företag, specialiserade leverantörer, serviceverksamheter, företag i relaterade branscher och institutioner (universitet, inkubatorer etc.) inom gällande område som både konkurrerar och samarbetar. För att stödja utvecklingen av dessa strukturer är det vanligt att regioner bidrar till etableringen av så kallade klusterinitiativ eller klusterorganisation som på olika sätt avser att främja kontakterna mellan företagen och andra parter med målet att öka deras lönsamhet och långsiktiga

¹⁶ Nätverket för social ekonomi Skåne

¹⁷ Nätverket för social ekonomi Skåne

¹⁸ Regionalt tillväxtprogram för Blekinge 2007-2013

utveckling. Det finns således en skillnad mellan begreppet kluster och klusterinitiativ/organisation, där det första syftar på det ekonomiska fenomenet att företag inom en bransch kan öka sina konkurrensfördelar genom att etablera sig i närheten av varandra. Det andra begreppet ska snarare ses som ett policybegrepp som hänvisar till de riktade satsningar som offentliga och privata aktörer gör inom en bransch, oftast i form av etableringen av ett nätverk eller en organisation.

För att undersöka förekomsten av kluster i en region är det brukligt att mäta antal sysselsatta inom branscher för att se om det finns någon specifik geografisk koncentration. Samtidigt bör man ha i åtanke att kluster egentligen definieras av relationerna som finns mellan de inblandade företagen och att detta inte fångas i dessa mätetal, utan de utgör endast en indirekt mätning där en tydlig koncentration ses som en indikation på att företag inom samma bransch har valt att samlokalisera sig för att de ser att detta ger vissa konkurrensfördelar. En annan svaghet i dessa mätningar är att branschkoderna i varierande utsträckning är lämpade för att avgränsa kluster (t ex är det i vissa fall svårt att bestämma vilken bransch en del sysselsatta ingår i eftersom deras verksamhet relaterar till flera branscher samtidigt), samt att indelningarna i olika koder har förändrats/justerats över tid vilket skapar svårigheter kring jämförelser.¹⁹ *Diagram 5* nedan redovisar antalet sysselsatta inom ett antal utpekade områden i Skåne och Blekinge, d.v.s. kluster.

De mer etablerade klustren i regionen är livsmedelsindustrin med ca: 25 000 sysselsatta och IKT med ca: 19 000 sysselsatta och Life Science med drygt 6 000 sysselsatta. De klusterdefinitioner som används fokuserar på kärnområden. Livsmedel innehåller till exempel primärproduktion av livsmedel och livsmedelsindustri, men inte handel. Det saknas en allmänt erkänd definition av logistik och det är dessutom inte möjligt att fullt ut separera godstransporter från persontransporter. Det kan även diskuteras om parthandel ska inräknas i logistik eller inte. Logistik har därför delats upp i två delar: *transport och lagring* och *parthandel*. Indelningen är gjord för att inte vara överlappande. De delar av media som är starkt kopplade till IKT ingår i IKT-gruppen och inte i Media. Förpackning är en annan problematisk indelning. TetraPak AB är den största förpackningskoncernen i regionen, men verksamheten finns fördelad över ett flertal branschposter som inte självklart kan länkas till förpackningsindustrin (till exempel parthandel och övrig maskinindustri). Därför är det troligen så att det finns fler sysselsatta inom förpackningsindustrin än vad som visas i stapeln i *diagram 5* nedan. Av de redovisade klustren är det endast livsmedel, Life Science och förpackning som har en påtagligt högre andel sysselsatta än i riket, vilket framgår av *tabell 14* över specialiseringskvoter.

De senaste åren har utvecklingen inom flera av dessa kluster varit bekymmersam, och det är tydligt att flera genomgår strukturomvandlingar på en global nivå. Exempelvis står de dominerande företagen inom telekomsektorn inför förändrade förutsättningar genom att en innovation tar idag allt kortare tid att utveckla. Detta blev t.ex. tydligt i utvecklingen av så kallade smart phones. Därtill har företagen genomgått ägarförändringar och dragits med stora underskott. AstraZeneca, det dominerande företaget inom Life Science, lämnade regionen 2011. Företaget har valt att koncentrera sin FoU-verksamhet till ett par olika platser globalt. I Sverige koncentreras AstraZenecas verksamhet till Mölndal. Livsmedelssektorn har under

¹⁹ Uppgifterna avser 2010, vilket är det senaste året som finns i SNI2002. I nya näringsgrensindelningen (SNI2007) går inte Medicinsk FoU att skilja från Teknisk FoU, vilket innebär att IKT och Life Science inte går att skilja från varandra.

lång tid minskat sysselsättningen och haft en väsentligt lägre tillväxt av förädlingsvärdena än ekonomin i stort.

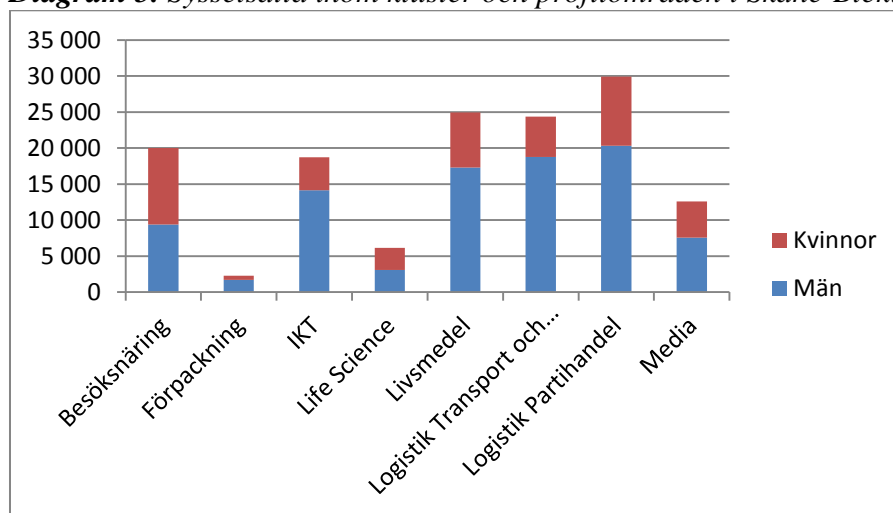
I regionen Skåne-Blekinge finns idag klusterinitiativ som riktar sig till livsmedelsindustrin (Skånes livsmedelsakademi), IKT (Mobile Heights), Life Science (Medicon Valley Alliance och Medicon Village), och förpackning (Packbridge). Karaktäristiskt för de nya klusterinitiativssatsningarna är att de inte lika tydligt riktar sig till en traditionellt avgränsad bransch. Anledningen till detta är att det nu växer fram nya ”profilområden” med företag som samlokaliserar sig och bygger relationer över traditionella branschavgränsningar, men som därmed inte heller fångas av de etablerade branschkoderna i den officiella statistiken. Exempel på detta är klusterinitiativen riktade mot den breda cleantechsektorn (Sustainable Business Hub), cross-media/rörlig bild (Media Evolution), risk och säkerhet i regionen (Resilient regions). Dessa satsningar kan bara delvis återspeglas i statistiken. I regionen pågår även processer för uppstart av klusterinitiativ inom logistik och materialvetenskap, varav det senare kommer att beröra företag från en mängd olika branscher.

Blekinge har valt att fokusera på åtgärder riktade till fem innovationsområden med klustertendenser som präglar den regionala profilen. Dessa är mobil IKT, hälsa/vård och IKT, digitala upplevelser, hållbar produktionsteknik²⁰ samt en samlad turistnäring²¹.

Under kommande programperiod behövs en fortsatt satsning för att utveckla befintliga kluster och nya klusterinitiativ för att främja utvecklingen av näringslivet i Skåne-Blekinge.

Könsfördelningen inom klustren i Skåne-Blekinge är kraftigt snedfördelad. Endast besöksnäringen sysselsätter ungefär lika stor andel kvinnor som män, medan övriga grupperingar är kraftigt mansdominerade. Bland de redovisade klustren utgjorde två tredjedelar av de sysselsatta av män.

Diagram 5. Sysselsatta inom kluster och profilområden i Skåne-Blekinge, 2010.

Källa: SCB (RAMS)

²⁰ Blekinge Innovativa 2010

²¹ Attraktiva Blekinge 2010

Tabell 14. Specialiseringskvot inom utpekade kluster/profilområden i Skåne-Blekinge år 2010*.

Kluster/Profilområde	Specialiseringskvot
Livsmedel	1.6
Life Science	1.6
Förpackning	1.4
Logistik Partihandel	1.1
Logistik	1.0
IKT	1.0
Besöksnäring	0.9
Media	0.9

Källa: SCB, bearbetningar av Region Skåne

**Specialiseringskvot: Andel sysselsatta inom klustret i Skåne-Blekinge dividerat med andel sysselsatta inom klustret i riket. 1.0 betyder att specialiseringskvoten motsvarar riksgenomsnittet medan > 1.0 visar på en högre specialiseringskvot och < 1.0 visar en lägre specialiseringskvot.*

3.6.2 Kulturella och kreativa näringar

Ett annat område som kommit i fokus under de senaste åren är kulturella och kreativa näringar (KKN). Näringslivets förmåga att ta fram produkter och tjänster med högt forsknings- och upplevelseinnehåll är avgörande för Sveriges framtida konkurrenskraft. De kulturella och kreativa näringarna utgör härvidlag en betydande resurs för värdeskapande, förädling och utveckling i näringsliv och industri som helhet.

Utmaningarna i Skåne/Blekinge består bland annat i hög ungdomsarbetslöshet och svagt entreprenörskap, enligt OECD-rapporten 2012. Tillväxt och utveckling av de kulturella och kreativa näringarna har stor betydelse för att skapa sysselsättning och fler företag. Detta är attraktivt, inte minst för den yngre generationen som har stort intresse och kunnande inom kultur och medier. Det finns en bred samsyn bland kommuner om vikten av att arbeta för att utveckla de kulturella och kreativa näringarna och därmed bidra till hållbar utveckling och regional tillväxt. Kulturella och kreativa näringar är viktiga för den regionala och lokala utvecklingen på flera sätt t ex arbetstillfällen, turistintäkter, identitetsskapandet, en god livsmiljö, kulturutveckling samt ökat upplevelseinnehåll i traditionella produkter. 4,7 procent av de sysselsatta i Sverige återfinns, enligt Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, inom de kulturella och kreativa näringarna (år 2010).

Skåne hör till de områden i Sverige som är starka när det gäller antalet verksamma inom de kulturella och kreativa näringarna, och potentialen för tillväxt är stor.

I den nationella innovationsstrategin betonas kulturella och kreativa näringars betydelse för innovation i allmänhet. I den internationella innovationsstrategin för Skåne (IISS) som antogs hösten 2011, betonas vikten av att bredda innovationsbegreppet så att t ex kulturella och kreativa näringar får en naturlig koppling till övrigt innovationsarbete i Skåne.

Definition av begreppet kulturella och kreativa näringar: Kulturella och kreativa näringar omfattar ett brett spektra där olika branscher har olika karakteristika, motiv och förutsättningar. Då det inte föreligger någon entydig definition av begreppet kulturella och kreativa näringar, använder vi den branschindelning som Tillväxtverket omfattar.

Kulturella och kreativa näringar är: Arkitektur, form och design, film o foto, konst, mode, litteratur, musik, scenkonst, måltid, spel och media, turism och besöksnäring samt upplevelsebaserat lärande. Notera att det finns en överlappning mellan KKN och övriga klusterinitiativ och styrkeområden, till exempel IT/Telekom och livsmedel och turism.

Kulturella och kreativa näringar är en växande sektor i samhällsekonomin.

Ett säkert kännetecken för en framgångsrik region är ett kulturliv som är rikt och öppet för nya influenser utifrån. EU uppskattar att branschen står för 3,3 % av EUs genomsnittliga BNP och att branschen sysselsätter 3 % av arbetskraften i medlemsländerna. 4,7 % av de sysselsatta i Sverige återfinns, enligt Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, inom de kulturella och kreativa näringarna (år 2010).

I Sverige uppgår, enligt Kulturrådet, hushållens konsumtion av kultur och medier till 38,5 miljarder kronor (år 2009). Siffran är betydligt högre än de offentliga kostnaderna för kultur som uppgår till 23,8 miljarder kronor. Trenden visar att människor lägger allt större del av inkomster på upplevelser samt produkter och tjänster med högt kreativt innehåll.

Öresundskommittén anger i sin regionala utvecklingsstrategi för Öresund (ÖRUS) att kultursektorn, upplevelseindustrin och företag inom besöksnäring sysselsätter 107 000 personer i Öresundsregionen.

Skåne har ett stort antal utövare och aktörer inom kulturella och kreativa näringar. I regionen finns drygt 10 000 arbetsställen som är relaterade till företag inom kulturella och kreativa näringar. Antalet arbetsställen inom kulturella och kreativa näringar i Skåne har ökat med 6 % under den senaste treårsperioden. Drygt en fjärdedel av företagen i kulturella och kreativa sektorn har en omsättning på mer än en miljon kronor om året. Här återfinns bland annat företag inom media- och förlagsbranschen. Många av företagen inom kulturella och kreativa näringar är emellertid små. Hälften av företagen har en omsättning på mindre än 100 000 kronor om året. Kommunerna i sydvästra Skåne har 60 procent av Skånes arbetsställen inom kulturella och kreativa näringar, kommunerna i nordvästra Skåne har 20 procent, sydöstra Skåne har 10 procent och nordöstra Skåne har 10 procent av arbetsställena.

3.6.3 Turism

Regionens mångfald erbjuder en stor variation av rekreation, kultur, städer och landsbygd. Den växande besöksnäringen i Skåne-Blekinge bidrar till flera arbetstillfällen och till regionens konkurrenskraft.

Skåne

Turismen till Skåne ökade under 2012. Under året uppnåddes 17,4 miljoner gästnätter i Skåne och 3,3 miljoner dagsbesök. De flesta resorna till Skåne genomförs av svenskar, men andelen utländska turister ökar. De utländska besökarna till Skåne kommer främst från Tyskland, Danmark och Norge. På 20 år har andelen utländska besökare ökat från 14 procent till 21 procent år 2011. Flest resor går till sydvästra Skåne. De flesta resor till Skåne är fritidsresor.

Skåne är det fjärde mest besökta länet. Stockholm, Västra Götaland och Dalarna har fler besökare.

Nästan hälften av alla övernattningar genomfördes hos släkt och vänner vilket är mer än dubbelt så många fler övernattningar än på hotell. Trots detta är hotellgästerna viktigast ur ekonomisk synpunkt och de svarar också för drygt hälften av all omsättning för övernattande turister. Fördelat på boendekategorier kommer den absolut största delen av omsättningen från hotell, följt av boende hos släkt och vänner. Även om resandet sett till det totala antalet gästnätter och dagsbesök har utvecklats relativt moderat de senaste åren, har omsättningen som genereras av turismen ökat markant.

Sysselsättningen inom turismen i Skåne ökade 2012 jämfört med 2011. När man räknar in regional shopping uppgick sysselsättningen från turismen 2012 till 13 100 årssysselsatta, en ökning med 3,6 procent jämfört med 2011. Ser man till utvecklingen inom olika branscher har sysselsättningen ökat främst inom restaurang och shopping. För logi har antalet sysselsatta minskat, medan den för aktivitet, transport och livsmedel varit relativt konstant. Turismen är sysselsättningsintensiv vilket innebär låg omsättning per anställd, detta märks främst för restauranger och logi. Sammantaget har omsättningen från turismen haft en mycket positiv utveckling de senaste åren och det är shoppingen driver den. Omsättningen från logi har minskat något sedan 2006, men i kategorierna shopping, transport och restaurang har det skett en ökning under motsvarande tidsperiod. Omsättningen i kategorierna livsmedel och aktivitet har varit relativt konstant de senaste åren. Jämfört med Sverige har Skåne haft en hög omsättning på logi och något under riksgenomsnittet för aktivitet. En anledning till att aktivitet ligger under riksgenomsnittet är att fjällvärlden, med sina skidanläggningar, höjer riksgenomsnittet.

Blekinge

Den totala turismomsättningen har ökat med 249 miljoner kronor 2011 jämfört med 2010. Rese- och turistindustrin i Blekinge omsatte ca; 1,9 miljarder kronor och gav arbete åt ungefär 1 625 personer (årssysselsatta) under år 2011. Den kommersiella delen av turismomsättningen, den del som kan påverkas med traditionell marknadsföring, ökade med 153 miljoner kronor 2011 jämfört med 2010. Den omsättningsmässigt största ökningen skedde i kategorin dagbesök som har ökade med 111 miljoner kronor pga. ett ökat antal beräknade besök och högre utlägg. Det totala antalet kommersiella gästnätter ökade med ca; 33 000 (ökningar i kategorierna hotell, stugby, stuga/rum, campingstuga, fri camping och övrig övernattning) och omsättningen ökade med 42 miljoner kronor 2011 jämfört med 2010.

Hotellen är den viktigaste enskilda övernattningskategorin med 35,5 procent av omsättningen för samtliga övernattningar och 54 procent av omsättningen för alla kommersiella övernattningar 2011. Antalet hotellgästnätter har ökat med 1,7 procent och tillsammans med högre utlägg har det resulterat i en omsättningsökning med 36 miljoner kronor 2011 jämfört med 2010. Camping (inklusive campingstugor) är den vanligaste kommersiella boendeformen med 30,5 procent av samtliga kommersiella övernattningar 2011.

Även den icke kommersiella delen av turismomsättningen ökade med 96 miljoner kronor för samma period vilket berodde på ett ökat antal övernattningar i kategorin fritidshus och fler genomfartsresenärer samt högre utlägg i sistnämnda kategorin. Noterbart är dock att man fr.o.m. 2011 inkluderar samtliga fritidshus i kommunen (inkl. hus som ägs av kommuninvånare i respektive kommun) till kategorin fritidshus vilket resulterat i 7 524 fler objekt och med stor sannolikhet haft en positiv påverkan på omsättningen som ökade med 104 miljoner kronor.

Precis som i Skåne är den ickekommersiella övernattningsformen släkt/vänner den enskilt största i Blekingeturismen och svarar för 35 procent av samtliga övernattningar 2011. Tillsammans svarar de icke kommersiella övernattningskategorierna, fritidshus och släkt/vänner, för 64 procent av samtliga övernattningar och 34 v i motsvarande del av turismomsättningen 2011.

3.7 Riskkapital

Under våren 2007 genomförde SWECO EuroFutures en GAP-analys i Skåne-Blekinge på uppdrag av Nutek och ALMI Företagspartner. I denna analys har behovet av kompletterande kapital bedömts i tre utvecklingsfaser: försådd/sådd, uppstartsfasen och tillväxtfasen. Nedanstående resonemang är i huvudsak hämtat från GAP-analysen.

Nationalekonomiska argument för offentlig intervention på riskkapitalmarknaden

Skilda riskbedömningar: Skillnader i riskbedömningar är en av de viktigaste förklaringarna till att det finns ett gap mellan de privata aktörernas investeringar och vad som skulle vara samhällsekonomiskt optimalt. För privatpersonen är en förlustrisk i storleksordningen 25 procent för det mesta helt oacceptabel. För samhället i stort – samhällsekonomin – är argumentet det omvända. Att finansiera projekt med 75 procents chans att bli framgångsrika är en önskesituation.

Transaktionskostnader och informationsbrister: När det gäller ägarkapital till nya eller små företag i tidiga faser, har kommersiella aktörer svårt att få ekonomi i verksamheten därför att kostnaden för att bedöma och analysera varje affär blir stor i förhållande till engagemangets storlek. Det är helt enkelt mer lönsamt att arbeta med lite större, mer mogna projekt.

Säkerheter saknas. Ett annat problem med finansiering uppstår ibland inom tjänstenäringarna. Ett exempel är den snabbt växande upplevelseindustrin. Här finns inga mer omfattande materiella säkerheter, då värdet ligger i de anställdas kunskaper och nätverk. Det kan då bli svårt att få banklån för företaget på den privata marknaden, utan att erbjuda den egna bostaden eller liknande som säkerhet för lånet. Detta leder till en ökad försiktighet när det gäller att satsa på nya idéer och verksamheter.

En slutsats från den nationalekonomiska teorin är att det för stat och kommun kan vara en god affär att komplettera marknaden genom olika instrument som möjliggör ”portföljer” där många fler nya och små företag ryms, där transaktionskostnader reduceras och där samhället går in och bäddar för säkerheter för lån. Det offentliga kapitalet används då för att ”vidga marknaden” så att fler projekt och företag med tillväxtpotential kan få finansiering.

Företagsekonomiska resonemang om kompletterande kapitalförsörjning

I samtal med kommersiella aktörer, affärsänglar och/eller riskkapitalister, framgår att dessa fungerar som entreprenörer på marknaderna där man ”säljer” finansiella tjänster. Det gäller för dem liksom för andra entreprenörer att ”sälja sina tjänster” så att det blir ett överskott. Annars blir man inte kvar särskilt länge som affärsängel eller riskkapitalist. Är man inte en

bra entreprenör lär man snart förlora sina pengar. Nystartare och småföretagare är inte endast hänvisade till kapitalmarknaden för att få kapital. Det allra vanligaste är egenfinansiering, det vill säga att man tjänar in pengar först innan man investerar. Resurser kan ordnas också på andra sätt:

- *Låna av kunder och leverantörer*
- *Köpa och sälja – låta andra investera*
- *Sälja hela företaget*

När företagen inte får förskott, kan ”låna” av andra eller bjuds ut tillförsäljning, behövs externt kapital. För entreprenören har, som redan nämnts ovan, inte kapitalförsörjning någon särställning bland alla andra tjänster på marknaderna.

Banker, ägar-/riskkapitalbolag, affärsänglar och andra företag erbjuder sina tjänster, mot betalning i form av ränta eller avkastning. Dessa ”kapitalentreprenörer” gör *sina* affärer genom att hitta ”potentialer” som går att ”förädla”. De söker efter objekt där deras tjänster behövs, och som med deras insats kan utvecklas och bli (mer) lönsamma. Riskkapitalisterna identifierar objekt och sätter samman portföljer som totalt sett ger lönsamhet. Genom att satsa på många objekt sprids riskerna på ett sådant sätt att portföljen som helhet kan ge god avkastning.

Långivning men framför allt ägarkapitalförsörjning är således en i högsta grad entreprenöriell verksamhet där aktörerna måste kunna identifiera och bedöma engagemangens förutsättningar. Vilka projekt och företag har en potential, och vilka ska man undvika? Men det räcker för det mesta inte bara med att kunna bedöma risker och potentialer.

De flesta som arbetar med ägarkapitalförsörjning tar också en aktiv roll i utvecklingen av de objekt man investerat i. Framgången skapas genom att kunna tillföra kompetens och framför allt bredda affärsnätverken. Det är inte bara finansieringen i sig som avgör, utan aktörernas förmåga att genom kunskap och kontakter ”göra bra affärer” med och tillsammans med sina investeringar.

Erfarenheter av riskkapitalfonder inom ERUF 2007-2013

År 2012 genomförde Ramböll en utvärdering av fondprojekten inom ERUF. I rapporten sammanfattades slutsatserna enligt följande:

Satsningen på elva regionala riskkapitalfonder i hela Sverige är välskött och välfungerande. Det finns ett behov av fondernas verksamhet: relevanta investeringsobjekt kommer in till fonderna och privata medinvestorer vill samarbeta med fonderna. Det är dock för tidigt att bedöma fondernas framgång. Det vi kan se hittills är att det finns riskkapitalfonder som så här långt visar goda resultat med etablerade verksamheter, förtroende och legitimitet på marknaden och hög investeringstakt.

Det fanns ett starkt stöd för att fonderna skulle leva kvar efter strukturfondsperiodens avslut. Ramböll konstaterade att:

- En struktur av riskkapitalfonder har byggts upp under innevarande projektperiod

- Riskkapitalfonderna fungerar väl, med hög investeringstakt, rimlig utveckling i portföljerna och attraktion av privat kapital över förväntan
- Forskning och internationell erfarenhet pekar på att riskkapitalsatsningar kräver långsiktighet för att vara effektiva, alltså en längre period på minst åtta år för investering, utveckling och avyttring.

I utvärderingen konstaterades vidare att:

- Fondbolagen har legitimitet och fungerande processer
- Ökad tillgång på riskvilligt kapital och fler privata investerare
- Rimlig utveckling av portföljbolagen
- God relation mellan fonderna och portföljbolagen.
- Fortsatt flöde av förfrågningar från företag

Ramböll konstaterade också att de horisontella kriterierna fått litet genomslag och att det ännu inte gick att konstatera om hypotesen om marknadsmisslyckande håller eftersom endast ett fåtal exits gjort.

Finansiella instrument

Bidrag: Behovet finns inom alla områden och kan göra stor nytta i de allra tidigaste skedena, inte minst om de samordnas med annat kapital och kompetens för förstudier, validering och verifiering av projekt. Bidrag kan också vara viktigt för investeringar utanför tätorterna. Länsstyrelsen är en viktig aktör i Blekinge med checkar/innovationsbidrag i tidiga skeden samt de betydelsefulla företags-/investeringsstöden till främst etablerade företag. I Skåne finns förstudiemedel främst hos Almi som samarbetar med de flesta företagstödjande aktörerna i regionen. Almi (tidigare Innovationsbron) ger verifieringsbidrag till sin målgrupp, projekt inom universitet/högskola.

Mikrokrediter: Mikrokrediter med högre risk och utan krav på medfinansiering uppfattas som bra. Almis lån upp till 100 000 kr täcker många tidigare finansieringsproblem exempelvis kopplat till nya tjänstebaserade företag. Särskilt identifierade målgrupper är kvinnor, invandrare och ungdomar. Finansiärerna tycker att behoven täcks rätt väl, men företagen håller inte riktigt med. Konsensus finns i regionen om att mikrokrediter är bra och bör utvecklas.

Mjuka lån/villkorlån: Behovet finns, och lån ges, men flera har menat att det är angeläget att utöka omfattningen av dem. Viktigt och önskvärt är att rådgivning kopplas till lånen. Främsta aktören är Almi, men även Krigskassan i Blekinge med sina små kortfristiga lån utan säkerheter. Denna typ av finansiella instrument finns men behovet är stort, speciellt inom särskilda grupper. Därför är ambitionen att förstärka och utveckla den befintliga strukturen.

Ägarkapital: När företagen lämnar såddfasen och tar steget mot en fullskalig kommersialisering finns det behov av ett kompletterande ägarkapital för att matcha de offentliga och kommersiella resurser som redan finns i regionen. Det centrala behovet rör innovativa idéer i tidiga faser med lång utvecklingstid. Det finns svårighet att ordna en uthållig finansiering fram till dess att privat ägarkapital blir intressant. Tidigare analyser visar

att det finns en stor potential i kommersialisering av högskolenära företagsprojekt. Gapet mellan de offentliga aktörerna och det privatägda kapitalet måste minska om regionens fulla tillväxtpotential ska kunna utnyttjas. Samma behov kan finnas inom andra områden, exempelvis när det gäller nya affärsidéer baserade på kunskaper inom vård, omsorg och utbildning. För befintliga traditionella företag som står inför skiften, både ägar- och expansionsskiften, finns det behov av ett kompletterande ägarkapital för att det ska gå att attrahera annan finansiering. Innovativa tjänstebaserade idéer, kan ha svårigheter om inte finansieringssystemet anpassas för dessa verksamheter, detta är särskilt uttalat för t e x företag startade av kvinnor och personer med utländsk bakgrund. Det kan handla om företag med ett ganska litet kapitalbehov, men ändå stor potential, där olika typer av offentlig finansiering från mikrolån till ägarkapital kan vara viktiga inslag för att underlätta en finansiering i tidiga skeden. Det finns ett antal mindre skraddarsydda riskkapitalbolag knutna till universiteten/högskolorna och inkubatorerna. Det finns också speciella aktörer inom vissa branscher som Life science. Dessutom är det nära till utländskt riskkapital, inte minst danskt men också engelska riskkapitalister är intresserade av framför allt Life Science. Bilden är att det är ganska väl tillgodosett, men behövs ändå mer i tidigare skeden och vid startfasen. I Blekinge finns exempelvis många traditionella företag, som står inför ägarskiften.

Behov av finansieringsinstrument Skåne-Blekinge

I SWECO:s analys konstateras att det finns behov av riskvilligt kapital av olika modeller i ett företags alla olika faser: Försådd/sådd, uppstartsfas och tillväxtfas.

Försådd/sådd

Analysen för Skåne-Blekinge visar att det i försådd/såddfasen saknas finansiering. De flesta projekt och företag finansierar de första utvecklingsstegen med eget kapital och egen arbetsinsats men ibland är inte detta tillräckligt. I den första fasen - försådd/sådd - saknas i vissa fall finansiering även för bra idéer och projekt. Detta gäller hela regionen, och främst då för ”traditionella företag” och tjänsteföretag. När det gäller de mera forskningsnära företagen finns ett utvecklat innovationssystem med stödjande aktörer som har resurser att medverka i såddfasen, men dock inte tillräckligt. Slutsatsen är att det kan behövas ytterligare finansiering i såddfasen.

Uppstartsfas

I uppstartsfasen är behoven ännu tydligare. Flera företagare, också inom forskningsbaserade företag, vittnar om att ”pengarna tar slut” när företagen lämnar såddfasen och ska ta steget mot en fullskalig kommersialisering. Här är det i första hand ett kompletterande ägarkapital som behövs för att matcha de offentliga och kommersiella resurser som redan finns i regionen.

Tillväxtfas

I den tredje fasen är enligt samstämmiga uppgifter det kommersiella utbudet av både lån och ägarkapital tillräckligt. Här finns både svenskt och internationellt kapital. I analysen framkom dock att det, inte minst i Blekinge, i vissa situationer kan finnas ett behov även i tillväxtfasen för etablerade företag som står inför skiften, både vid teknik- och vid generationsskiften. Även här kan då ett kompletterande ägarkapital behövas.

Samarbete mellan privat och offentligt

Analysen pekar på att kompletteringsbehoven finns i tidiga skeden, såddkapital för ”traditionella företag” och tjänsteföretag samt främst ägarkapital i uppstartsfasen fram mot en

fullskalig kommersialisering. Analysen poängterar att den offentliga riskkapitalkompletteringen måste drivas entreprenöriellt. Lösningar som utvecklas måste baseras på ett utvecklat samarbete mellan offentliga och privata aktörer, för att ta vara på den kommersiella riskkapitalbranschens förmåga att identifiera investeringar och tillföra nödvändiga kompetenser och kontakter. Analysen visar att det i regionen redan finns en struktur för att möta nya och små företags behov av externt kapital. Det finns därför goda möjligheter att bygga vidare på samarbetet mellan privata och offentliga aktörer i regionen. Det handlar om att ”strukturuomvandla” finansieringssystemet och hitta kreativa lösningar för att ytterligare förstärka utbudet av i första hand kompletterande ägarkapital i tidiga skeden. Det finansiella instrument som analysen pekar på inom ramen för det regionala strukturfondsprogrammet för Skåne-Blekinge ska verka marknadskompletterande.

4.0 Innovationsdriven ekonomi

Framtidens konkurrenskraft drivs alltmer av företagens möjlighet till att ställa om och förnya sig genom utvecklingen av innovationer. Man talar i allt större utsträckning om en innovationsdriven ekonomi. Detta gäller även för företagen i Skåne-Blekinge. Flera av dem är sammanflätade i den globala ekonomin t ex genom att de ingår i olika leverantörskedjor eller att de riktar sig direkt till en global marknad. Innovation ska här förstås i ett brett perspektiv som inkluderar allt från produkt-, tjänste- och processinnovation till nya innovativa affärsmodeller, och innovationer som kanske inte alltid har ett ekonomiskt värde utan snarare ett socialt eller miljömässigt värde för samhället.

I nuläget finns en gemensam uttalad vision i Skåne-Blekinge om att bli mer innovativa. Detta innebär på en programnivå att Skåne-Blekinge gemensamt ska samordna en tillväxtstrategi under perioden 2014-2020. För tillfället finns stora skillnader inom regionen och därmed varierade förutsättningar för tillväxt. Dessa skillnader är förankrade i bland annat näringslivsinnehåll och demografi. Detta behöver nödvändigtvis inte vara något negativt. Variationen inom regionen kan i sig användas för att uppnå agendan att öka tillväxten och bli mer innovativ genom att ta till vara på den bredd som finns.

4.1 Stödstruktur som främjar innovation

I Skåne-Blekinge finns en väl utvecklad stödstruktur som har till uppgift att på olika vis skapa förutsättningar för innovation, nyföretagande och tillväxt. Det finns både aktörer som arbetar med innovation och affärsutveckling kopplat till start-ups och de som främst är inriktade på öka innovationskapaciteten i befintliga företag som antingen vill växa eller är i behov av att ställa om för bibehålla sin konkurrenskraft.

En viktig komponent för utvecklingen av ett konkurrenskraftigt näringsliv är närvaron av flera lärosäten med undervisning, forskning och samverkan med omgivande samhälle. Lunds Universitet är det största lärosätet med totalt 47000 studenter och 3000 forskare (Helsingborg inräknat), därefter följer Malmö Högskola med 24000 studenter och 280 forskare, Blekinge tekniska högskola med 8630 studenter och 166 forskare, Kristianstad Högskola med 13580 studenter, samt mindre lärosätet Sveriges Lantbruksuniversitet i Alnarp med 900 studenter och 40 forskare.²² Den stora forskningsinfrastruktursatsningen på ESS och Max Lab kopplat

²² http://www.iksyd.se/om_iks/ledning_och_organisation 2013-01-28

till Lunds universitet är också en viktig resurs för regionen och dess förmåga att ta ledarskapet inom framtida materialutvecklingen.

Därtill finns ett antal forskarparker i Skåne-Blekinge, flera med stark koppling till universitet och högskolor. Äldst av dessa är Ideon Science Park i Lund, grundad 1983 som Sveriges första forskarpark. Här finns drygt 300 företag och sammanlagt verkar här cirka 2500 anställda.²³ Verksamhet bedrivs på ett brett fält bland annat inom IT, bioteknik/ läkemedel och livsmedel. I Malmö finns forskarparken Medeon med ett 30-tal företag och 350 anställda, vars verksamhet huvudsakligen är inriktad mot life science.²⁴ I anslutning till Kristandstad högskola finns forskningsparken Krinova, vars kärnområden är mat, miljö och hälsa.²⁵

Vidare kan innovativa miljöer i Skåne-Blekinge även speglas i de befintliga inkubatorerna som bistår nya företag med expertis och resurser för att på så sätt förbättra affärs- och innovationsklimatet i regionen. Några av dessa inkubatorer är Ideon Innovation, MINC-Malmö Inkubator, LINC-Landskrona, Lund Life Science Inkubator, THINK- Helsingborg, samt Blekinge Business Incubator²⁶. Med denna ansamling av innovationsstödjande aktörer i regionen finns det ett behov av en koordinering av insatser för att säkerställa att synergieffekter uppstår.

4.2 Innovationskapaciteten

I många mätningar av innovationskapacitet hamnar Sverige högt, om inte högst, i rankningarna. Dessa mätningar är självfallet även relevanta för en analys av NUTS 2 regionen Skåne-Blekinge, eftersom regionen är en del av det nationella innovationssystemet. Inför framtiden är dock inte den nuvarande placeringen intressantast, utan snarast hur riket och regionerna utvecklas i förhållande till varandra. Den senaste Innovation Union Scoreboard rapporten (2011) visar förvisso att Sverige totalt rankas högst i en EU27 jämförelse (i Europa som helhet rankas Schweiz högst), men samtidigt så börjar Sverige tappa jämfört med Finland bland de ledande innovationsländerna Europa. I en mer global jämförelse är det tydligt att USA, Japan och Sydkorea är de ledande innovationsekonomier, där särskilt Sydkorea växer fram starkt medan USA står stabilt och Japan tappar. I Sydkorea är det framför allt FoU-utgifter i den privata sektorn som ökar.²⁷

4.3 FoU-utgifter i Skåne-Blekinge

Ett av de vanligaste sätten att mäta innovationskapaciteten hos företag, nationer och regioner är att titta på hur stora forsknings- och utvecklingsutgifterna är hos företagen, samt hos offentliga aktörer såsom universitet och forskningsinstitut. Detta redovisas genom att se hur stora utgifterna är i förhållande till bruttonational- och regionalprodukten (BNP/BRP). Inom EU har man enats om ett mål att medlemsstaternas FoU-utgifter ska uppgå till 3 procent av BNP. Väl värt att notera att är att detta endast kan ses som en indikation på innovationskapaciteten eftersom procenttalet endast visar hur mycket pengar man har valt att avsätta för innovation och inte hur många nya innovationer dessa pengar resulterar i eller vilket värde dessa innovationer uppnår.

²³ <http://www.ideon.se/> 2013-01-28

²⁴ <http://www.medeon.se/Svenska/OMMEDEON/VERKSAMHET/tabid/134/Default.aspx> 2013-01-28

²⁵ <http://www.krinova.se/> 2013-02-05

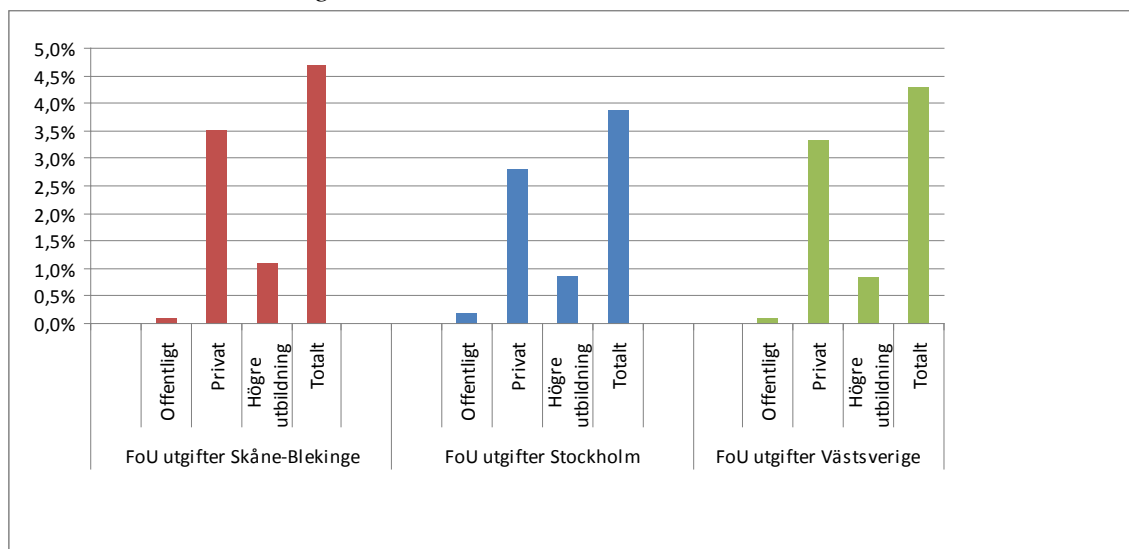
²⁶ http://www.skane.se/sv/Skanes-utveckling/Ansvarsomraden/Naringsliv__investeringar/Samarbeten/Foretagsinkubatorer/ 2013-02-05

²⁷ Pro Inno Europe, 2012:9

De totala FoU-utgifterna i Skåne-Blekinge ligger på 4,73 procent av bruttoregionalprodukten (se *diagram 6*), d.v.s. över det gemensamma 3 procent målet. Precis som i riket står den privata sektorn för merparten av dessa investeringar (3,51 % av 4,73 %). Det som är oroväckande är att den privata andelen har minskat det senaste decenniet²⁸. I Sverige är det främst de större företagen som investerar i FoU. I Skåne-Blekinge har företag som AstraZeneca och Sony och Ericsson utmärkt sig som starka forskningsbaserade företag. I och med nedläggningen av AstraZeneca 2011 kan man förvänta ytterligare försämrade siffror i framtida statistik när det gäller FoU-utgifter i regionen. Enligt den senast tillgängliga statistiken från Eurostat står Skåne för 15,29 procent och Blekinge 1,13 procent av de totala FoU-investeringarna i riket (2009).

Den procentuellt högre andelen FoU-investeringar som Skåne-Blekinge uppvisar i jämförelse med de andra storstadsregionerna (på NUTS2-nivå) Stockholm och Västra Götaland, beror framför allt på en procentuellt högre andel investering i privat FoU, men Skåne-Blekinge satsar även mera på akademisk forskning än då båda andra storstadsregionerna.

Diagram 6. FoU utgifter i procentuell fördelning av BRP i Skåne-Blekinge jämfört med Stockholm och Västsverige 2009

Källa: Eurostat

4.6 Sektorsspecifika satsningar kombinerat med gränsöverskridande initiativ

Som tidigare visats går det att urskilja några branscher som är mer tongivande i termer av att de uppvisar en viss geografisk koncentration i regionen. Kopplat till dessa områden återfinns vi regionens satsningar på klusterinitiativ. En utmaning för företag idag är dock de förändrade förutsättningarna för att utveckla innovationer. Utvecklingen av nya produkter, tjänster, processer, affärsmodeller m.m. baseras alltmer på kombinationen av olika typer av kunskapskomponenter som inte ens de största företagen längre förmår att husa inom det egna företaget. Samtidigt har också användaren blivit mer delaktig i framtagandet av innovationer. Man talar därför om att innovationer framöver kommer att utvecklas i

²⁸ Ketels 2012:23

interaktionen mellan företag verksamma inom olika sektorer och att innovationsprocessen snarare kan karaktäriseras som öppen än stängd, med många olika aktörer involverade. Utifrån detta perspektiv är det under programperioden 2014-2020 viktigt att de befintliga klusterinitiativen, samt övriga sektorspecifika satsningar i Skåne-Blekinge vidareutvecklas. Mer fokus kommer behöva inriktas mot sektoriellt tvärgående samarbeten. Ett steg i denna riktning är också de satsningar i Skåne som görs på de strategiska innovationsområdena smarta hållbara städer, personlig hälsa och smarta material. Detta är tre innovationsområden som utgår ifrån globala utmaningar och som involverar offentliga aktörer tydligt i rollerna som både beställare och leverantör.

4.7 Innovationssystemets tillgänglighet - Nationellt & Internationellt

Företags förutsättningar bestäms i allt större utsträckning på en global nivå, eftersom världens ekonomier är mer eller mindre sammanflätade idag. En väsentlig konkurrensfördel för företag är i det perspektivet deras förmåga att koppla upp mot olika kunskapsnoder och strategiska kontakter oavsett var de finns geografiskt.

I studier har det indikerats att företags och organisationers förankring i näringslivsutveckling och innovationsfrågor varierat på nationellt och internationellt plan. Företag i Skåne har uppvisad hög kontakt med nationella myndigheter samt mycket relation med Öresunds- och Östersjöregionen under deras innovationsprocess. Utöver denna geografiska kontaktyta har Skåne även en förhållandevis framträdande kontaktyta med övriga Europa. Kontaktytorna utanför Europa är framför allt USA och Asien (OECD 2012).

4.8 Social innovation

Sociala innovationer bidrar till att och ta fram nya modeller för att höja välfärden i regionen och minska utanförskapet. Begreppet social innovation brukar förklaras som initiativ som strävar efter att möta samhällets utmaningar, och som innefattar innovativa idéer och metoder för hur samhällsproblemen ska lösas på nya sätt. Sociala innovationer är inget nytt fenomen. Hemtjänst, bibliotek och förskolor är alla sociala innovationer. Att social innovation är en av lösningarna på våra samhällsutmaningar är en central tanke i hela Europa, inom minst inom ramen för Innovationsunionen. Inom EU har man därför breddat det traditionella innovationsbegreppet till att också inbegripa social innovation. Inom ramen för unionen tänker man att utmaningarna ska lösas, skapa tillväxt och nya jobb samtidigt som de initiativen ska vässa Europas innovationsförmåga. Man räknar med att det idag finns ca: 2 miljoner så kallade "social economy enterprises" vilket motsvarar ca: 10 procent av Europas företag. I en nyligen presenterad OECD-studie om svensk innovationspolitik rekommenderas Sverige ett bredare ramverk för innovationer i syfte att utveckla arbetet med social innovation samt innovation i den offentliga sektorn²⁹. Detta har man tagit fasta på i den svenska nationella innovationsstrategin. Ökad vikt läggs vid brukardriven och efterfrågestyrd innovation. Social innovation bör därför betraktas som en tillväxtfaktor i den regionala utvecklingen där samhällsutmaningarna ses som utgångspunkt för innovation och kreativa förändringsprocesser.

²⁹ OECD Reviews of Innovation Policy: Sweden 2012

I Skåne-Blekinge har intresset precis som insatserna för social innovation vuxit de senaste åren. I Malmö installerades Mötesplats Social Innovation som är ett nationellt kunskapscentrum inom området social innovation och samhälls-entreprenörskap som samlar aktörer från akademi, näringsliv, offentliga och ideella aktörer som på olika sätt är intresserade av social innovation och samhälls-entreprenörskap. Även framstående inkubatorer för sociala innovationer finns i regionen. Centrum för publikt entreprenörskap är ett av de initiativ som startades under föregående programperiod som etablerats som en framgångsrik stödstruktur där folkuniversitetet är huvudman.

5.0 Anställningsbarhet

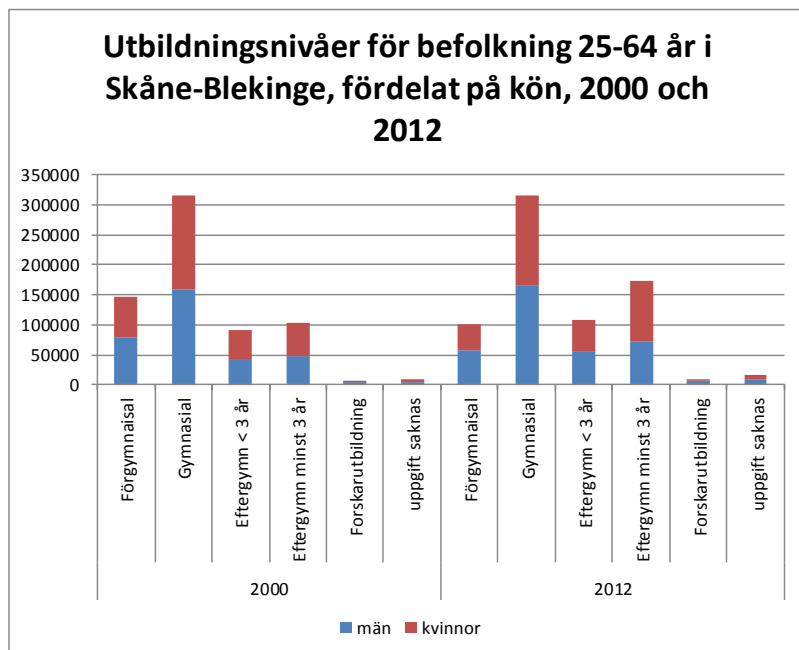
5.1 En kunskapsdriven tillväxt

Globaliseringen innebär skärpt konkurrens med lågkostnadsländer vilken leder till hårdnande marknadsvillkor för framför allt den arbetsintensiva industrin som konkurrerar mer med pris än med kunskapsinnehåll. Detta har särskilt hårt drabbat Skåne-Blekinge, med en tillverkningsindustri som i större utsträckning än i riket konkurrerar med kostnader än med kunskap och därmed haft svårt att hävda sig i konkurrensen med omvärlden. För att höja konkurrensförmågan krävs bland annat avancerade produktionsteknologier, innovativitet, omvärldsbevakning och affärsutveckling som tar sin utgångspunkt i att vi alla lever i en globaliserad värld. Det krävs även en avancerad tjänstesektor som kan utveckla och sprida innovationer och samverka i globala nätverk. För att möta dessa krav krävs satsningar på utbildning, kompetens och kunskap. I Globaliseringsrådets första delrapport "Kunskapsdriven tillväxt" (2007) konstateras att: *"Utbildningen är inte tillräckligt framstående till sina resultat och den är svag i förhållande till de stora resurser som avdelas för den. Alltför många lämnar utbildningssystemet utan tillräckliga kunskaper. Låg status för läraryrket bidrar till få sökande i förhållande till utbildningsplatser, vilket sänker kvaliteten på lärarna för framtiden. Skillnaden mot Finland är här påtaglig. Sverige har – tillsammans med Danmark – världens äldsta högskole- och universitetsstudenter. /.../ Satsningar måste göras i alla delar av utbildningssystemet."* Vidare konstaterar man att svenska universitet sjunker i internationell ranking och *"Intresset för naturvetenskap och teknik är oroväckande lågt bland ungdomar."*

Det kan noteras att de utmaningar som Globaliseringsrådet identifierade år 2007 i högsta grad är aktuella idag och enligt de analyser som gjorts av OECD även gäller för Skåne-Blekinge. Trots en hög arbetslöshet i regionen konstateras att det finns ett flertal utbildningskategorier i regionen med en påtaglig befarad framtida brist, samtidigt som det finns ett betydande överskott av personer med utbildningar som inte efterfrågas av arbetsmarknaden.

Trots ovan nämnda problem kan det konstateras att utbildningsnivåerna i befolkningen stiger kraftigt. De generationer som kommer in på arbetsmarknaden idag har väsentligt högre utbildningsnivå än de som lämnar den. Diagrammet nedan visar på den mycket kraftiga tillväxt av högutbildade inom befolkningen som skett sedan år 2000. Framför allt är det kvinnorna som nästan dubblat andelen med lång eftergymnasial utbildning.

Diagram 7. Utbildningsnivåer 25-64 år

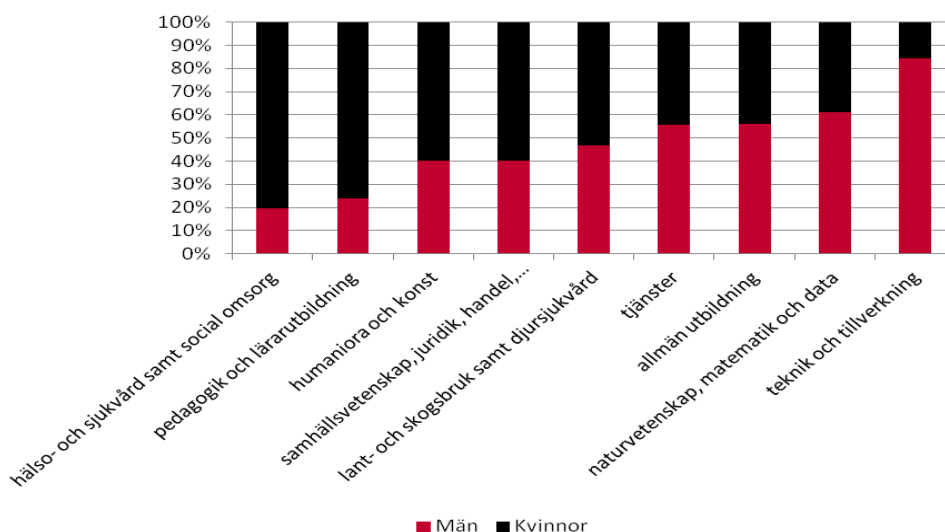

Källa: SCB

Val av utbildningsinriktning följer fortfarande könsstereotypa mönster, vilket gör det svårt att bryta mönstret att kvinnor och män fördelar sig på olika yrken och branscher. Risken med att utbildningsval görs efter stereotypa könsroller snarare än efter förmågor och behov är att matchningen på arbetsmarknaden blir sämre än den annars skulle kunna vara. Det innebär även att kvinnor i hög utsträckning hamnar inom branscher och yrken som kännetecknas av relativt lågt löneläge, vilket förstärker och bevarar inkomstskillnaderna mellan män och kvinnor.

Diagram 8. Utbildningsinriktning män och kvinnor

Skillnader i utbildningsinriktning mellan män och kvinnor 25-34 år i riket, 2011

Källa: SCB (Utbildningsregistret)

5.2 Kompetensförsörjning

Utanför sydvästra Skåne finns en stor andel av de sysselsatta inom branscher med låga utbildningsnivåer jämför med läget på riksnivå för respektive bransch. I kombination med lägre produktivitet än i riket inom ett flertal branscher ställer detta krav på en omställning inom näringslivet för att öka konkurrenskraften genom att öka kunskapsinnehållet i de varor och tjänster som produceras. Regionala och nationella utbildningsprognoser pekar mot att det finns stor risk på brist på till exempel civil- och högskoleingenjörer. Men bristerna finns inte bara inom yrken som kräver högskoleutbildning. Det finns en stor brist på till exempel vissa grupper av kvalificerade industriarbetare och en åldrande befolkning riskerar att ge brist på gymnasialt utbildad omsorgspersonal. Framtidens kompetensförsörjning hotas av en befarad lärarbrist inom framför allt matematik, naturvetenskap och teknik, samt yrkeslärare.

Utbildningsnivåerna för de sysselsatta har stigit mycket kraftigt de senaste decennierna. Antalet sysselsatta med lång eftergymnasial utbildning på minst 3 år, ökade med 64 procent i Skåne-Blekinge mellan 2000 och 2011. Till övervägande del var det kvinnor som stod för ökningen. Under perioden ökade andelen sysselsatta kvinnor med lång eftergymnasial utbildning med 80 procent, medan andelen män ökade med 45 procent. Men trots denna kraftiga ökning av högutbildade på arbetsmarknaden är utbildningsnivåerna förhållandevis låga i Skåne-Blekinge, då utbildningsnivåerna bryts ned på delregioner och branscher och jämförs med riksgenomsnitt. Detta framgår av tabellen nedan, vilken redovisar antalet sysselsatta per bransch. Varje cell har fått en färgmarkering efter hur stor andel av de sysselsatta som har en lång eftergymnasial utbildning i jämförelse med riksgenomsnittet för branschen. Vita celler ligger nära riksgenomsnittet, ju rödare celler desto högre utbildningsnivå jämfört med riksgenomsnittet, ju blåare celler desto lägre utbildningsnivå³⁰.

³⁰ Det kan konstateras att den metod som använts för att klassificera utbildningsinnehållet har svagheter. Vissa branscher, till exempel vetenskaplig FoU, har så höga andelar med lång eftergymnasial utbildning att det inte går att ha en 50 procent högre andel än riksgenomsnittet, men trots denna svaghet ger den värdefull information om kunskapsinnehållet i näringslivet.

Tabell 15. Antal sysselsatta efter bransch år 2011, klassificerade efter hur stor andel av personalen som har en lång eftergymnasial utbildning (minst 3 år) i förhållande till riksgenomsnitt för respektive bransch (se teckenförklaring nedan). Röda branscher innebär stor andel Högutbildade jämfört med riksgenomsnittet för branschen, blå innebär låg andel.

	Nordvästra Skåne	Nordöstra Skåne	Sydvästra Skåne	Sydöstra Skåne	Skåne	Blekinge	Stock- holms län	Västra Göta- lands län
U01 jordbruk, skogsbruk och fiske	3 411	3 697	2 982	2 416	12 506	2 120	4 265	14 007
U02 utvinning av mineral	34	289	84	48	455	40	283	438
U03 framställning av livsmedel, drycker och tobak	3 862	2 457	4 625	909	11 853	1 246	8 986	11 714
U04 textil-, beklädnads- och lädervarutillverkning	286	91	246	76	699	162	822	2 771
U05 tillverkning av trä och varor av trä, rotting o.d. utom möbler	742	1 146	570	184	2 642	563	1 276	3 518
U06 pappers- och pappersvarutillverkning	628	917	961	160	2 666	586	1 716	4 504
U07 grafisk produktion och reproduktion av inspelningar	650	232	1 178	122	2 182	157	3 790	2 824
U08 tillverkning av stenkolsprodukter och raffinerade petroleumprodukter	8	0	11	0	19	4	778	1 464
U09 tillverkning av kemikalier och kemiska produkter	1 333	1 111	1 577	259	4 280	107	2 154	4 046
U10 tillverkning av farmaceutiska basprodukter och läkemedel	835	0	1 090	1	1 926	0	6 770	2 560
U11 tillverkning av gummi- och plastvaror	1 166	533	1 567	221	3 487	914	897	3 741
U12 tillverkning av andra icke-metalliska mineraliska produkter	1 304	1 459	887	97	3 747	133	1 475	3 639
U13 stål- och metallframställning	1 467	69	173	127	1 836	144	417	826
U14 tillverkning av metallvaror utom maskiner och apparater	2 032	1 248	2 158	446	5 884	1 050	4 935	11 155
U15 tillverkning av datorer, elektronikvaror, optik, elapparatur och andra	3 228	1 855	6 210	418	11 711	3 562	22 897	24 307
U16 transportmedeltillverkning	1 340	719	687	298	3 044	3 799	10 675	35 186
U17 övrig tillverkning	681	1 186	2 559	259	4 685	153	3 199	7 018
U18 reparationer och installationer av maskiner och apparater	531	227	1 165	178	2 101	210	4 858	3 932
U19 försörjning av el, gas, värme och kyla	575	297	1 870	79	2 821	428	4 844	3 580
U20 vattenförsörjning och avloppsrening	202	106	309	66	683	146	885	901
U21 avfallshandtering, återvinning och sanering	648	286	889	81	1 904	259	2 570	2 617
U22 byggverksamhet	10 837	6 454	19 229	3 582	40 102	4 353	68 468	51 821
U23 handel samt reparation av motorfordon och motorcyklar	2 715	1 568	4 349	737	9 369	951	14 389	13 298
U24 parti- och provisionshandel utom med motorfordon	8 148	3 801	19 293	1 168	32 410	1 265	67 347	39 223
U25 detaljhandel utom med motorfordon och motorcyklar	9 149	4 721	18 910	2 461	35 241	3 576	67 799	48 039
U26 transport och magasinering	7 491	2 745	12 479	1 444	24 159	1 880	49 378	35 693
U27 post- och kurirverksamhet	910	461	2 857	320	4 548	455	10 352	6 087
U28 hotell- och restaurangverksamhet	4 259	1 779	8 874	1 199	16 111	1 642	43 614	23 754
U29 förlagsverksamhet, film-, video- och tv-produktion, sändning av program	1 086	274	4 105	231	5 696	427	25 887	5 531
U30 telekommunikation	117	53	1 264	19	1 453	687	9 789	2 371
U31 dataprogrammering, datakonsultverksamhet och informationstjänster	1 806	713	8 178	96	10 793	912	47 636	15 920
U32 finansiella tjänster utom försäkring och pensionsfondsverksamhet	1 038	599	2 716	375	4 728	347	29 879	6 281
U33 försäkring, återförsäkring och pensionsfondsverksamhet utom obligato	400	236	1 203	50	1 889	118	10 189	2 407
U34 stödtjänster till finansiella tjänster och försäkring	272	80	726	24	1 102	45	9 486	1 172
U35 fastighetsverksamhet	2 097	1 111	5 332	632	9 172	981	17 082	12 320
U36 juridisk och ekonomisk konsultverksamhet	1 464	549	3 293	367	5 673	395	17 711	6 427
U37 verksamheter som utövas av huvudkontor; konsulttjänster till företag	1 549	360	3 420	223	5 552	388	27 610	7 110
U38 arkitekt- och teknisk konsultverksamhet; teknisk provning och analys	2 411	973	6 646	252	10 282	907	24 442	19 595
U39 vetenskaplig forskning och utveckling	300	41	6 990	27	7 358	69	5 425	1 999
U40 reklam och marknadsundersökning	807	225	2 270	115	3 417	422	13 387	4 475
U41 andra specialiserade företagstjänster inkl. veterinärverksamhet	905	306	2 345	198	3 754	306	11 320	4 376
U42 uthyrning och leasing	612	128	837	90	1 667	102	3 712	2 207
U43 arbetsförmedling, bemanning och andra personalrelaterade tjänster	2 248	1 045	5 122	206	8 621	1 030	23 812	15 067
U44 rese-, bevaknings-, fastighetsservice- och kontorstjänster m.m.	4 287	2 337	10 997	983	18 604	2 058	45 157	22 674
U45 offentlig förvaltning och försvar; obligatorisk socialförsäkring	5 685	3 494	15 886	1 535	26 600	6 114	67 959	39 203
U46 utbildning	13 120	9 124	34 317	3 744	60 305	7 094	106 831	77 252
U47 hälso- och sjukvård	8 142	5 701	22 815	2 423	39 081	4 843	63 232	50 781
U48 vård och omsorg med boende	6 601	5 530	10 869	2 288	25 288	3 716	34 078	38 487
U49 öppna sociala insatser	5 993	4 331	12 380	2 103	24 807	3 505	37 062	35 550
U50 kultur, nöje och fritid	2 376	1 046	6 168	647	10 237	884	25 649	14 147
U51 annan serviceverksamhet och personliga tjänster	2 976	2 031	7 244	927	13 178	1 418	31 555	17 501
U99 okänd verksamhet	1 587	1 164	4 353	645	7 749	978	7 205	8 947
Tot sys	136 351	80 905	297 265	35 556	550 077	67 651	1 105 934	774 463

Teckenförklaring

Minst 50 procent högre andel av personalen med minst 3-årig högskoleutbildning än riksgenomsnittet för branschen
Mellan 25-50 procent högre andel av personalen med minst 3-årig högskoleutbildning än riksgenomsnittet för branschen
Mellan +25 % till -25 % så stor andel av personalen med minst 3-årig högskoleutbildning än riksgenomsnittet för branschen
Mellan 25-50 procent lägre andel av personalen med minst 3-årig högskoleutbildning än riksgenomsnittet för branschen
Minst 50 procent lägre andel av personalen med minst 3-årig högskoleutbildning än riksgenomsnittet för branschen

Källa: SCB

I *tabell 16* nedan har branscherna i den ovanstående tabellen summerats och andelen sysselsatta av den totala sysselsättningen har beräknats för varje grupp. Av tabellen framgår tydligt att Sydvästra Skåne, där över 40 procent av de sysselsatta finns i branscher som har minst 25 procent högre andel högutbildade jämfört med respektive bransch på riksnivå, är den enda regiondel som lyckats närma sig utbildningsnivåerna i Stockholms näringsliv. Sydöstra Skåne och Blekinge har båda ca: hälften av sysselsättningen inom branscher med minst 25 procent lägre andel högutbildade än respektive bransch i riket. Tabellen ger en antydning om de behov av kompetensutveckling och satsning på utbildning som finns i Skåne-Blekinge. Framför allt pekar den på östra Skånes och Blekinges besvärliga situation med en koncentration inom branscher som kännetecknas av minskande sysselsättning. Situationen förvärras av att det inom dessa branscher finns tecken på ett lågt kunskapsinnehåll jämfört med samma branscher på riksnivå.

Tabell 16. Antal sysselsatta efter bransch, klassificerade efter hur stor andel av personalen som har en lång eftergymnasial utbildning (minst 3 år) i förhållande till riksgenomsnitt för respektive bransch (se teckenförklaring nedan)

	Nordvästra Skåne	Nordöstra Skåne	Sydvästra Skåne	Sydöstra Skåne	Skåne	Blekinge	Stock- holms län	Västra Götalands län
Minst 50 procent högre andel	1.1%	0.0%	10.8%	0.0%	0.0%	0.0%	24.2%	0.9%
Mellan 25-50 procent högre andel	1.0%	0.0%	30.5%	0.0%	9.6%	0.3%	30.7%	4.6%
Mellan +25 % till -25 %	85.6%	65.7%	58.3%	47.8%	89.2%	50.4%	45.0%	93.5%
Mellan 25 % till 50 % lägre andel	10.9%	25.7%	0.4%	42.7%	1.1%	32.0%	0.0%	1.0%
Minst 50 % lägre andel	1.5%	8.6%	0.0%	9.4%	0.1%	17.4%	0.0%	0.0%

Källa: SCB

Ovanstående tabeller visar att det finns ett flertal branscher som behöver rekrytera högutbildad personal för att nå upp till riksgenomsnittet för utbildningsnivå bland de sysselsatta. Detta är dock inte okomplicerat eftersom det samtidigt kan konstateras tydliga bristsituationer inom flera utbildningskategorier. Enligt den prognos som Skåne lät SCB:s prognosinstitut och WSP ta fram under 2012 finns det stora befarade brister på bland annat ingenjörer, lärare och specialistutbildad sjukvårdspersonal fram till år 2020. Även inom utbildningskategorier på gymnasial nivå, som till exempel industriutbildade och omsorgspersonal finns det befarade brister. Tyvärr finns inte motsvarande prognos för Blekinge, men på nationell nivå finns snarlika brister och det finns skäl att anta att bristerna även gäller för Blekinge.

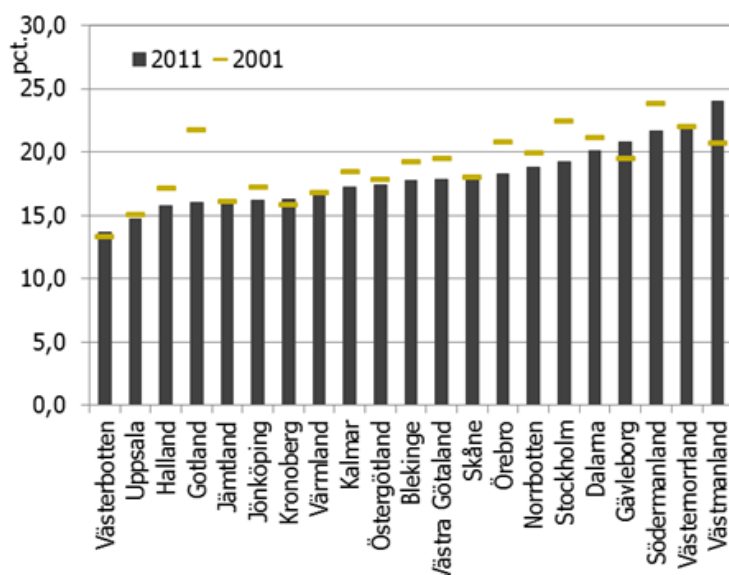
De förhållandevis låga utbildningsnivåerna sätter fokus på behovet av kompetenshöjande insatser för yrkesverksam personal, till exempel inom ramen för ESF, samt pekar även på vikten av YH-utbildningar.

5.3 Utbildning och utanförskap för ungdomar

I en nationell kontext har Skåne och Blekinge något högre andel lågutbildade än genomsnittslänet i Sverige. Liksom i riket i övrigt fångas nästan alla elever som slutar grundskola upp i insatser inom utbildningssystemet, antingen i gymnasieskolans ordinarie program eller i de introduktionsprogram som ersatt det individuella programmet. Andelen elever som saknar behörighet till gymnasieskola är något högre i Skåne-Blekinge än i riket. Runt en femtedel av alla elever hade inte fullföljt sin gymnasieutbildning innan det är de fyllt 20. Kunskapen om de ungdomar som inte studerar och helt saknar löneinkomst under året är relativt låg. På riksnivå uppgick år 2010 denna grupp till ca: 13 procent av ungdomarna mellan 20-25 år. En tredjedel av dessa saknade känd aktivitet. En stor andel lågutbildade har svårt att komma in på den ordinarie arbetsmarknaden och bidrar till regionens låga sysselsättningsgrad och låga tillväxt.

2011 hade ca: 17 procent av befolkningen i Skåne mellan 20-24 år högst grundskola eller en kortare gymnasial utbildning (oftast i form av gymnasieskolans individuella program). Andelen i Blekinge var något lägre och länen hade den nionde respektive den elfte högsta andelen i riket. Jämfört med 2001 hade Blekinge sänkt andelen något, medan den var oförändrad i Skåne. En stor andel lågutbildade pekas ut som ett problem av OECD, som påpekar att regioner med liten andel lågutbildade tenderar att ha högre tillväxt än andra regioner. Det är till och med så att det gynnar den ekonomiska tillväxten mera att ha en liten andel lågutbildade än en stor andel högutbildade. Det finns därför skäl att fokusera insatser mot denna grupp, såväl för att främja social inkludering som för att öka den ekonomiska tillväxten.

Diagram 9. Andel befolkning 20-24 år med högst förgymnasial eller kortare gymnasial utbildning (ISCED 0,1,2, 3c)

Källa: Näringsdepartementet (SCB)

Den förhållandevis höga andelen i åldersgruppen 20-24 år som har högst en kort gymnasial utbildning är till stora delar ett resultat av att en relativt stor andel av högstadieläverna saknar

gymnasiebehörighet samt att en relativt hög andel av ungdomarna inte fullföljer sin gymnasieutbildning.

Nästan alla elever som slutar högstadiet fångas upp av utbildningssystemet. År 2011 gick knappt två procent av niondeklassarna inte vidare till gymnasieskolan eller i de introduktionsprogram som är till för de som saknar gymnasiebehörighet. Den grupp som går i introduktionsprogram låg i genomsnitt på 10,3 procent i Skåne och 9,3 procent i Blekinge, vilket var något högre än genomsnittet för riket på 8,3 procent. Högst andel niondeklassare som gick vidare till introduktionsprogram hade Malmö (18 %), Tomelilla (18 %), Osby (16 %), Landskrona (16 %), Simrishamn (15 %), Hässleholm (14 %) och Bromölla (14 %). Av de elever som 2012 gick i gymnasieskolans första årskurs var det i Skåne 12 procent av kvinnorna och 14 procent av männen som gick i introduktionsprogram. Motsvarande uppgifter för Blekinge var 10 respektive 14 procent.

Tabell 17 nedan visar andel behöriga till Teknik och NV-programmen samt till yrkesprogrammen i Skåne-Blekinge år 2012. Som synes ligger såväl Skåne och Blekinge under genomsnittet för riket inom båda behörighetskategorierna. Spridningen mellan kommunerna är dock avsevärd.

Tabell 17. Andel behöriga till Teknik, IV Programmen samt yrkesprogrammen

Betyg årskurs 9, andel (%) behöriga till naturvetenskapliga och tekniska programmen

	Andel		Andel
Lomma	95.3	Skurup	81.5
Båstad	94.6	Klippan	81.3
Staffanstorps	93.4	Åstorp	81.2
Vellinge	92.9	Höör	81.1
Höganäs	91.8	Blekinges län	80.9
Lund	90.5	Karlshamn	80.5
Ystad	90.5	Landskrona	79.5
Kävlinge	89.8	Helsingborg	79.3
Svedala	89.7	Karlskrona	78.8
Olofström	89.3	Eslöv	78.8
Ängelholm	88.0	Kristianstad	78.8
Bromölla	86.7	Svalöv	78.0
Sölvesborg	85.6	Sjöbo	77.8
Örkelljunga	84.5	Simrishamn	77.4
Osby	84.2	Ronneby	76.8
Riket totalt	83.4	Perstorp	75.7
Trelleborg	83.2	Burlöv	73.9
Östra Göinge	83.0	Malmö	72.6
Hässleholm	82.7	Bjuv	71.2
Hörby	82.6	Tomelilla	66.1
Skåne län	81.7		

Källa: Skolverket

Betyg årskurs 9, andel (%) behöriga till yrkesprogrammen

	Andel		Andel
Staffanstorps	96.5	Höör	86.8
Lomma	96.0	Simrishamn	86.5
Båstad	95.9	Örkelljunga	86.4
Vellinge	95.6	Skåne län	86.1
Höganäs	94.7	Svalöv	85.7
Hörby	94.2	Trelleborg	85.7
Kävlinge	93.9	Blekinges	85.5
Bromölla	93.8	Ronneby	85.0
Ystad	93.6	Landskrona	84.7
Skurup	93.4	Klippan	84.6
Svedala	93.4	Karlshamn	84.2
Lund	93.0	Kristianstad	84.0
Sölvesborg	92.0	Sjöbo	83.0
Ängelholm	91.9	Eslöv	82.4
Olofström	91.4	Karlskrona	82.3
Osby	90.6	Helsingborg	82.2
Östra Göinge	88.9	Burlöv	82.0
Åstorp	87.7	Tomelilla	80.7
Riket totalt	87.5	Perstorp	79.7
Bjuv	87.1	Malmö	76.7
Hässleholm	86.8		

I Blekinge hade 75 procent och i Skåne 72 procent av alla elever fullföljt en gymnasieutbildning vid 20 års ålder, vilket kan jämföras med 74 procent för riket. Som framgår av *tabell 18* nedan är spridningen mycket stor. Perstorp, Åstorp, Bjuv och Malmö är de kommuner som har de lägsta andelarna som fullföljt sin gymnasieutbildning.

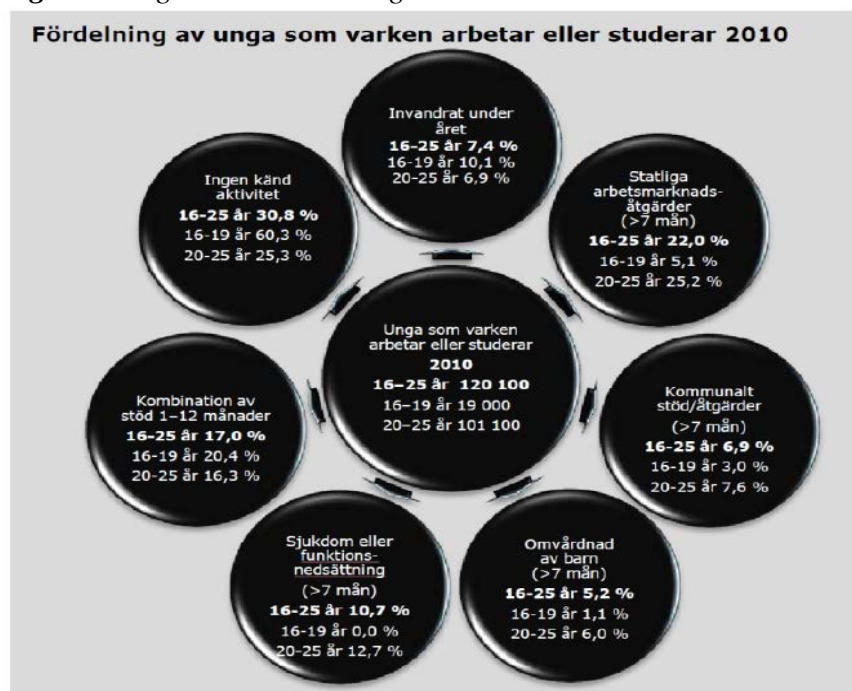
Tabell 18. Andel elever som fullföljt en gymnasial utbildning, av invånare 20 år, folkbokförda, i kommunen/länet.

Andel (%)	Andel (%)
Perstorp 56	Riket totalt 74
Åstorp 56	Blekinges län 75
Bjuv 58	Hässleholm 75
Malmö 63	Osby 75
Bromölla 66	Tomelilla 75
Hörby 66	Karlskrona 76
Kristianstad 67	Olofström 77
Landskrona 67	Skurup 77
Östra Göinge 67	Sjöbo 78
Höör 68	Staffanstorp 78
Klippan 68	Svedala 78
Sölvesborg 69	Ängelholm 78
Helsingborg 69	Kävlinge 80
Örkelljunga 69	Karlshamn 81
Burlöv 70	Båstad 82
Svalöv 70	Höganäs 82
Trelleborg 70	Lomma 84
Ronneby 71	Vellinge 84
Simrishamn 71	Ystad 84
Skåne län 72	Lund 87
Eslöv 72	

Källa: Skolverket

Det finns en relativt stor grupp av ungdomar som varken studerar eller är sysselsatta. I en rapport från Ungdomsstyrelsen³¹, tyvärr inte nedbruten på regional nivå, konstaterades att denna grupp år 2010 uppgick till nästan 10 procent av befolkningen i riket mellan 16-25 år, i absoluta tal motsvarar det 120 100 personer. Andelen var störst i åldersgruppen 20-25 år där drygt 13 procent inte studerade eller var sysselsatta. Av figuren nedan framgår att nästan en tredjedel av dessa inte fanns i några register och därmed inte hade någon känd aktivitet. Det finns skäl att anta att andelen som inte är sysselsatta eller studerar är ännu större i Skåne-Blekinge än i riket, beroende på att ungdomsarbetslösheten är högre än genomsnittet för riket.

Figur 2. Unga utan anställning eller studier

Källa: Ungdomsstyrelsen, ESF

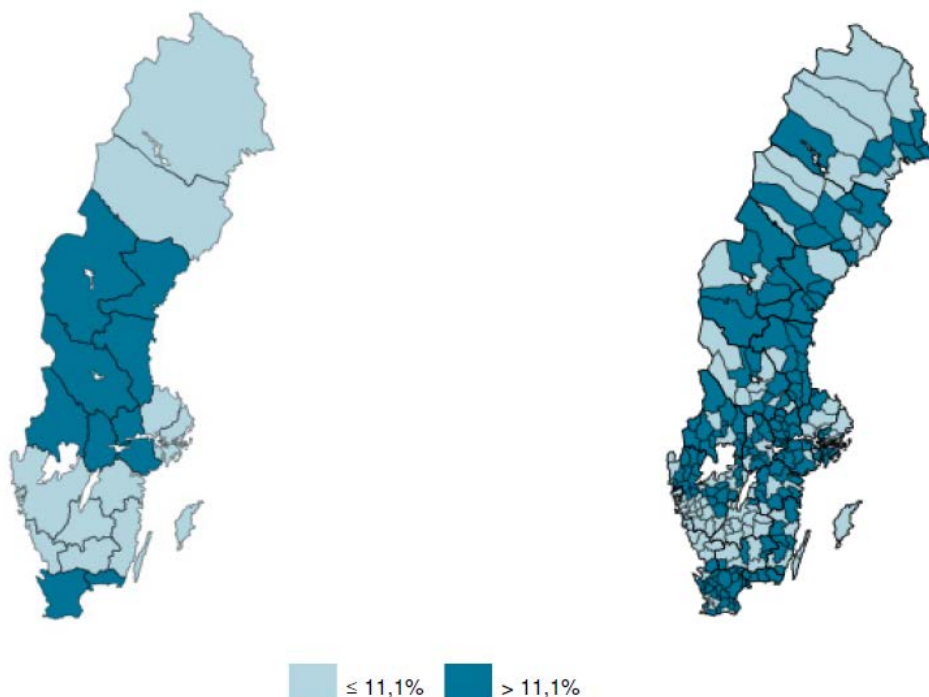
³¹ Funktionsnedsättning och etablering; Ungdomsstyrelsen, 2012

En relativt aktuell källa till kunskap om utanförskapet bland unga är Arbetsförmedlingens rapport "Unga på och utanför arbetsmarknaden" (maj 2013). I rapporten konstateras att på listan över de 15 kommuner i landet, vilka har högst andel ungdomar som inte studerar eller är sysselsatta, finns sex i Skåne. Landskrona, Perstorp, Klippan och Burlöv toppar listan, Bjuv ligger på tionde plats och Malmö på fjortonde, medan andelen unga som inte arbetar eller studerar har ökat mest i Blekinge län.

Figur 3. Unga på och utanför arbetsmarknaden

Figur: Unga som varken arbetade eller studerade 2010 per län, andel av befolkningen

Figur: Unga som varken arbetade eller studerade 2010 per kommun, andel av befolkningen

Källa: SCB

5.4 Arbetslöshetens utveckling

Arbetslösheten har ökat kraftigt sedan finanskrisen år 2008. Särskilt snabb tillväxt av arbetslösheten har ungdomar och utrikesfödda haft. Ökningen av arbetslösheten har varit kraftigast i de delregioner som är mest beroende av tillverkningsindustrin, vilken drabbades hårt av finanskrisen. Andelen arbetslösa av arbetskraften är lägst i sydöstra Skåne (8,0 %), vilket är lägre än riksgenomsnittet på 8,5 procent. Övriga delregioner har alla högre arbetslöshet än riksgenomsnittet. Spridningen är relativt liten, mellan 10,0 procent (sydvästra Skåne) och 11,3 procent (Blekinge). Män har något högre arbetslöshetsnivå än kvinnor.

Under de senaste tio åren, framför allt mellan 2003 och 2008, har efterfrågeutvecklingen varit gynnsam för regionen Blekinge-Skåne. Antalet arbetstillfällen (dvs. antalet sysselsatta som har arbetsplats i regionen) har ökat mer än i de flesta andra regioner i landet. Finanskrisen som inträffade år 2008 har dock inneburit en kraftig chock, inte enbart för regionens ekonomi, utan också för regionens arbetsmarknad. Sysselsättningen föll markant under 2009. Under 2010 vände dock sysselsättningstrenden uppåt igen och även under 2011 noteras en uppgång i hela området.

Antalet öppet arbetslösa personer och arbetssökande i program med aktivitetsstöd ("arbetslösa" i det följande avsnittet) minskade kontinuerligt mellan 2003 och första halvåret 2008 som följde av en långvarig högkonjunktur. Finanskrisen 2008 förändrade abrupt situationen på arbetsmarknaden. Krisen inom industrin hade sitt fulla genomslag på arbetsmarknaden under 2009, vilket ledde till en nästan explosionsartad tillväxt av arbetslösheten under detta år. Under den korta återhämtningen på arbetsmarknaden (andra halvåret 2010 och första halvåret 2011) har arbetslösheten vikit något i Blekinge och Skåne. Nedgången var större i Blekinge och i den södra och östra delen av Skåne. Från och med årsskiftet 2011/2012 har trenden vänt igen och sedan dess har arbetslösheten ökat successivt i en förhållandevis låg takt. Försämringen berör Blekinge och Skånes samtliga regiondelar och kommuner. Sett över hela tioårsperioden har antalet arbetslösa ökat från 6 100 till 8 500 personer i Blekinge och från 42 100 till 61 600 personer i Skåne (värdena är säsongsrensade). Detta är en ökning med 40,9 respektive 46,5 procent.

Utvecklingen är dock ojämnt fördelad över regionen och pekar på underliggande strukturella obalanser. I *tabell 19* nedan redovisas utvecklingen för Blekinge län och Skånes fyra regiondelar. Ur tabellen framgår att antalet arbetslösa och programdeltagare under de senaste tio åren ökat mycket kraftigare i Skånes nordöstra del (dvs. region Kristianstad) än i regionens övriga delar. Skånes sydvästra del med region Malmö-Lund som kärna noterade en förhållandevis lindrig utveckling (se *diagram 10* nedan).

Generellt kan konstateras att regioner som har en hög andel industrisysselsatta såsom nordöstra Skåne och Blekinge reagerar mer känsligt på en vikande konjunktur eller – i extremfall – på en ekonomisk chock än regioner som har en låg andel. Detta mönster blev särskilt tydligt vid konjunkturedgången 2008-2009 som framför allt drabbade tillverkningsindustrin samt de företagsinriktade tjänster som är kopplade till industrin (t.ex. personaluthyrningsföretag). I synnerhet är regioner med ett fåtal dominerande industriföretag sårbara under en vikande konjunktur. I hela regionen kan kommunerna Bjuv, Bromölla, Olofström och Perstorp betraktas som sårbara.

Konjunkturläget har en stark påverkan på arbetslösheten, men även andra faktorer spelar in. Främst arbetsmarknadspolitiken inriktning och de förändringar i regelverk som påverkar antalet inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen. Det minskade antalet arbetslösa under år 2007 beror delvis på det goda konjunkturläget, men har också sin orsak i regeringsskiftet 2006 och de successiva regelförändringar som genomfördes därefter.

Tabell 19. Arbetslösa och sökande i program med aktivitetsstöd
Förändring i procent mellan mars 2003 och mars 2013

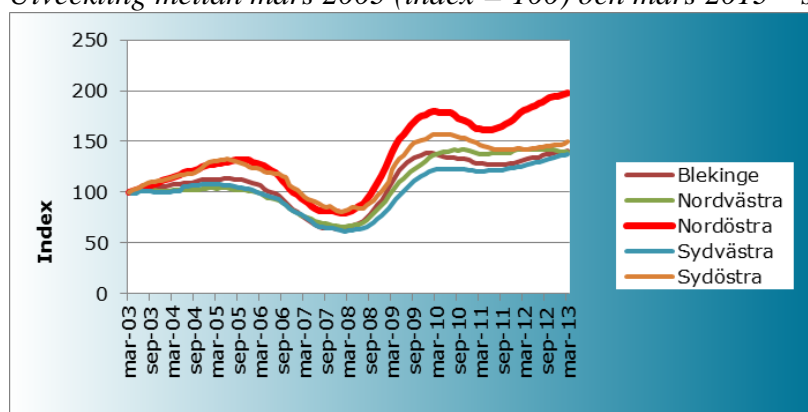
Region	Samtliga	Kvinnor	Män	Ungdomar	Inrikes-födda *)	Utrikes-födda *)	Grundskolenivå	Eftergymn. nivå	Funktionshinder
Blekinge	42.6%	39.2%	46.5%	94.2%	13.7%	146.8%	32.1%	47.2%	125.3%
Nordvästra	42.7%	38.7%	45.9%	102.6%	13.0%	115.4%	32.9%	36.8%	107.6%
Nordöstra	97.7%	89.8%	106.1%	164.3%	37.0%	231.1%	103.7%	80.6%	147.2%
Sydvästra	40.9%	44.7%	39.6%	91.3%	4.7%	109.5%	47.5%	27.4%	181.1%
Sydöstra	51.6%	54.5%	47.4%	162.5%	20.8%	92.6%	19.2%	36.0%	105.1%
Skåne	49.2%	49.4%	49.8%	110.7%	13.2%	121.8%	49.1%	34.4%	145.9%

*) Förändring mellan mars 2004 och mars 2013 - data tillgängliga fr.o.m. årsskiftet 2003/2004

Källa: Arbetsförmedlingen

Exempel på förändringar är avskaffandet av studerandevillkoret i arbetslöshetsförsäkringen, avskaffandet av möjligheterna till arbetslöshetsersättning under studieferier och minskade volymer i traditionella arbetsmarknadspolitiska program som arbetsmarknadsutbildning och arbetspraktik. Uppgången av arbetslösheten i samband med finanskrisen från hösten 2008 förstärktes exempelvis av att programmet jobbgaranti för ungdomar hade införts. Nedgången i arbetslöshet från slutet av 2006 förstärktes av minskade incitament att anmäla sig på Arbetsförmedlingen. Omvänt blev det en ökad drivkraft – särskilt för ungdomar – att anmäla sig som arbetslös i samband med att nya program och ersättningsmöjligheter infördes. Den demografiska effekten med stora årskullar som lämnade gymnasieskolan under lågkonjunkturen förstärkte också ökningarna i arbetslöshetsnivåerna 2008 och 2009. Vidare har överföringen av sjukskrivna från Försäkringskassan till Arbetsförmedlingen bidragit till att utbudet av arbetssökande har vuxit kraftigt under de senare åren.

Diagram 10. Arbetslösa och sökande i program med aktivitetsstöd
Utveckling mellan mars 2003 (index = 100) och mars 2013 – säsongrensade värden.

Källa: Arbetsförmedlingen

Från våren 2010 minskade antalet öppet arbetslösa och arbetssökande i program successivt i regionens östliga delar (Blekinge län samt nordöstra och sydöstra Skåne), medan arbetslösheten mer eller mindre stannade kvar på hög nivå i Skånes västliga delar. Finanskrisen drabbade framför allt de regioner som har en hög andel industrisysselsatta och det var dessa regioner som återhämtade sig i uppgången 2010 och 2011.

5.4.1 Arbetslöshetens struktur

Den relativa arbetslösheten definieras som den andel av arbetskraften som är öppet arbetslös eller i program med aktivitetsstöd. För att undvika säsongeffekter beräknas arbetslöshetens medelvärde under den senaste tolv månadersperioden (mars 2012 – mars 2013). Den relativa arbetslösheten är större i Skåne och Blekinge än i riket totalt (10,2 % resp. 11,3 % mot 8,5 %).

Tabell 20. Arbetslösa (16-64 år) per kön - genomsnitt under perioden 2012-04 - 2013-03

Region	Samtliga		Kvinnor		Män	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
BLEKINGE LÄN	8 318	11,3%	3 724	10,7%	4 594	11,8%
NORDVÄSTRA SKÅNE	16 250	10,7%	7 582	10,3%	8 668	11,0%
NORDÖSTRA SKÅNE	9 960	10,8%	4 451	10,2%	5 508	11,4%
SYDVÄSTRA SKÅNE	30 350	10,0%	13 325	9,0%	17 025	11,0%
SYDÖSTRA SKÅNE	3 568	8,0%	1 768	8,2%	1 800	7,8%
SKÅNE LÄN	60 127	10,2%	27 126	9,5%	33 001	10,8%
RIKET	396 882	8,5%	183 989	8,2%	212 894	8,8%

Arbetslösa = Antal öppet arbetslösa och arbetssökande i program med aktivitetsstöd

Andel = I procent av den registerbaserade arbetskraften

OBS: genomsnitt under perioden 2012-04 - 2013-03

Ur tabell 20 ovan framgår också att den relativa arbetslösheten varierar i Skånes fyra regiondelar. Arbetslösheten är högst i Skånes nordöstra och nordvästra del. Även sydvästra Skåne har en arbetslöshet som ligger markant över riksgenomsnittet, däremot är arbetslösheten klart lägre i sydöstra Skåne där den ligger en halv procentenhet under riksnivån.

Inom hela området ryms både kommuner som – även i ett riksperspektivet – har mycket låg arbetslöshet, och kommuner som har arbetslöshetsnivåer som ligger bland de högsta i landet. Arbetslösheten plus deltagandet i AF:s program var lägst i Lomma (3,6 %) och högst i Landskrona (15,4 %). Även Malmö hade en hög andel arbetslösa med 14,5 procent, medan flertalet av Malmös kranskommuner hade en arbetslöshet som rörde sig i intervallen mellan 5 och 6 procent (Lund 5,9 %). Samtliga kommuner i Blekinge län noterade en arbetslöshet som översteg tioprocentssträcket. Högst var den i Olofström (13,3 %).

5.4.2 Arbetslösheten efter kön

Skillnaden mellan könen är tydlig. Finanskrisen 2008 och konjunkturförsvagningen tre år senare berörde framför allt industrin, byggverksamheten och andra teknikrelaterade verksamheter. Detta är sektorer som fortfarande domineras av män. I återhämtningsperioden 2010/2011 minskade männens arbetslöshet sedan i snabbare takt, därefter steg den igen i snabbare takt jämfört med kvinnornas arbetslöshet.

Mellan mars 2003 och mars 2013 steg männens arbetslöshet med 46,5 procent i Blekinge och 46,3 procent i Skåne och snabbast i Skånes nordöstra del (105,9 %), medan kvinnornas arbetslöshet under samma period steg med 35,6 procent i Blekinge och med 47,1 procent i Skåne. Under de senaste 12 månaderna var i genomsnitt 3 700 kvinnor anmälda som arbetslösa i Blekinge och 27 100 i Skåne. Under samma period noterades i snitt 4 600 arbetslösa män i Blekinge och 33 000 i Skåne. Kvinnornas arbetslöshet låg i snitt på 10,7 procent i Blekinge och på 9,5 procent i Skåne, männens på 11,8 procent i Blekinge och 10,8 procent i Skåne.

5.4.3 Ungdomsarbetslösheten

Ungdomsarbetslösheten i Blekinge län är den klart högsta i hela landet – 28,1 procent i snitt under rapportperioden 2012-04 till 2013-03. Även ungdomsarbetslösheten i Skåne ligger med

21,0 procent klart över rikssnittet på 17,7 procent. Ungdomsarbetslösheten i nordöstra Skåne är i närheten av den nivå som noteras i Blekinge (se *tabell 21* nedan). Ungdomsarbetslösheten varierade också mellan olika kommuner: från den högsta noteringen i Bromölla med 34,1 procent och den näst högsta i Olofström med 32,9 procent, ner till 9,6 procent i Lund (se också kommuntabellerna, tabell 3 i slutet av texten).

Tabell 21. Arbetslösa (18-24 år) samt inrikes respektive utrikes födda - genomsnitt under perioden 2012-04 – 2013-03

Region	18-24 år		Inrikesfödda		Utrikesfödda	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
BLEKINGE LÄN	2 434	28,1%	6 123	9,3%	2 196	28,4%
NORDVÄSTRA SKÅNE	3 804	21,9%	9 910	7,9%	6 339	24,1%
NORDÖSTRA SKÅNE	2 848	24,7%	6 568	8,2%	3 392	28,7%
SYDVÄSTRA SKÅNE	6 383	19,3%	15 764	6,6%	14 586	22,9%
SYDÖSTRA SKÅNE	1 077	20,9%	2 909	7,1%	659	18,0%
SKÅNE LÄN	14 111	21,0%	35 151	7,2%	24 976	23,7%
RIKET	95 534	17,7%	250 040	6,3%	146 843	20,3%

Arbetslösa = Antal öppet arbetslösa och arbetssökande i program med aktivitetsstöd

Andel = I procent av den registerbaserade arbetskraften

OBS: genomsnitt under perioden 2012-04 - 2013-03

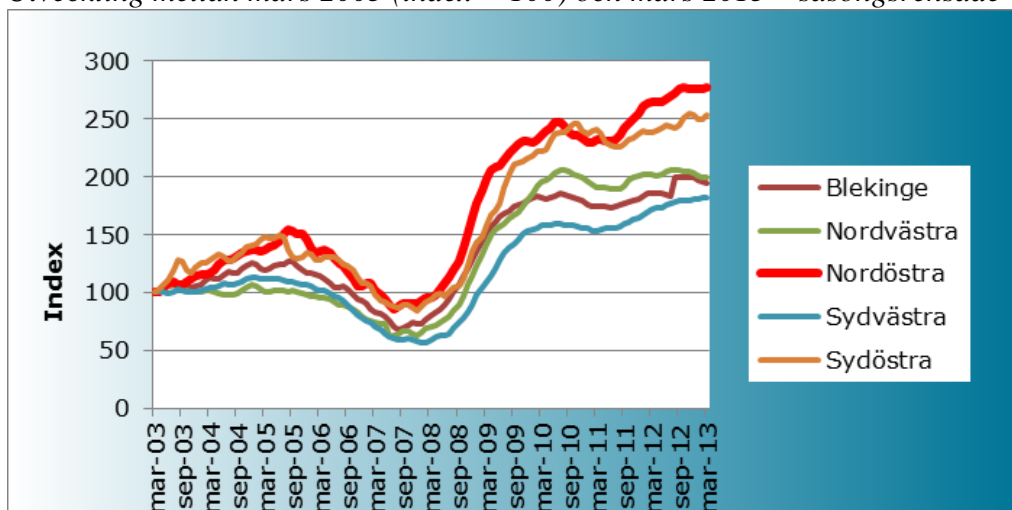
Källa: Arbetsförmedlingen

Antalet arbetslösa ungdomar har fördubblats under de senaste tio åren, från 1 300 till 2 400 i Blekinge och från 6 900 till 14 100 i Skåne (*tabell 21*). Utvecklingen varierar dock kraftigt mellan områdets olika delar. Tabell 19 visar att antalet arbetslösa ungdomar ökade mest i nordöstra Skåne under perioden mars 2003 och mars 2013. Vidare noteras inom Skånes sydöstra del en uppgång som ligger klart över den genomsnittliga utvecklingen i Skåne. Blekinges utveckling var något svagare, men arbetslösheten befann sig på en mycket hög nivå redan från början av mätperioden.

Uppgången var särskilt kraftig mellan 2008 och 2010 (se *diagram 11*). Finanskrisen 2008 sammanföll med en demografisk utveckling där befolkningen i åldern 18-24 år ökade markant. Då lämnade ovanligt stora årskullar gymnasieskolan och mötte en arbetsmarknad som präglades av en chockartad inbromsning av de ekonomiska aktiviteterna. Genom att det arbetsmarknadspolitiska programmet *jobbgaranti för ungdomar* startat fanns också en ökad drivkraft för ungdomar att anmäla sig på Arbetsförmedlingen, för att få tillgång till programmet och den ersättning som följer med deltagande. På två år tredubblades antalet inskrivna arbetslösa ungdomar.

En topp nåddes vid halvårsskiftet 2010. Därefter minskade ungdomsarbetslösheten något. Ett år senare vände dock trenden på nytt och sedan dess pekar utvecklingen uppåt igen. Från och med årsskiftet 2011/2012 ligger siffrorna konstant över de nivåer som rådde under finanskrisen.

Diagram 11. Arbetslösa och sökande i program med aktivitetsstöd – 18-24 år
Utveckling mellan mars 2003 (index = 100) och mars 2013 – säsongsrensade värden.

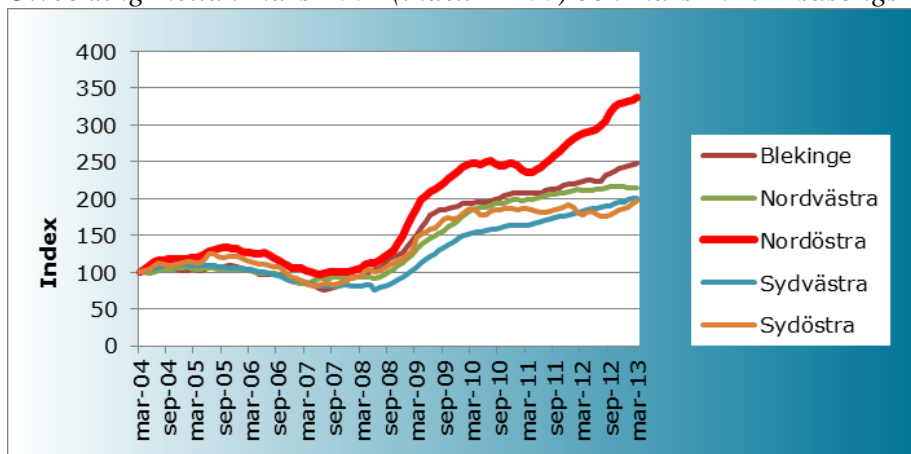

Källa: Arbetsförmedlingen

5.4.4 Arbetslösheten bland utrikesfödda

Även antalet utrikesfödda arbetslösa har mer än fördubblats under de senaste nio åren (referensperiod år mars 2004 – data är tillgängliga fr.o.m. årsskiftet 2003/2004) medan antalet inrikes födda har befunnit sig samma nivå som i början av mätperioden. I Blekinge steg antalet utrikesfödda arbetslösa från 900 till 2 200 och i Skåne från 12 900 till 24 900 arbetslösa. Utrikesfödda har inte gynnats av förbättringarna på arbetsmarknaden under återhämtningsperioden 2009/2010. Tvärtom har antalet totalt inskrivna arbetslösa bland utrikesfödda ökat mycket kraftigt och trenden har enbart pekat uppåt efter finanskrisens år 2008/2009. Fyra av tio arbetslösa eller programdeltagare är födda utanför Sverige.

Diagram 12. Arbetslösa och sökande i program med aktivitetsstöd – utrikesfödda
Utveckling mellan mars 2004 (index = 100) och mars 2013 – säsongsrensade värden.

Källa: Arbetsförmedlingen

Diagram 12 visar att utvecklingen varierar i områdets olika delar. Framför allt Skånes nordöstra del noterar en synnerlig kraftig uppgång sedan finanskrisens utbrott i höstas 2008 – med undantag andra halvåret 2010 och första halvåret 2011. Under hela mätperioden ökade antalet utrikesfödda arbetslösa med 236,6 procent.

Arbetslösheten för utrikesfödda uppgick till 28,4 procent i Blekinge och till 23,7 procent i Skåne i snitt under perioden 2012-04 till 2013-03. Arbetslösheten skiftar kraftigt mellan

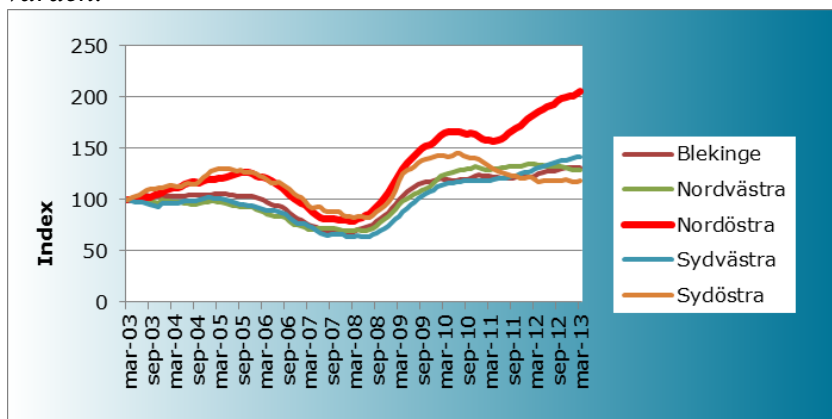
områdets kommuner: Den högsta andelen hade Östra Göinge och Kristianstad med vardera 31,7 procent, den näst högsta hade Ronneby med 31,5 procent. En hög andel hade också Landskrona med 31,0 och Karskrona med 30,9 procent. Arbetslösheten bland utrikesfödda i Malmö uppgick till 27, 2 procent under mätperioden. Den lägsta andelen hade Lomma med 8,5 procent. Den höga arbetslösheten bland utrikesfödda i Blekinge och nordöstra Skåne kan inte förklaras med att gruppen är överrepresenterade i befolkningen. De högsta befolkningsandelarna av utrikesfödda (16-44 år) noteras för Malmö (37,8 %) och Landskrona (30,3 %), medan andelen i Skånes nordöstra del uppgick till 16,4 procent och andelen i Blekinge till 13,7 procent.

Arbetslösheten är alltså mycket högre bland de utrikesfödda än bland de svenskfödda, vilka hade en relativt låg andel under den aktuella tolv månadersperioden (7,2 %). Utrikesföddas etablering på arbetsmarknaden kantas av gängse svårigheter som bristfälliga språkkunskaper, bristfällig utbildningsbakgrund, kompetensvalideringsbehov mm. Dessutom har den sedan flera år kraftiga ökningen av utrikesfödda arbetssökande inneburit att gruppen fått det successivt svårare att få arbete eftersom utbudet av ingångsjobb – dvs. jobben utan särskilda kompetenskrav – inte har ökat i motsvarande takt.

5.4.5 Arbetslösheten bland gruppen med högst förgymnasial utbildning

På ett liknande sätt som personer med utländsk bakgrund drabbas lågutbildade av det ökade konkurrenstrycket vad gäller jobben utan särskilda kompetenskrav. Efterfrågan på lågutbildad arbetskraft har minskat drastiskt i finanskrisens spår och läget har inte förbättrats därefter. Under de senaste tio åren ökade antalet inskrivna arbetslösa med högst förgymnasial utbildning från 1 800 till drygt 2 300 personer i Blekinge, vilket motsvarande en ökningstakt på 31,8 procent. I Skåne steg antalet från knappt 12 000 till cirka 17 000 personer under tioårsperioden. Den relativa förändringen uppgick till 44,9 procent och var således större jämfört med Blekinge. Utvecklingen samstämmer ganska väl i områdets olika delar med undantag av nordöstra Skåne. I nordöstra Skåne fördubblades antalet lågutbildade arbetslösa med god marginal (105,6 %) under de senaste tio åren. Framför allt under de senaste två åren var ökningstakten klart större än i Skåne-Blekinges övriga delar.

Diagram 13. Arbetslösa och sökande i program med aktivitetsstöd – med högst förgymnasial utbildning. Utveckling mellan mars 2004 (index = 100) och mars 2013 – säsongrensade värden.

Källa: Arbetsförmedlingen

Enligt *tabell 22* låg snittarbetslösheten under den aktuella tolv månadersperioden på 22,9 procent i Blekinge och på 21,4 procent i Skåne. Läget var nästan likadant i länets olika delar. Ett undantag är dock Skåne sydöstra del som hade en markant lägre arbetslöshet (13,5 %). Drygt 28 procent av de totalt inskrivna arbetslösa är lågutbildade och andelen har varit konstant under de senaste åren. Bland gruppen lågutbildade var mer än hälften födda utanför Sveriges gränser.

Tabell 22. Arbetslösa (16-64 år) efter utbildningsnivå – genomsnitt under perioden 2012-04 – 2013-03

Region	Grundskolenivå		Gymnasienivå		Eftergymnasial nivå	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
BLEKINGE LÄN	2 344	22,9%	4 396	11,3%	1 578	6,4%
NORDVÄSTRA SKÅNE	4 631	20,5%	8 194	10,3%	3 425	6,9%
NORDÖSTRA SKÅNE	3 178	21,0%	5 026	10,2%	1 755	6,4%
SYDVÄSTRA SKÅNE	8 242	23,9%	13 305	10,4%	8 803	6,3%
SYDÖSTRA SKÅNE	978	13,5%	1 926	7,8%	664	5,2%
SKÅNE LÄN	17 029	21,4%	28 452	10,1%	14 647	6,4%
RIKET	114 533	18,8%	191 519	8,3%	90 831	5,1%

Arbetslösa = Antal öppet arbetslösa och arbetssökande i program med aktivitetsstöd

Andel = I procent av den registerbaserade arbetskraften

OBS: genomsnitt under perioden 2012-04 - 2013-03

Källa: Arbetsförmedlingen

Bland områdets kommuner sticker Malmö ut negativt. Under den aktuella tolv månadersperioden hade kommunen en snittarbetslöshet på 33,1 procent. Näst högst arbetslöshet har Landskrona (29,8 %), därefter följer Ronneby (27,1 %) och Karlskrona (24,1 %). De tre kommuner som hade lägst arbetslöshet var Båstad (5,8 %), Höganäs (7,0 %) och Ängelholm (8,0 %).

Malmö och Landskronas höga arbetslöshet har sin förklaring i den höga andelen personer med kort eller icke gångbar utbildning samt den höga andelen utlandsfödda – främst utomeuropeiskt födda – med låg utbildningsnivå. Den förstnämnda gruppen består ganska ofta av gruppen ”andra generationens invandrare”.

5.4.6 Arbetslösa med en arbetsrelaterad funktionsnedsättning

Utöver ungdomar, utrikesfödda och arbetslösa med låg utbildningsnivå finns ytterligare en grupp som är mer utsatt än andra på arbetsmarknaden, nämligen de med en arbetsrelaterad funktionsnedsättning. Arbetsförmedlingens statistik visar att inskrivna med en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga ökat kraftigt de senaste tio åren, från nästan 750 till knappt 1 700 personer i Blekinge och från drygt 4 500 till 11 100 i Skåne. Detta motsvarar en ökning från 125,3 procent i Blekinge och 145,9 procent i Skåne. Under den aktuella mätperioden (2012-04 – 2013-03) utgjorde antalet arbetslösa med en funktionsnedsättning 18,8 procent av hela gruppen arbetslösa i Blekinge och 17,5 procent i Skåne. Den högsta kvoten hade Skånes sydöstra del med 23,1 procent (se *tabell 23* nedan).

Tabell 23. Arbetslösa (16-64 år) som har en arbetsmarknadsrelaterad funktionsnedsättning – genomsnitt under perioden 2012-04 – 2013-03

Region	Med funktionshinder	
	Antal	Andel
BLEKINGE LÄN	1 560	18,8%
NORDVÄSTRA SKÅNE	2 790	17,2%
NORDÖSTRA SKÅNE	1 698	17,0%
SYDVÄSTRA SKÅNE	5 240	17,3%
SYDÖSTRA SKÅNE	825	23,1%
SKÅNE LÄN	10 552	17,5%
RIKET	74 446	18,8%

Genomsnitt under perioden 2012-04 - 2013-03

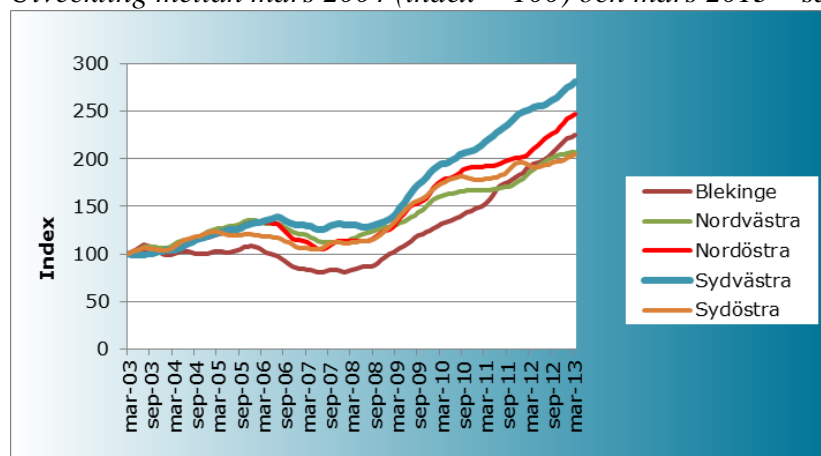
I procent av samtliga arbetslösa

och sökande i program med aktivitetsstöd

Källa: Arbetsförmedlingen

Uppgången var särskilt kraftig mellan 2008 och 2010 (se *diagram 14*). På ett fåtal år har antalet personer med en arbetsmarknadsrelaterad funktionsnedsättning mer än fördubblats. En förklaring till den kraftiga ökningen av antalet personer med arbetsmarknadsrelaterad funktionsnedsättning är överföringen av personer från Försäkringskassan till Arbetsförmedlingen. Detta är personer som förbrukat maximalt antal sjukersättningsdagar och som därför inte längre har rätt till ersättning från sjukförsäkringen. Överföringen sammanföll i stort sett med finanskrisen 2008, vilket innebar att antalet arbetslösa med en funktionsnedsättning fortsatte att öka under återhämningsperioden 2010 och 2011.

Diagram 14. Arbetslösa och sökande i program med aktivitetsstöd – som har en arbetsmarknadsrelaterad funktionsnedsättning
Utveckling mellan mars 2004 (index = 100) och mars 2013 – säsongrensade värden.

Källa: Arbetsförmedlingen

Utvecklingen varierar i områdets olika delar. Framför allt Skånes sydvästra del noterar en synnerlig kraftig uppgång sedan finanskrisens utbrott i höstas 2008. Under hela mätperioden ökade antalet arbetslösa med en funktionsnedsättning med 181,1 procent. Även i Skånes nordöstra del var tillväxttakten klart högre än i regionens övriga delar

Kunskapen om funktionsnedsattas situation i Skåne-Blekinge är låg. I en enkätundersökning på nationell nivå, vilken genomfördes av arbetsförmedlingen år 2012³², konstateras att omkring 26 procent av befolkningen i åldern 16-64 uppger att de har en funktionsnedsättning.

³² Förutsättningar i arbetslivet – En undersökning om diskriminering på arbetsmarknaden och arbetssituationen för personer med funktionsnedsättning; Arbetsförmedlingen, 2013.

I uppräknat antal motsvarar det omkring 1,6 miljoner människor. Av dessa uppger cirka 53 procent, motsvarande drygt 800 000 personer, att deras arbetsförmåga är nedsatt.

I undersökningen svarar omkring 71 procent att de är i arbete, det vill säga har en huvudsaklig sysselsättning som anställd, egen företagare eller föräldraledig. Bland dem med nedsatt arbetsförmåga är motsvarande andel omkring 44 procent. Män med nedsatt arbetsförmåga är i arbete i större utsträckning än kvinnor, 51 procent jämfört med 39 procent.

Om de nationella andelarna av befolkningen som är funktionshindrade och funktionshindrade med nedsatt arbetsförmåga etc. appliceras på Skåne-Blekinges befolkning, innebär det att det finns drygt 230 000 funktionshindrade i regionen i åldern 16-64 år, varav 122 000 med nedsatt arbetsförmåga. Av dessa skulle 38 000 varit i arbete. Rent hypotetiskt kan det konstateras att om funktionsnedsatta med nedsatt arbetsförmåga haft samma sysselsättningsgrad som de som saknar funktionsnedsättning, skulle detta inneburit att ytterligare 38 000 personer varit i arbete.

Av personer med funktionsnedsättning med nedsatt arbetsförmåga som inte är i arbete svarar 85 procent att de är i behov av någon anpassning för att kunna ha ett arbete som de annars hade haft svårt att utföra. De mest efterfrågade typerna av åtgärder är anpassning av arbetstempo, arbetstid och arbetsuppgifter.

5.4.7 Långtidsarbetslösa

Under den aktuella rapportperioden (2012-04 – 2013-03) var i genomsnitt 68 400 personer som inte hade någon form av arbete (utan eller med stöd) anmälda hos Arbetsförmedlingen i Skåne-Blekinge (Blekinge 8 300 och Skåne 60 100, se *tabell 20*). Av dessa var 24 500 arbetslösa utan arbete längre än tolv månader (Blekinge 3 600 och Skåne 21 400, se *tabell 24*), vilket motsvarar 35,8 procent av hela gruppen arbetslösa (Blekinge 36,8 % och Skåne 35,5 %). Gruppen arbetslösa som varit utan arbete längre än 24 månader uppgick till 12 200 personer (Blekinge 1 600 och Skåne 10 600, se *tabell 25*), vilket motsvarar 17,8 procent av hela gruppen arbetslösa (Blekinge 18,9 % och Skåne 17,7 %).

De finns varken stora variationer mellan de olika regionerna eller mellan de olika sökandegrupperna. Generellt kan konstateras att sökandegrupper med svag förankring på arbetsmarknaden är något överrepresenterade bland de arbetslösa med en längre tid utan arbete.

Antalet arbetssökande som varit utan arbete i mindre än 12 månader följer konjunkturförloppet ganska väl. Konjunkturedgången under 2008 och 2009 innebar en kraftig ökning av gruppen och den följande återhämtningsperioden fram till våren 2011 innebar en tydlig minskning av gruppen. Under tredje kvartalet 2012 har gruppen börjat öka igen i samband med den ekonomiska försvagningen.

Utvecklingen för gruppen arbetssökande som varit utan arbete längre än ett år ser annorlunda ut. Gruppen hann inte ta del av den senaste sysselsättningsuppgången. De som varit utan arbete mer än två år hann aldrig ta del av återhämtningen överhuvudtaget. För att de med längre arbetslöshetstider och lägre utbildningsnivåer skall komma in på arbetsmarknaden krävs längre tid och stadigare konjunkturuppgång.

Tabell 24: Arbetslösa utan arbete >12 månader (16-64 år) per kön – genomsnitt under perioden 2012-04 - 2013-03

Region	Samtliga		Kvinnor		Män	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
BLEKINGE LÄN	3 059	36,8%	1 447	38,9%	1 612	35,1%
NORDVÄSTRA SKÅNE	6 287	38,7%	2 974	39,2%	3 313	38,2%
NORDÖSTRA SKÅNE	3 429	34,4%	1 591	35,7%	1 838	33,4%
SYDVÄSTRA SKÅNE	10 485	34,5%	4 473	33,6%	6 013	35,3%
SYDÖSTRA SKÅNE	1 165	32,6%	624	35,3%	540	30,0%
SKÅNE LÄN	21 366	35,5%	9 662	35,6%	11 704	35,5%
RIKET	137 431	34,6%	66 221	36,0%	71 209	33,4%

Arbetslösa = Antal öppet arbetslösa och arbetssökande i program med aktivitetsstöd

Andel = I procent av samtliga arbetslösa och sökande i program med aktivitetsstöd

OBS: genomsnitt under perioden 2012-04 - 2013-03

Tabell 25. Arbetslösa utan arbete >24 månader (16-64 år) per kön – genomsnitt under perioden 2012-04 - 2013-03

Region	Samtliga		Kvinnor		Män	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
BLEKINGE LÄN	1 576	18,9%	742	19,9%	833	18,1%
NORDVÄSTRA SKÅNE	3 393	20,9%	1 584	20,9%	1 809	20,9%
NORDÖSTRA SKÅNE	1 606	16,1%	761	17,1%	845	15,3%
SYDVÄSTRA SKÅNE	5 092	16,8%	2 120	15,9%	2 972	17,5%
SYDÖSTRA SKÅNE	549	15,4%	307	17,4%	242	13,4%
SKÅNE LÄN	10 640	17,7%	4 773	17,6%	5 867	17,8%
RIKET	69 966	17,6%	33 945	18,4%	36 021	16,9%

Arbetslösa = Antal öppet arbetslösa och arbetssökande i program med aktivitetsstöd

Andel = I procent av samtliga arbetslösa och sökande i program med aktivitetsstöd

OBS: genomsnitt under perioden 2012-04 - 2013-03

Källa: Arbetsförmedlingen

Sedan finanskrisen 2008 har den ekonomiska utvecklingen i Sverige präglats av tvära kast i världsekonomin. Osäkerheten om den ekonomiska utvecklingen har överskuggat arbetsmarknaden sedan dess. Trots den starka ekonomiska utvecklingen under återhämtningsperioden 2009/2010 befinner sig arbetslösheten på en hög nivå i hela regionen Blekinge-Skåne. Läget har till och med försämrats för stora grupper på arbetsmarknaden. Den relativa arbetslösheten är mycket högre i Blekinge och i Skåne än vad den är totalt sett i riket. Den höga arbetslösheten drabbar samtliga av de beskrivna sökandegrupperna.

Generellt kan konstateras att regioner som har en hög andel industrisysselsatta – såsom nordöstra Skåne och Blekinge – reagerar mer känsligt på en vikande konjunktur eller – i extremfall – på en ekonomisk chock än regioner som har en låg andel. Detta mönster blev särskilt tydligt vid konjunkturedgången 2008-2009 som framför allt drabbade tillverkningsindustrin samt de företagsinriktade tjänster som är kopplade till industrin (t.ex. personaluthyrningsföretag). I synnerhet är regioner med ett fåtal dominerande industriföretag sårbara under en vikande konjunktur. Framför allt Skånes nordöstra del noterar en synnerlig kraftig uppgång i arbetslösheten sedan finanskrisens utbrott i höstas 2008.

Trots den markanta sysselsättningstillväxten under 2010 och 2011 har antalet arbetslösa med en svag förankring på arbetsmarknaden kontinuerligt ökat. Anledningen är att politiken i växande utsträckning inriktar sig på utbudshöjande insatser. Det är framför allt regelförändringarna inom sjukförsäkringssystemet och inom arbetslöshetsförsäkringen samt

den förändrade ansvarsfördelningen när det gäller nyanlända invandrare, som har lett till en ökad inströmning av personer som har svårt att komma ut i arbete.

6.0 Ohälsa och funktionshinder

Funktionshindrade med nedsatt arbetsförmåga är en stor grupp i samhället med påtagligt låg sysselsättningsgrad och med hög arbetslöshet.

Trots sjunkande ohälsotal är ohälsan fortfarande ett betydande problem såväl på individ- som på samhällsnivå. Den stigande försörjningsbörda som förutses i befolkningsprognoser på nationell och regional nivå innebär att andelen sysselsatta i befolkningen behöver höjas för att välfärden ska kunna finansieras. Detta innebär ett behov av en god hälsa även för de äldre för att möjliggöra en reellt höjd pensionsålder. Det kan också noteras att den ojämnt fördelade hälsan mellan män och kvinnor är påtaglig.

6.1 Ohälsotal

Ohälsotalen har sjunkit i riket sedan 2008. Ohälsotalet beskriver frånvaro från arbetslivet pga. sjukdom och där bortfallet av arbetsinkomster ersätts med sjukpenning, rehabiliteringspenning och sjuk- eller aktivitetsersättning (tidigare sjukbidrag/förtidspension). Ohälsotalet är det samlade måttet för denna frånvaro och uttrycks i antal dagar per inskriven försäkrad. Kvinnor och äldre är två grupper som genomgående är överrepresenterade i alla statistiska kategorier gällande ohälsotal. Det är ett mönster som gäller för Skåne-Blekinge liksom riket i stort. En annan trend som går att tyda i statistiken nedan är att de inomregionala skillnaderna är små när det kommer till ohälsotal.

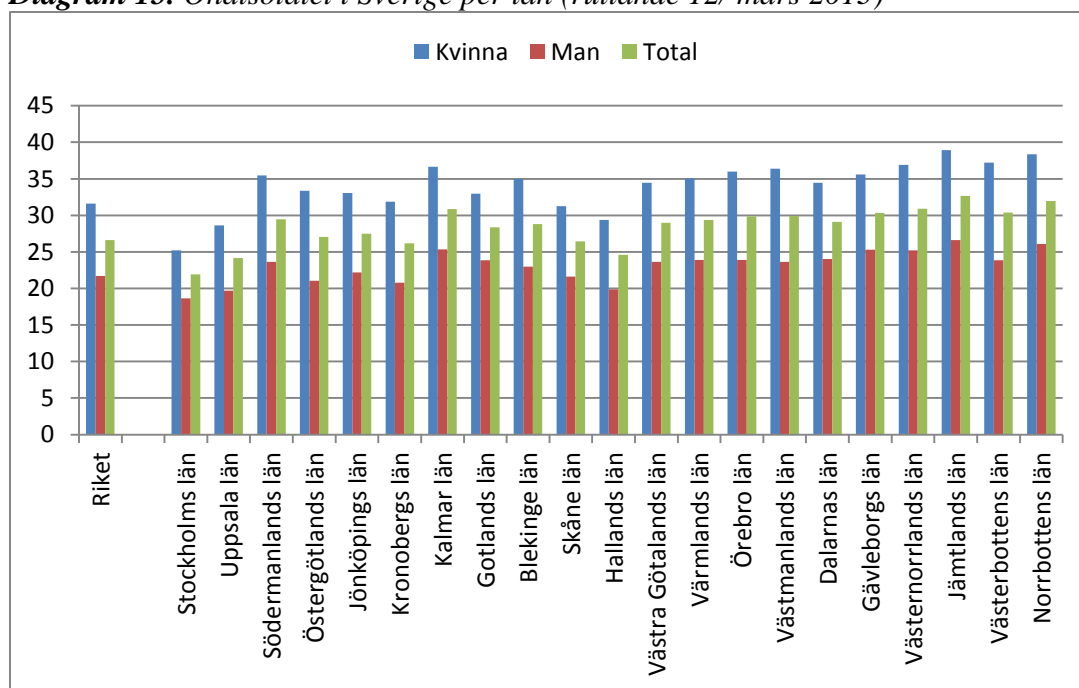
Förändringarna i ohälsotalet de senaste åren kan åtminstone till en del förklaras av de nya regler som infördes i sjukförsäkringen i juli 2008. Rehabiliteringskedjan innebär att sjukskrivna anställda, enligt huvudregeln, redan efter 6 månaders sjukskrivning ska bedömas mot alla normalt förekommande arbeten på arbetsmarknaden. En annan regel som infördes var att sjukpenningen tidsbegränsades. Efter 2,5 års sjukskrivning upphör, med vissa undantag, rätten till sjukpenning och de som då är sjukskrivna erbjuds istället stöd via Arbetsförmedlingen med ersättningsformen aktivitetsstöd. Även reglerna för att få sjukersättning förändrades så att endast de med varaktig nedsättning av arbetsförmågan kunde få denna ersättning. I och med detta upphörde också ersättningsformen tidsbegränsad sjukersättning och efter en övergångsperiod så erbjöds även dessa personer stöd via Arbetsförmedlingen. Syftet med de nya reglerna var att tydliggöra såväl ramarna för sjukförsäkringen som arbetslinjen i sjukförsäkringen.

Parallellt med införandet av de nya reglerna har regioner/landsting, via den s.k. sjukskrivningsmiljarden, uppmuntrats att öka engagemanget och insatserna inom sjukvården för att kvalitetssäkra läkarnas sjukskrivningar. Detta har bl.a. resulterat i att särskilda

utbildningssatsningar riktade till läkare genomförts. Fördelningsmodellen för sjukskrivningsmiljarden har gynnat de regioner/landsting som uppnått hög kvalitet i läkarintygen, vilket mätts i systematiska granskningar av utfärdade läkarintyg. Sjukvården har också satsat på att etablera och erbjuda behandlingsformer som särskilt riktar sig till personer med sjukdomar som ofta leder till sjukskrivningar. Nu erbjuds därför kognitiv beteendeterapi och multimodal smärtbehandling i betydligt större utsträckning än för några år sedan. Även Socialstyrelsen har, genom utarbetandet av ett medicinskt beslutsstöd, bidragit till kvalitetssäkringen av sjukskrivningarna. I beslutsstödet återfinns rekommendationer för bl.a. normal sjukskrivningstid för ett stort antal sjukdomstillstånd.

Diagram 15 visar att rikets genomsnittliga ohälsotal är 26.6 dagar på ett år (räknat på perioden mars 2012- 2013). Den visar även att kvinnor är överrepresenterade i statistiken. Kvinnors ohälsotal i riket uppgår till 31.6 dagar medan mäns är betydligt mycket lägre, endast 21.7 dagar.

Diagram 15. Ohälsotalet i Sverige per län (rullande 12/ mars 2013)

Källa: Försäkringskassan

Skåne och Blekinge följer tillsammans rikets utveckling i stort. Enskilt har Blekinge ett något högre ohälsotal, 28.8 dagar jämfört med Skånes 26.4 dagar. Skillnaderna mellan kvinnor och män ligger dock på ungefär 5 dagar i båda länen. Och precis som i riket i stort är kvinnors ohälsa sammantaget betydligt högre än männens.

Tabell 26. Ohälsotalet per län och kön, 12-månadersperioden april 2012 – mars 2013

Län	Kvinna	Man	Total
-----	--------	-----	-------

10 Blekinge län	35,0	23,0	28,8
12 Skåne län	31,3	21,6	26,4

Källa: Försäkringskassan

Det är i huvudsak två komponenter som avgör storleken på ohälsotalet. Den ena är sjukfallen i regionen och den andra är sjuk- och aktivitetsersättningarna. Nedan beskrivs i siffror de långa sjukfallens utveckling över tid i regionen, samt ålders- och könsfördelning.

Antalet sjukfall i regionen som pågått längre än ett halvår uppgick i maj 2012 till 8016, se tabell 2 nedan. Det är en minskning med nästan 5400 sjukfall på fyra år. Fram till 2010 kunde man se en tydlig minskning av antalet långa sjukfall då siffran var nere på 5615. De två senaste åren har dock de långtidssjuka återigen ökat med ungefär 2400.

Det bör framhållas att påverkan på ohälsotalet från sjukskrivningar beror på en kombination av förändring i antalet påbörjade sjukfall och sjukfallens varaktighet. I en rapport från Försäkringskassan i mars 2013 konstateras att ohälsotalets sjukpenningdel nådde en rekordlåg nivå under 2010 efter en sjuårig nedgångsperiod. Därefter har antalet sjukfrånvarande ökat. Dagens nivå ligger dock fortfarande under den som rådde i mitten av 1990-talet och långt under den i inledningen av 2000-talet. Som skäl till de senaste årens ökning av sjukfallens bidrag till ohälsotalet ser man framför allt ett ökat inflöde av personer som är anställda. Jämfört med 2010 ligger dagens årsinflöde ca: 15 procent högre. Ökningen i inflödet av anställda, både avseende män och kvinnor, inleddes i åldrarna över 30 år, men den relativa ökningen under senaste ett och halvt åren har varit kraftigast bland 20-29 åringar. Rapporten visar också att andelen psykiska diagnoser ökar i samtliga grupper. Rapporten lyfter en möjlig delförklaring till ökningen; arbetslivets förändring med ökade krav på de mentala förmågorna. Det är i mötet mellan den enskildes nedsättningar i olika förmågor och arbetslivets krav eller villkor som arbetsoförmåga uppkommer.

När det gäller varaktigheten så ökar den framför allt hos arbetslösa. En mindre del av ökningen kan bero på att de personer som uppnått maximal tid i sjukförsäkringen och därefter deltagit i arbetsmarknadsprogrammet Arbetslivsintroduktionen på Arbetsförmedlingen, återvänt till sjukförsäkringen (det är möjligt att tre månader efter att man förlorat sjukpenning eller sin tidsbegränsade sjukersättning åter ansöka om sjukpenning).

En annan observation som görs i den nämnda rapporten är att sambandet mellan arbetslöshet i samhället och sjukfrånvaro inte ser ut som tidigare. Sedan 80-talet har mönstret varit att sjukfrånvaron har minskat i perioder av hög arbetslöshet, och vice versa. Men sedan några år tillbaka kan man skönja ett nytt mönster – att de båda kurvorna istället följer varandra.

Tabell 27. Utveckling av antal sjukfall 180 dagar och längre per område

Delregion	200805	200905	201005	201105	201205
Blekinge	1332	1066	671	807	971
Nordvästra Skåne	3081	2078	1251	1453	1742
Nordöstra Skåne	2036	1521	793	999	1179
Sydvästra Skåne	5821	4030	2472	3122	3544

Sydöstra Skåne	1111	681	428	508	580
Totalt	13381	9376	5615	6889	8016

Källa: Försäkringskassan

Kvinnor är generellt överrepresenterade i statistiken för långtidssjukskrivna. Nästan 65 procent av sjukfallen är kvinnor. Fördelningen är likartad i de olika delregionerna.

Tabell 28. Sjukfall 180 dagar och längre per område och kön

200705				201205		
Delregion	Kvinna	Man	Samtliga	Kvinna	Man	Samtliga
Blekinge	1076	609	1685	599	372	971
Nordvästra Skåne	2658	1458	4116	1072	670	1742
Nordöstra Skåne	1560	830	2390	756	423	1179
Sydvästra Skåne	4553	2412	6965	2363	1181	3544
Sydöstra Skåne	855	486	1341	382	198	580
Totalsumma	10702	5795	16497	5172	2844	8016

Källa: Försäkringskassan

6.2 Sjuk- eller aktivitetsersättning (S/A)

Den andra komponenten i ohälsotoalet är S/A. Sjukersättning beviljas de som är 30 år och äldre medan aktivitetsersättning gäller för personer t o m 29 år. *Tabell 29* visar att precis som de långtidssjukskrivna har antalet personer med S/A totalt sett minskat sedan 2008 med 24 procent för att i maj 2012 uppgå till 56 481 personer i regionen. Detta motsvarar ca: 4 procent av befolkningen.

Tabellen visar även att kvinnor, precis som bland långtidssjuka, är överrepresenterade vad gäller S/A. I maj 2012 var i regionen nästan 60 procent av S/A beståndet kvinnor.

Tabell 29. S/A per område och månad och kön

200805				201205			
Delregion	Kvinna	Man	Samtliga	Kvinna	Man	Samtliga	% av bef.
Blekinge	5850	3668	9518	3893	2652	6545	4,30 %
Nordvästra Skåne	11390	7160	18550	8634	5623	14257	4,42 %
Nordöstra Skåne	6906	4432	11338	5129	3481	8610	4,50 %
Sydvästra Skåne	17776	11668	29444	13577	9304	22881	3,49 %
Sydöstra Skåne	3350	2109	5459	2512	1676	4188	4,47 %
Totalsumma	45272	29037	74309	33745	22736	56481	3,99 %

Källa: Försäkringskassan

Av hela gruppen med S/A utgör de unga med aktivitetsersättning drygt 7 procent. Denna grupp har, i motsats till vad som gäller för de med sjukersättning, ökat mellan maj 2008 och maj 2012. Ökningen var drygt 13 procent. Antalet unga med aktivitetsersättning uppgick i maj 2012 till 4071 personer och antalet har fortsatt att öka även under senaste året.

Unga med aktivitetsersättning är en särskilt utsatt grupp med stort behov av stöd från många olika aktörer för att möjliggöra ett inträde i arbetslivet. Försäkringskassan har på uppdrag av regeringen genomfört en studie (Socialförsäkringsrapport 2013:2) av situationen för de som beviljats aktivitetsersättning på grund av nedsatt arbetsförmåga. Syftet har varit att få större kunskap om vilka insatser som vidtas för att öka arbetsförmågan och stödja ungdomar att hitta en väg in på arbetsmarknaden. Studien är gjord på riksnivå, men speglar väl förhållanden även i Skåne- och Blekingeregionen.

I rapporten ges en bild av att det redan under skolgången är många av de med funktionshinder som inte får det stöd de behöver. Framför allt gäller det de unga som gått i den vanliga skolan. När ansökan om aktivitetsersättning på grund av nedsatt arbetsförmåga inkommer till Försäkringskassan har den ofta föregåtts av andra socialförsäkringsförmåner som vårdbidrag och aktivitetsersättning på grund av förlängd skolgång.

Vidare konstateras att Försäkringskassan, som har samordningsansvar för hela gruppen, har funnit att uppdraget är resurskrävande. Uppföljning av enskilda individer behöver utvecklas och sannolikt genomföras mer frekvent. Utredningen visar på ett behov att intensifiera insatserna för att stödja de individer som eventuellt kan integreras in i ett normalt arbetsliv. Försäkringskassan har den samordnande rollen men är helt beroende av att andra aktörer i samhället tar sitt ansvar. Ett utvecklat lokalt samarbete och tydligare ansvarstagande från de offentliga aktörerna i samverkan med det lokala näringslivet skulle kunna skapa förutsättningar för ett bättre stöd för de enskilda individerna. Aktuell information om individernas status saknas från såväl kommun som hälso- och sjukvård. Försäkringskassan vet också för lite om de olika insatser som pågår kring denna grupp, vilket bidrar till att myndigheten i många fall har svårt att klara sitt uppdrag. Den främsta informationskällan i nuläget, utöver den information som finns som underlag vid beviljande av ersättningen, är individen själv vid ett planeringsmöte. Slutsatsen blir att Försäkringskassans samordningsinsatser behöver utvecklas för att det ansvar som vilar på myndigheten ska uppfyllas.

Enligt rapporten är en svaghet i nuvarande struktur med samordningsförbund (se nedan) och annan samverkan mellan myndigheter är att en stor del av tillgängliga resurser kanaliseras via tidsbegränsade projekt. Samordningsförbunden ger stöd åt olika projekt för denna målgrupp men implementeringen av framgångsrika projekt är svår. Resurser saknas många gånger och projektperioder med aktiva insatser avlöses ofta med perioder av passivitet.

I rapporten beskrivs också att ett hinder för återgång i arbete ofta är en uttalad rädsla för att bli av med aktivitetsersättningen. Merparten av de som lämnat aktivitetsersättning och är under 30 år är helt ekonomiskt beroende av andra. De flesta individer som kommer så långt som till Arbetsförmedlingen är osäkra på sin förmåga att klara ett normalt arbete och upplever att de inte får det stöd de behöver för att klara sig. Dessutom anger de flesta som tagit steget dit att rädslan att bli av med sin försörjning utgör ett hinder för att pröva en övergång till arbetsmarknaden, trots att en relativt stor andel har ett normalt arbete som mål. Konflikten mellan trygghet och arbetslinjen är tydlig. Studien visar bland annat att offentliga arbetsgivare bättre borde kunna leva upp till sitt ansvar att anställa individer med funktionshinder. Mindre, privata, arbetsgivare står för merparten av anställningar med olika former av lönestöd. Att komma in på arbetsmarknaden är generellt svårt för unga individer och särskilt svårt för individer med funktionshinder. Nio av tio som har aktivitetsersättning fram till 30 års ålder övergår till sjukersättning. Studien visar att det finns en hög risk för lång och varaktigt låg ekonomisk standard för denna grupp.

Tabell 30. S/A per område och ålder januari 2013

Delregion	19 år	20-24 år	25-29 år	30-34 år	35-39 år	40-44 år	45-49 år	50-54 år	55-59 år	60-64 år	Totalsumma
Blekinge	34	262	235	131	271	421	681	907	1313	1942	6197
Nordvästra Skåne	58	462	390	328	567	913	1656	2026	2907	4436	13743
Nordöstra Skåne	54	327	308	213	356	589	1041	1328	1721	2357	8294
Sydvästra Skåne	141	911	740	586	894	1431	2436	3395	4818	6868	22220
Sydöstra Skåne	18	151	137	97	140	233	431	578	933	1288	4006
Totalsumma	305	2113	1810	1355	2228	3587	6245	8234	11692	16891	54460

Källa: Försäkringskassan

6.2.1 Förstärkt samarbete mellan Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan

Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen har sedan 2003 ett utvecklat samarbete som rör de individer som behöver arbetslivsinriktad rehabilitering för att kunna ta tillvara sin arbetsförmåga. För att erbjuda dessa en enklare övergång mellan myndigheterna har samarbetet ytterligare utvecklats och förstärkts fr.o.m. 2012 genom att metoden gemensam kartläggning införts samtidigt som gemensamt stöd vid aktiva insatser vidareutvecklats. Det förstärkta samarbetet omfattar också en vidgad målgrupp - nu omfattas alla personer som har nedsatt arbetsförmåga pga. sjukdom. Syftet med det förstärkta samarbetet är att myndigheterna ska kunna bidra med sina kompetenser och öka förutsättningarna för individerna att hitta hållbara lösningar för att få eller återfå sin arbetsförmåga. Individen ska också vara mer delaktig i planering och genomförande av insatserna.

Samarbetet runt en individ inleds med gemensam kartläggning vilken är en metod som syftar till att ge individen rätt insatser från rätt aktör vid rätt tidpunkt genom att ta tillvara både Försäkringskassans och Arbetsförmedlingens kompetens så tidigt som möjligt i sjukfallet. Vid gemensam kartläggning kan även andra aktörer, till exempel arbetsgivare, vårdgivare eller kommun medverka. Eventuella behov av insatser och de förutsättningar som dessa aktörer kan bidra med ska då identifieras. Även Arbetsförmedlingen kan ta initiativ till gemensam kartläggning. Den gemensamma kartläggningen ska leda fram till en planering för återgång i arbete och den enskildes delaktighet är en viktig utgångspunkt.

Både Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen kan bedöma att en individ är i behov av en gemensam kartläggning. Det betyder att de som blir aktuella för gemensam kartläggning kan ha sjukpenning, rehabiliteringsersättning, sjukersättning, aktivitetsersättning, aktivitetsstöd, utvecklingsersättning, ersättning från arbetslöshetskassa eller försörjningsstöd.

När en gemensam kartläggning resulterar i att aktiva insatser på Arbetsförmedlingen är aktuella ska insatserna planeras gemensamt och samarbetet mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen övergår därmed också i gemensamt stöd vid aktiva insatser. Aktiva insatser vid gemensamt stöd mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen utgörs av arbetslivsinriktad rehabilitering och erbjuds den enskilde i form av arbetsförberedande eller

arbetslivsinriktade insatser. Samtliga insatser ges inom ramen för ett arbetsmarknadspolitiskt program hos Arbetsförmedlingen.

De erfarenheter som finns av det förstärkta samarbetet kring personer med nedsatt arbetsförmåga pga. sjukdom är goda. Det finns nu en metod som, om den används rätt och implementeras på bred front, har förutsättningar att utgöra en bas för all myndighetssamverkan kring individer med sjukproblematik. Det finns därför en mycket stor potential att fortsätta utveckla arbetssättet, framför allt i förhållande till andra möjliga medaktörer såsom kommun, sjukvård och arbetsgivare, men också med fokus på olika målgrupper.

6.2.2 Samordningsförbund

I Skåne finns f n 14 samordningsförbund och i Blekinge ett. Finansiell samverkan inom rehabiliteringsområdet (Finsam) ger Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan samt enskilda landsting och kommuner möjlighet att samordna sina insatser. Denna samverkan sker inom ramen för samordningsförbund, vilka bildats i snabb takt runt om i Sverige. 2007 fanns det i Skåne endast ett samordningsförbund, samma som i Blekinge.

Målgruppen för Finsam är de som är i behov av samordnade rehabiliteringsinsatser för att uppnå eller förbättra sin arbetsförmåga. Ett viktigt syfte med Finsam är att förhindra att personer med nedsatt funktions- och arbetsförmåga hamnar i en gråzon mellan myndigheterna. Istället får de ett samlat stöd, som utgår ifrån vars och ens förutsättningar och behov. En annan positiv effekt av det nära samarbetet är att samhällets resurser för rehabilitering kan användas på ett kostnadseffektivt sätt.

Denna form av samverkan mellan fyra myndigheter har varit möjlig sedan Lagen om finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser trädde i kraft den 1 januari 2004.

7.0 Miljö

7.1 Miljöpolitiska mål

Sverige har idag ett miljömålssystem, detta uppdaterades den 26 april 2012 där Regeringen fattade beslut som förstärker och vidareutvecklar miljömålssystemet genom en första uppsättning etappmål och uppdaterade preciseringar till miljökvalitetsmålen. Tretton etappmål fastställs inom fyra prioriterade områden: luftföroreningar, farliga ämnen, avfall och biologisk mångfald.

2010 beslutade riksdagen om en ny struktur för miljöarbetet med ett generationsmål, miljökvalitetsmål och etappmål.

(1) Generationsmålet innebär att vi till nästa generation ska kunna lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta utan att utöka miljö och hälsoproblem utanför Sverige.

(2) De 16 miljökvalitetsmålen beskriver de tillstånd som ska råda i miljön som miljöarbetet ska leda till.

(3) Etappmålet ska tydliggöra de samhällsförändringar som är nödvändiga för att vi ska nå miljömålen och generationsmålet.

På EU-nivå har en ny proposition (Environment Action Program) för en grön ekonomi lagts fram. Den har till syfte att på policynivå beskriva miljöpolitikens genomförande under programperioden till 2020. Syftet är att förstärka Europas ekologiska motståndskraft och att omvandla EU till en inkluderande grön ekonomi.

EU har även enats om fyra klimatmål som ska vara uppfyllda till 2020 (20-20-20). Dessa innebär att: (1) minska växthusutsläppen med 20 procent jämfört med 1990 års nivå. (2) Sänka energiförbrukningen med 20 procent. (3) Höja andelen förnybart energi med 20 procent av all energikonsumtion. (4) Höja andelen biobränsle för transporter till 10 procent.

I mars 2011 presenterade Europeiska kommissionen dessutom en gemensam strategi som syftar till att minska utsläppen av växthusgaser med 80 procent till 2050. Alla EU-länder gavs uppdraget att ta fram sina egna strategier med EU:s färdplan som utgångspunkt. I Sverige är det Naturvårdsverket som samordnar arbetet med att ta fram en Färdplan till 2050.

7.1.1 Måluppfyllelse på regional nivå i Skåne

Det finns fem stycken regionala målsättningar kopplade till nationella och europeiska klimatmål och regionala prioriteringar:

1. Energianvändning

Enligt det regionala målet för energieffektivisering ska energianvändningen år 2020 vara 10 procent lägre än genomsnittet för åren 2001-2005 i Skåne. Den slutliga användningen av energi i Skåne år 2010 var 38,4 TWh. Detta motsvarar en minskning med 1 procent jämfört med genomsnittet för 2001-2005. Fram till 2008 hade energianvändningen minskat med drygt 8 procent jämfört med medelvärdet för 2001-2005, men sedan 2009 har energianvändningen ökat kraftigt.

2. Förnybar energiproduktion

Det regionala målet för förnybar el är att öka produktionen med 6 TWh från 2002 till 2020. År 2010 var 1,6 TWh av den regionala elproduktionen förnybar jämfört med 0,6 TWh år 2002. Om det regionala målet ska nås måste således den förnybara elproduktionen öka med 5 TWh till 2020. Länets realistiska potential för vindkraft på land är minst 2 TWh och till havs är det teoretiska utrymmet 12 TWh. Detta kan jämföras med den aktuella produktionen av 1,1 TWh vindkraftsel år 2011.

3. Produktion av biogas

I dagsläget (2013) produceras enbart en tiondel av de 3 TWh som är Skånes potential räknat på råvaran och som även är produktionsmålet till 2020.

4. Transporter

Det regionala målet är att minska utsläppen av växthusgaser från transporter med 10 procent till 2015 jämfört med år 2007. Sedan 2007 har transport-sektorns utsläpp av växthusgaser minskat med 3,5 procent. En förklaring till de minskade utsläppen kan dock vara den ekonomiska lågkonjunkturen 2008-2009. Under 2010 ökade utsläppen. Det är därför osäkert om målet kommer att nås.

5. Växthusgaser

Det övergripande regionala klimatmålet för Skåne är att minska utsläppen av växthusgaser med minst 30 procent mellan 1990 och 2020. Målet gäller verksamheter som inte omfattas av det europeiska systemet för handel med utsläppsrätter. Målet nåddes nästan redan år 2010 då utsläppen minskat med nära 29 procent jämfört med 1990. De minskade utsläppen beror till stor del på utbyggnaden av fjärrvärmenätet med högre andel förnybart bränsle samt på hushållens minskade oljeuppvärmning. Sedan 2008 ökar dock utsläppen. De ökade utsläppen från 2008 kan härledas till ökade utsläpp från energiförsörjning då det naturgasdrivna Öresundsverket i Malmö kommit i full drift.

7.1.2 Måluppfyllelse på regional nivå i Blekinge

1. Energianvändning

I Blekinge län stod sektorn industri och byggverksamhet för störst energianvändning år 2010, sektorn förbrukade 46 procent av den totala energianvändningen och den största andelen kom från förnybara bränslen. En enskild industri stod för stor del av användningen. 20 procent av länets energi användes år 2010 av sektorn transporter, denna sektors användning härstammar till stor del från icke förnybara bränslen.

2. Förnybar energiproduktion

År 2010 var 84 procent av fjärrvärmeproduktionen i Blekinge förnybar. Produktionen i länet har ökat med 76 procent sedan år 1990 och den senaste markanta ökningen skedde mellan år 2009 och 2010, från 542 till 666 GWh producerad fjärrvärme. Blekinges fjärrvärme kommer främst från fristående värmeverk och spillvärme från industrin.

Andelen elenergi från regionala elproduktionen utgjorde år 2010 23 procent och har en svagt ökande trend. 100 procent av den regionala elproduktionen är förnybar och härstammar från industriellt mottryck, vindkraft och vattenkraftverk³³.

3. Transporter

Transporterna är den sektor som står för i särklass störst klimatpåverkan till följd av hög andel icke förnybara bränslen i energianvändningen. Utöver att satsa på mer och mer förnybara bränslen för fordon bör fokus ligga på att möjliggöra andra alternativ till t.ex. persontransporter som kollektivtrafik, virtuell mötesteknik etc. Effektivare godstransporter bör också vara ett fokus för att nå våra klimat- och energimål samt att följa Sveriges klimatvison ”*Inga nettoutsläpp av växthusgaser år 2050*”.

Bensin användningen har en svagt minskande trend över åren, medan dieselanvändningen istället ökar, totalt sett ökar användningen av icke förnybara bränslen för transporter. Hushållens energianvändning var år 2010 närmare 19 procent av den totala användningen, ca tre fjärdedelar av hushållens användning hade då förnybart ursprung.

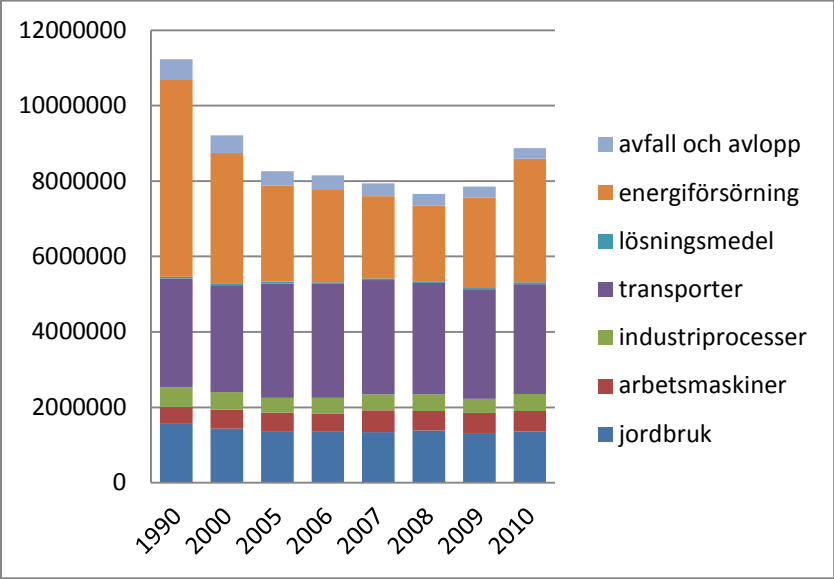
4. Växthusgaser

En bild av Blekinges totala klimatpåverkan får vi genom att inkludera övriga växthusgaser som ingår i Sveriges rapportering till FN:s klimatkonvention. År 2010 var emissioner av

³³ Länsstyrelsen, Energibalans 2010 Blekinge län

växthusgaser i Blekinge 5,10 ton CO₂ekv./capita. Motsvarade Sverigesnitt var 7,0 ton CO₂ekv./capita.

Diagram 16.

Bara naturlig försurning	Sjöar, vattendrag, skogsmark samt växter och djur skadas av den försurning som drabbar landskapet. Svavel- och kväveutsläpp samt skogsavverkning är drivkrafter i försurningsprocessen. Utsläppen av försurande ämnen har minskat men drabbade ekosystem uppvisar ännu starka, negativa effekter. Det är viktigt att minimera de försurande effekterna av biomassaavverkning från skog i försurningskänsliga områden. Det är också viktigt att minska kväveutsläpp från all trafikverksamhet och att minska svavelutsläpp från kustfartyg i allmänhet och från färjefartyg i synnerhet.
Giftfri miljö	Internationella överenskommelser och nya innovationer krävs för att nå målet. Vi kommer dock en bit med ett ambitiöst miljöarbete lokalt och regionalt. Det finns många bra exempel på insatser för en giftfri miljö som inköp av ekologisk mat, kemikaliefri bekämpning och informationsinsatser om miljögifter i varor.
Skyddande ozonsikt	Tack vare effektiv reglering genom lagstiftning har problemen i princip lösts i Sverige. Ozonskiktet väntas börja återhämta sig före 2020.
Säker strålmiljö	Nermonteringen av Barsebäcksverket och den planerade ESS anläggningen prioriteras. Utöver detta kommer även risken för ”smutsiga bomber” diskuteras inom befintlig Regional samordningsfunktion inom CBRN-E området.
Övergödning	Övergödningen är ett av de största miljöproblemen i Skåne-Blekinges vatten, vilket kan förklaras med stor andel jordbruksmark och många avlopp men även en utbredd fysisk påverkan på våra vatten. Mer kraftfulla åtgärder behöver genomföras regionalt och nationellt men även internationellt. Återmeandering av vattendrag och anläggande av våtmarker är ett viktigt åtgärdsarbete.
Levande sjöar och vattendrag	Skåne-Blekinges vattendrag är mycket hårt påverkade av pågående markanvändning. Rensning, dikning, bevattningsuttag, brist på funktionella skyddszoner och vattenkraft är de största hoten. Exploatering och en ökande andel hårdgjorda ytor bidrar till att målet är svårt att nå. Livsmiljöer och arter har förstörts eller skadats av bland annat exploatering, rensningar, vattenuttag och bekämpningsmedel.
Grundvatten av god kvalitet	Tillgången till grundvatten är generellt sett god i Skåne-Blekinge men vattnets kvalitet påverkas negativt av en rad olika verksamheter och på sina håll råder konkurrens om vattnet. Grundvattnet behöver beaktas mer och ges större tyngd inom samhällsplanering, tillsyn, tillståndsgivning och vattenförvaltning.
Hav i balans samt levande kust och skärgård	Skåne-Blekinges havsmiljöer har länge påverkats av exploatering samt för höga fiskeuttag och näringsämnesbelastning. Hanöbukten är ett särskilt problemområde. Brister i övervakning av och kunskap om marina ekosystem försvårar uppföljning av miljötillståndet och riktade åtgärder för

	havsmiljön. Mer kunskap och internationella överenskommelser krävs.
Myllrande våtmarker	<p>Våtmarker har försvunnit eller skadats av dikning och annan mänsklig påverkan. Ökad hänsyn behövs inom jord- och skogsbruket.</p> <p>Arbetet med att återskapa våtmarker är prioriterat. Skötsel av våtmarker behövs även för bevarandet av hotade arter i våtmarker. Tidigare delmål om anläggande av 2 500 hektar våtmarker till 2010 (förlängdes till 2012) har ännu inte nåtts på grund av resursbrist.</p>
Levande skogar	<p>Tillståndet i Skåne-Blekinges skogar är inte stabilt och det finns brister i skogbrukets miljöhänsyn samtidigt som bevarandeinsatserna är otillräckliga. 17 013 hektar skog med höga sociala värden i Skåne har kartlagts av Skogsstyrelsen. Dialog om behov av anpassningar i skogsbruket med berörda markägare och kommuner är ett viktigt återstående arbete. Formella skyddsåtgärder behövs i östra Blekinge. Skydd av ädellöv- och klibbalskog prioriteras enligt den regionala skogsstrategin. Miljöhänsynen vid slutavverkningar måste också förbättras. Vidare är det viktigt att jobba med skötselåtgärder för att främja biologisk mångfald i och utanför skyddade områden.</p>
Ett rikt odlingslandskap	<p>Rationaliseringen inom jordbruket, tillsammans med infrastruktur- och tätortsutbyggnad hotar den biologiska mångfalden. På grund av bland annat näringstillförsel och en förlust av småbiotoper, försvinner inte bara blommande växter, utan med dem även födokälla för många insekter. Arterna utarmas genetiskt då de minskar i antal och blir isolerade i små öar i landskapet. Det finns exempel på att det lokalt går att vända den negativa trenden genom till exempel Life-projekt och åtgärdsprogram för hotade arter, därför är det viktigt att detta arbete fortsätter.</p>
God bebyggd miljö	<p>De senaste åren har Skånes tätorter planerats utåt och inte inåt genom att förtäta befintliga miljöer. Natur- och kulturvärden samt areella näringar får stå tillbaka för en exploatering som styrs av marknadskrafterna. Landsbygden i norra Blekinge har en svag utveckling. Det är genom en utvecklad fysisk planering som strävar mot att stärka kollektivtrafiken och gynna förtätning som goda och hälsosamma livsmiljöer kan skapas där natur- och kulturvärden tas tillvara.</p>
Ett rikt växt- och djurliv	<p>Regional samsyn och samplanering mellan samtliga aktörer som nyttjar naturens resurser i landskapet krävs om ekosystemen ska nyttjas hållbart. Samtidigt kan en ekonomisk värdering av ekosystemtjänsterna behövas som jämförelse med övriga ekonomiska samhällsintressen.</p>

7.2 Miljö - övergången till en koldioxidsnål ekonomi

Sedan 2000-talets början har det varit en nedåtgående trend av energianvändningen i regionen. Trenden bröts 2010 då energianvändandet ökade stort inom industri- och

hushållssektorn. Detta var ett troligt resultat av ett ovanligt kallt år samt en återhämtning inom industrin sen den ekonomiska lågkonjunkturen. Ekonomins status ses som en väldigt avgörande faktor för energianvändandet i regionen. Därför är det viktigt att tillväxt förankras i en energi- och resurseffektiv ekonomi där påverkan på miljön är minimal och att det fossila beroendet på sikt upphör samtidigt som den regionala produktionen av förnybar energi ökar.

Framträdande aktörer i Skåne-Blekinge med koppling till miljöbranschen kan bland annat anknytas till Sustainable Business Hub och cleantech sektorn som är ett internationellt styrkeområde i Skåne-Blekinge.

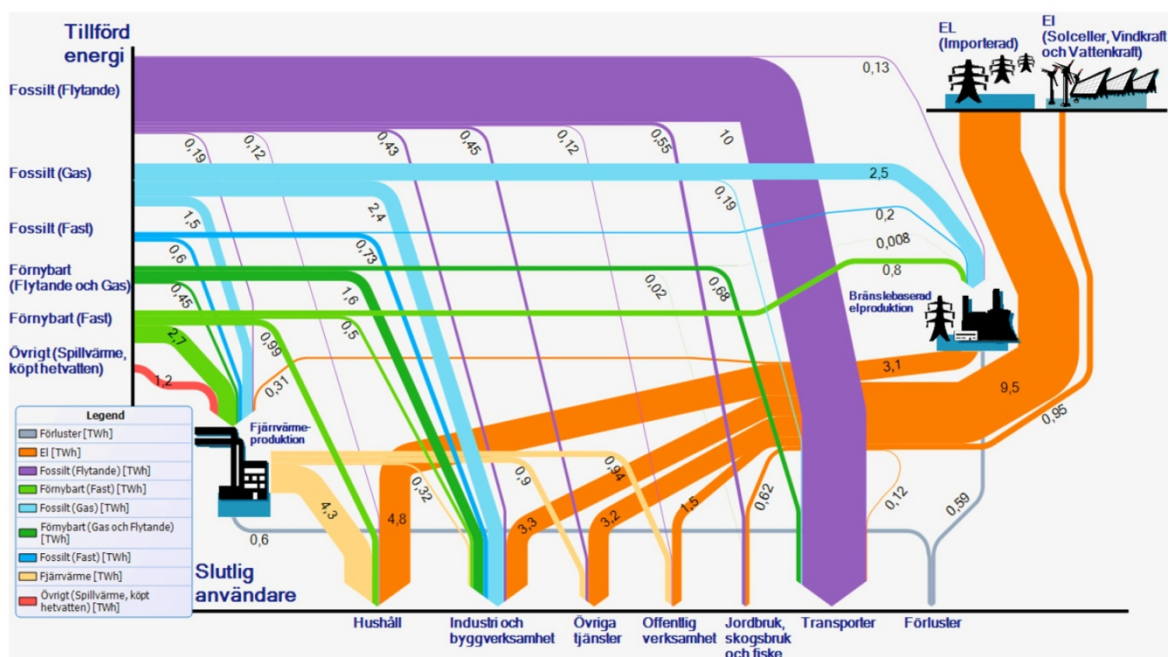
Hållbara städer är ett framträdande innovationsområde i regionen som har kapacitet att utveckla innovationsinfrastrukturen³⁴. Även havsrelaterade utvecklingsperspektiv s.k. ”blå tillväxt” skapar utvecklingsmöjligheter under kommande programperiod. Ett tredje är innovationer inom jordbruk med den starka tradition som finns i regionen av forskning, högre utbildning och primärproduktion av livsmedel. Innovationsinfrastrukturen måste under kommande programperiod bland annat bemöta de tre största utsläppssektorerna i Skåne-Blekinge som är *energiförsörjning, transporter och jordbruket* samt de största slutanvändarna av energi som är transporter (28 %), hushåll (27 %) och industri- och byggverksamhet (24 %).

Att sänka koldioxidutsläppen och effektivisera resurs- och energianvändandet är avgörande för regionen. Södra Sverige har goda förutsättningar för detta i och med hög representation av anställda inom vattenkvalitet, energieffektivisering och resursåtervinning i byggnader som del av kunskapskapitalet i regionen. Miljötekniksektorn i sig har en stor andel konsulter och små kunskapsintensiva företag som delvis beror på hög avknopningsandel från universitet och forskning. Det måste dock tilläggas att enbart en tredjedel av Skånes energibehov är producerat inom länet, resterande är importerat. Därmed måste man vara medveten om den indirekta utsläppsandelen utanför länet (se *Figur 4. Energibalans för Skåne* nedan) samt att internationella flyg och sjöfartsutsläpp inte heller ingår i den regionala statistiken (Energibalans för Skåne, Länsstyrelsen). Flyg och sjöfartsutsläpp måste därför tydligare förankras i frågan om hållbara transporter eftersom dessa står för stora utsläpp. Satsningar i form av exempelvis hållbara hamnar och flygtransporter behövs för att bemöta miljöpåverkan i Skåne och Blekinge.

Skåne-Blekinge måste under kommande programperiod fortsätta satsa på energi- och klimatarbete eftersom det finns goda tillväxtmöjligheter genom nya miljörelaterade investeringar och en ökad kommersialisering. Det finns likaså ett ökat behov av att utveckla miljötjänstemarknaden i regionen för att på så vis ytterligare stimulera tillväxten och sysselsättningen. Man kan även se den ökade marknaden för ekosystemtjänster och relaterade analyser som en möjlighet för svenska konsultbolag. Att skapa en hemmamarknad för dessa tjänster är ett steg i rätt riktning och som miljömålsanalysen visar, finns det ett behov för den här typen av tjänster och kunskap.

³⁴ Innovationsinfrastruktur är den fysiska och sociala struktur i ett samhälle som skapar förutsättningar för att driva nya produkter och processers utveckling.

Figur 4. Energibalans för Skåne

Energibalans för Skåne 2010 (Länsstyrelsen 2013:3)

Källa: Länsstyrelsen

7.2.1 Innovationskapacitet för omställning till en koldioxidsnål region

Miljöperspektivet, hållbarhet och ekologisk medvetenhet vid produktion av varor och tjänster är ett område som både nationer, regioner och organisationer strävar att positionera sig själv inom. Detta är inget svenskt fenomen utan sker på global nivå. I Skåne finns en mängd organisationer som jobbar för utveckling och ökad kunskap inom miljö och miljöteknik, exempelvis Naturskyddsföreningen, Länsstyrelsen, Region Skåne avdelning för miljöstrategier, kommunernas energirådgivare, HUT (Hållbar Utveckling Skåne) och Energikontoret Skåne m.fl. Det finns även flera privata aktörer som jobbar inom cleantech-sektorn (clean technologies) som är etablerade regionala styrkeområden i södra Sverige.

Profileringen inom cleantech är i miljöteknik, som innefattar vatten och avloppshantering, sophantering/ återvinning, luftrening, vattenrening och förnybar energi. Utöver dessa finns även framträdande miljölösningar inom andra miljöområden som bygg och konstruktion samt hållbar stadsutveckling. Det ska även tilläggas att det finns många fler miljöområden i regionen som sysslar med hållbarhetsfrågor och har framtida tillväxtpotential. Dessa områden kan härledas till företag med koppling till livsmedel, logistik, transport samt mer traditionell industri.

Cleantech-sektorn i sig är inte en fristående enhet utan ska betraktas som en tvärgående sektor i regionen som innefattar en stor bredd. Detta är en av fördelarna med cleantech-sektorn, den skapar goda incitament för hela Skåne-Blekinge att integreras i miljörelaterade utvecklingsfrågor.

Miljötekniksektorn är relativt stor inom regionen och svarar enligt Vinnova³⁵ för 1,7 procent av sysselsättningen i Blekinge och 1,6 procent av sysselsättningen i Skåne, vilket är den tredje respektive den fjärde högsta andelen bland rikets län. Sysselsättningen inom miljöteknikområdet dominerades av företag inriktade mot värmeteknik, vattenrening, ventilation och avfallsåtervinning och konsulter

En av de identifierade fördelarna, utöver att jobba med miljöfrågor, med en så pass tvärgående sektor i regionen har kopplats till fördelar som både ekonomisk tillväxt och social hållbarhet. Exempelvis genom att fler jobb har potential att skapas och utökar arbetsmarknaden på grund av en växande miljösektor.

Det är även viktigt att innovationskapaciteten utnyttjas längs Skåne-Blekinges kust då förutsättningarna för en hållbar ”blå tillväxt” (i linje med Horizon 2020) är stor här. Detta förutsatt att hav och land integreras i ett hållbart samspel. En av förutsättningarna för denna tillväxt är att kunskapen som finns i regionen tillämpas på bästa tänkbara sätt för att bemöta de ökade behovet av att vara resurseffektiv och miljömedveten i samband med exempelvis klimatpåverkan och föränderliga globala flöden av gods och varor.

Den tvärsektoriella profilen som cleantech har i regionen resulterat i att klusterinitiativ så som Sustainable Business Hub (SBHub) etablerats för att hjälpa företag att driva och utveckla projekt. Det mest framträdande syftet för SBHub är att skapa exportmöjligheter och utöka hemmamarknaden för företag med sin verksamhet i Skåne. Ett exempel är hållbara sjukhus. Sammanfattningsvis lägger denna analys grunden för det fortsatta arbetet genom att skapa förståelse för regionens nuvarande situation och behov av att vara medvetna om den potential det faktiskt innebär att vara resurseffektiv och miljömedveten.

8.0 Hållbar stads- och samhällsutveckling

Städer karaktäriseras av en påtaglig dualitet. Å ena sidan är de viktigaste motorerna i ekonomin, centrum för innovation och den avancerade tjänstesektorn och bidrar till den internationella konkurrenskraften. Å andra sidan är staden ofta också den plats där utanförskapet är som störst, där den etniska segregationen är värst och där skolresultaten är som sämst. Det är också i städerna som miljöproblem är koncentrerade. Likväl är det i städerna som potentialen till att kunna lösa många av problemen störst.

De urbana förhållandena i Skåne-Blekinge skiljer sig inte avsevärt från andra stadsregioner i Europa eller nationellt. Regionen står inför samma utmaningar som betonas i EU 2020 strategin och har hög potential till att kunna lösa dem om man väljer att ta vara på de mänskliga resurser som tidigare i hög grad försakats och utnyttjar den flerkärniga Ortsstrukturen som karaktäriserar Skåne-Blekinge. För att ta vara på all tillväxtpotential är det viktigt att regionen väljer att se stadsutveckling som en språngbräda mot att skapa ett hållbart samhälle för alla. Social inkludering ska här vara den bärande kraften och verktyget för att främja en hållbar tillväxt. Av denna anledning har Skåne-Blekinge i linje med regeringens riktlinjer (Regeringsbeslut N2013/2493RT) valt att i första hand se staden ur ett horisontellt

³⁵ Företag inom miljötekniksektorn 2007 – 2011; Vinnova 2013.

perspektiv som skär tvärsigenom och knyter ihop de av regionen förordade investeringsprioriteringar och tematiska mål. Genom att tillämpa sektorsövergripande integrerade strategier kan man föra samman kunskap från olika områden och utveckla nya lösningar till existerande samhällsutmaningar.

I genomförandet blir de geografiska förutsättningarna i Skåne-Blekinge avgörande. Regionens flerkärniga ortstruktur skapar ett bra utgångsläge för att arbeta tvärsektoriellt med stadsutvecklingsfrågor. Flerkärnigheten möjliggör ett inter-regionalt samarbete mellan kommuner där man byta erfarenheter och tillsammans bidra till en mer hållbar och attraktiv region. Här finns stor potential till att utveckla ett avancerat regionalt kunskapsöverföringssystem mellan kärnorna som i längden bidrar till en mer integrerad samhällsutveckling som kommer hela regionen till nytta.

8.1 Tillväxtmotorer och regionala kärnor

Stadsutveckling har kommit att bli en allt viktigare del i tillväxtpolitiken och i enlighet med EU2020 strategin ska framtidens städer i Europa vara arenor:

- för avancerad social utveckling med en hög grad av social sammanhållning, social välfärd gällande boende, hälsa och utbildning
- för demokrati, kulturell dialog och mångfald
- för miljöfrågor och ekologisk utveckling
- för attraktivitet och ekonomisk tillväxt

Kunskaps- och innovationsdrivna ekonomier frodas i städerna genom mångfalden av människor och företag som möts, nätverkar och utvecklar nya produkter tillsammans. Koncentrationen av människor, kapital och materia skapar ofta stora agglomerationsfördelar som stimulerar både innovativ verksamhet som en positiv livskvalité. Nedanstående faktorer anses gynna storstadsregioners tillväxt:

- Stor lokal hemmamarknad betyder närhet till många potentiella kunder.
- Mer differentierat utbud.
- Fler näringar och fler företag i varje näring.
- Lättare att hitta underleverantörer i den egna regionen (större multiplikator)
- Närhet till kunder på en lokal hemmamarknad ger lägre säljkostnader för avståndskänsliga varor och tjänster
- Efterfrågan på fler produkter som inte kan överföras över större avstånd. Det gäller allt från vård till affärstjänster och mängder av andra tjänster till både företag och hushåll.
- Närhet till kunder gynnar företagets och den lokala ekonomins produktutveckling.
- Närhet till många andra företag gör att information och kunskap sprids snabbare och intensivare mellan företag.
- I stora lokala hemmamarknader kan företag starkare koncentreras på sin kärnverksamhet och genom "outsourcing" låta andra företag och entreprenörer i konkurrens ta hand om sådana verksamheter som inte tillhör kärnverksamheten.
- Tillgång till specialiserad arbetskraft

Näringslivet tenderar att växa och söka sig till de regioner där tillgången till specialiserad arbetskraft är god. Ett annat sätt att uttrycka det är att konstatera att humankapitalet blir en allt viktigare lokaliseringsfaktor. När ekonomisk aktivitet koncentreras ger det upphov till en ökad produktivitet liksom höjda lönenivåer. Detta kan härledas till den ökade tillgången till högutbildad arbetskraft som arbetar inom den växande avancerade servicesektorn som successivt ersatt industrin som den viktigaste ekonomiska plattformen i städer. Den ökade

produktiviteten i städerna har en förmåga att sprida sig till dess region och omgivande landsbygd. Staden som tillväxtmotor ska därför inte ses som en geografiskt isolerad funktion utan något som kan komma hela ekonomin till del.

I Skåne-Blekinge är Malmö den absolut största staden tillika tillväxtpolen i regionen. Av Sveriges tre storstadskommuner har t.ex. Malmö haft den största procentuella sysselsättningstillväxten vid arbetsställen i kommunen. Samtidigt är det viktigt att bejaka det faktum att Skåne-Blekinge karaktäriseras av en flerkärnighet där Malmö kompletteras utav ytterligare två tillväxtmotorer, Lund och Helsingborg. Dessutom finns sju stycken regionala kärnor: Hässleholm, Kristianstad, Landskrona, Ystad, Trelleborg, Karlshamn och Karlskrona. Den flerkärniga ortstrukturen är en av regionens styrkor, det innebär många fördelar och möjligheter. Flerkärnigheten medför att det sammantaget finns en kritisk massa som ger ett näringsliv av storstadskvalitet och ett stort utbud av t.ex. kultur och handel, samtidigt som den ger förutsättningarna att minska storstadsproblem som trängsel och dålig luftkvalitet.³⁶

Tillväxtmotorerna har var för sig och tillsammans en mycket betydelsefull funktion för Skåne utveckling. De har genom sin karaktär av storstad en unik attraktivitet. Hit förläggs forskning och utveckling, universitet och kunskapsintensiv tjänstesektor samt större kulturinstitutioner och ett stort urval av handel. I tillväxtmotorerna finns en stor del av regionens sysselsättningstillfällen och en hög specialisering driver näringslivet. Tillexempel har Malmö utav Sveriges tre storstadskommuner haft den största procentuella sysselsättningstillväxten vid arbetsställen i kommunen. Landskrona och Trelleborg är båda viktiga regionala kärnor utifrån sina geografiska lägen och funktioner. De möjliggör ett fungerande tillväxtstråk i västra Skåne där de binder samman tillväxtmotorerna Malmö, Lund och Helsingborg. Landskrona är en regional kärna med stor potential genom god tillgänglighet till Skånes tillväxtmotorer och har en central sammanbindande funktion av tillväxtstråket. Detsamma gäller Trelleborg som också är en viktig del av tillväxtstråket, inte minst utifrån sin funktion som godsod och som en port till Skåne. För ett starkt tillväxtstråk är Trelleborgs roll central. Båda orterna behöver stärkas som regionala kärnor och ta ett tydligt regionalt ansvar³⁷.

För att ge mer tillväxtkraft i nordöstra Skåne bör även Hässleholm och Kristianstad utvecklas till en gemensam tillväxtmotor. De är nordöstra Skånes två regionala kärnor och de spelar en betydelsefull roll för sitt omland. De är dock inte var för sig tillräckligt starka för att fungera som tillväxtmotor, men det är av stor vikt för regionen som helhet att det finns en tillväxtmotor i nordost som stötts på regional nivå. För att få kraft till denna utveckling krävs ett starkt samarbete mellan Hässleholm och Kristianstad, samtidigt som de behöver kopplas till tillväxtmotorerna i väst och öka interaktionen med orterna i sitt omland. Skåne har inte långsiktigt råd med att nordöstra Skåne har en svag utveckling. I sydöstra Skåne är Ystad den ort som fungerar som en regional kärna för sitt omland. Ystads utveckling är väldigt viktig för att hålla i liv och stärka utvecklingen i den delen av geografien, bl.a. genom att stärka interaktionen med Malmö-Lund. Utvecklingen av den flerkärniga strukturen har främst bejakats i Skåne via strategin och det kommunala dialogarbetet Strukturbild Skåne. I en NUTS II indelning blir emellertid Karlshamn och Karlskrona naturliga kärnor i den större regionindelningen. Karlshamns eftersom att det är huvudort i LA-regionen Karlshamn-Olofström och Karlskrona eftersom det är Blekinges absolut största stad och tillväxtmotor men starka kopplingar till andra städer runt östersjön. Den geografiska spridningen av dessa större städer skapar förutsättningar för ett balanserat Skåne-Blekinge där alla regionens orter har möjlighet att leva och utvecklas.³⁸

³⁶ Strukturbild för Skåne: Rapport Flerkärnighet

³⁸ Strukturbild för Skåne: Rapport Flerkärnighet

För att de positiva effekterna av Skåne-Blekinges flerkärniga ortstruktur ska nyttjas optimalt är det av central betydelse att de regionala kärnorna är väl sammankopplade genom en eller flera länkar. Även orterna längs dessa stråk får på detta vis förbindelse till de regionala kärnorna. Endast genom dessa kopplingar kan en tillräckligt stor kritisk massa finnas till varje regional kärna, vilket möjliggör önskvärda specialiseringar, utbyten och komplementära fördelar kärnorna emellan. I enlighet med EU2020 strategin ska städernas roll i en tillväxtekonomi handla om växelverkan, utveckling i en stad ska inte ske på bekostnad av en annan utan i symbios. Städer av olika storlek fyller olika funktioner och i syfte att öka den regionala nyttan över den enskilda stadens bör därför städerna samverka och komplettera varandra istället för att konkurrera. Det regionala strukturfondsprogrammet för Skåne-Blekinge bör ta vara på potentialen som flerkärnigheten erbjuder och såldes även fortsätta arbetet med att stimulera utvecklingen av tillväxtmotorerna. Den flerkärniga Ortsstrukturen skapar en bra utgångspunkt för att arbeta tvärsektoriellt med stadsutvecklingsfrågor kopplade till olika samhällsutmaningar och styrkor i regionen. Dessutom anger existerande struktur goda förutsättningar för att utveckla system för kunskapsöverföringar mellan regionens olika delar som i sin tur ger goda förutsättningar för att arbeta holistiskt med hållbar stadsutveckling. I flera av regionens städer och stadsdelar finns möjligheter till att förena insatser runt ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet, liksom möjligheter till skapande av lokala arbetstillfällen.

Skåne-Blekinges geografiska läge med närheten till Själland och Köpenhamn bör även tas med som en stor tillväxtfaktor som gynnar regionens ekonomi i sin helhet. Närheten till Kastrups internationella flygplats, tack vare Öresundsbron, minskar avståndet till de internationella marknaderna och besökarna. Utöver närheten till Danmark öppnar det geografiska läget även upp för samarbeten med andra länder i södra östersjöregionen, där färjetrafiken, person- tillika godstransporter till Tyskland och Polen är viktiga marknader.

8.2 Staden som centrum för utanförskap

Förutom koncentrationsfördelar och tillväxtpotential karaktäriseras städer även av sociala utmaningar såsom arbetslöshet, segregation och fattigdom. Segregation och utanförskap i samhället kan i många fall beskrivas som ett resursslöseri där människan inte tas tillvara i ekonomin utan hamnar i arbetslöshet. Det slår hårt mot enskilda individer som samhällsekonomin i stort när människors potential inte tas tillvara utan utvecklas till kostnader för de sociala skyddsnäten. I Malmö har t.ex. klyftorna mellan dem som befinner sig i innanförskap respektive utanförskap i samhället fördubblats sedan 1990-talet. Inkomstfattigdomen, mätt efter EU:s definition, har ökat och omfattar numera tre av tio Malmöbor. Trots att Malmö är regionens tillväxtmotor och har haft en positiv sysselsättning vid kommunens arbetsställen har den totala arbetslösheten ökat. Det i sin tur förklarar den höga andelen hushåll som lever på kommunalt försörjningsstöd, som ökade med 89 mkr och 942 fler enskilda hushåll fick bistånd 2012 jämfört med 2011³⁹. En bidragande orsak till den stigande arbetslösheten kan vara den dåliga matchningen mellan arbetsmarknaden och arbetstagaren. Malmö stad menar bl.a. att det finns många lediga arbeten i den privata sektorn i kommunen men att den arbetslösa befolkningen i nuläget inte är kvalificerad för de befintliga arbetstillfällena.

Segregationens dynamik är rumsligt komplex. Det innebär att det ofta handlar om både geografiska liksom socioekonomiska avgränsningar mellan olika grupper i samhället. I de flesta städer finns stadsdelar med högre eller lägre utanförskap än genomsnittet, Skåne-Blekinges kommuner utgör inget undantag. Den geografiska uppdelningen i staden visar sig i

³⁹ Malmö Stad, 2013. Malmös väg mot en hållbar framtid Hälsa, välfärd och rättvisa. Kommissionen för ett socialt hållbart Malmö.

stadens boendestruktur där fattiga och rika bor i olika stadsdelar. Segregationen tenderar även att ha etniska förtecken då socialt utsatta områden med en hög andel låginkomsttagare och lågutbildade ofta sammanfaller med en hög andel invånare födda utanför Norden och Västeuropa. I motsats tenderar välbärgade områden i staden vara residens för högutbildade människor med svensk eller nordisk härkomst. Den etniska segregationen på stadsdelnivå korresponderar således väl med utanförskapet i samhället i stort där utomnordiskt födda är överrepresenterade i arbetslöshetsstatistiken. Detta mönster kan identifieras i regionens alla större städer. I t.ex. Malmö är sysselsättningsgraden bland utomnordiskfödda nästan 25 procent lägre än bland infödda svenskar.

Följeforskningen av storstadsinsatser från föregående programperiod visar att satsningar för att minska segregationen måste inbegripa båda segregationspolerna, såväl samhällets innanförskap som dess utanförskap för att sudda ut dessa kategoriseringar. Det är även viktigt att ta avstånd från det problemorienterade förhållningssättet och instället utveckla ett potential- och orsakorienterat förhållningssätt. Ett problemorienterat förhållningssätt bidrar till stigmatisering och utgör ett av de främsta hindren för att befrämja sambandet mellan ökad tillväxt och minskad segregation. Satsningar på att minska segregationen och de sociala skillnaderna ska betraktas som investeringar och inte som kostnader. Följeforskarna rekommenderar även att insatser inom stadsutveckling i kommande program inriktas till att underlätta den typ av social sammanhållning som kan kallas "kollektiv empowerment". Människor måste stärkas och stöttas för att gemensamt kunna bidra till att lösa problemen. Det har ett värde i sig som kan kopplas till det övergripande målet med ökad sammanhållning men det kan också lägga grunden till en tillväxt, om inte annat så på sikt⁴⁰.

Detta mönster av marginalisering och outnyttjad potential kan även urskiljas när man ser till de könsskillnader vi har i samhället. Riksdag och regering har definierat ett jämställt samhälle som "ett samhälle där kvinnor och män har samma makt att forma samhället och sitt egna liv". Samhällsplaneringen och speciellt den fysiska utformningen av staden som tillsynes kan verka könsneutral har ofta sitt ursprung i traditionella genussystem där mannen är given företräde kvinnan i det offentliga rummet. *"Det gör att kvinnor ofta upplever sig varken ha samma tillgång till, eller samma makt över det offentliga rummet som män har - speciellt inte under kvällar och nätter"* skriver vägverket i en rapport om jämställd samhällsplanering⁴¹. Den fysiska miljön är emellertid inte i sig orsaken till att kvinnor upplever rädsla på kvällar och således reducerad tillgänglighet, utan oron uppstår till följd av genussystemet som skapat skilda normativa förväntningar på könen. Det är inte själva buskarna eller gångtunnlarna som utgör faran, utan det är en socialt konstruerad otillgänglighet där allmänheten förväntar sig att kvinnor ska vara rädda när det är mörk. När förväntningarna sedan gå i uppfyllelse omvandlas den sociala konstruktionen till en verklighet där kvinnan blir marginaliserad i det urbana rummet. Samtidigt kan man se att den överrepresentation av män som är delaktiga i den fysiska planeringen, både avseende vilka som beslutar, planerar och medverkar i medborgarprocessen innebär att den fysiska planeringen generellt sett är utformad efter mäns erfarenheter och behov vilket således bidrar till att cementera de rådande könsskillnaderna. Vägverket skriver i rapporten med anledning detta att *"en jämställd planeringsprocess är nödvändig för att båda köns behov och värderingar ska komma till uttryck i planeringen"*⁴². Därmed inte sagt att en kvantitativ jämställdhet är lösningen på hela problemet. För att förebygga att existerande genussystem befäst i samhällsplaneringen måste valet av åtgärder utifrån ett genusperspektiv alltid problematiseras oberoende vem (man eller kvinna) som planerar.

⁴⁰ Tillväxtverket, 2012. Potentialer för tillväxt och sammanhållning. Rapport 0152

⁴¹ Vägverket, 2009. Jämställd samhällsplanering – förslag på metod. Publikation 2009:6

⁴² Vägverket, 2009. Jämställd samhällsplanering – förslag på metod. Publikation 2009:6

Precis som utomnordiskt födda personer är även kvinnor i hög grad en outnyttjad resurs i samhället, i synnerhet kvinnor med utländsk bakgrund eftersom det finns en större risk att dessa individer hamna i ett dubbelt utanförskap på grund av sitt kön och sin etnicitet. Ser man till hela regionen och använder sig av tillväxtperspektivet skulle Skåne-Blekinge haft 12 000 fler sysselsatta om kvinnor hade haft samma sysselsättningsgrad som män.

Storstadsföljeforskningen visar att den stora majoriteten av projekten misslyckats med att artikulera en tydlig koppling mellan jämställdhet och tillväxt som ett resultat av projektens planerade och genomförda aktiviteter. Genomgående saknas en förståelse för genusfrågor tillika mångfaldsfrågor och deras relation till tillväxt och regional utveckling. I kommande programperiod är det därför viktigt att alla involverade aktörer bidrar till att öka kunskapen kring dessa frågor om programmet överhuvudtaget ska kunna utmana rådande strukturer och bidra till en förändringsprocess där jämställdhet och jämlikhet uppfattas som naturliga hävstänger för tillväxt⁴³.

I en sådan process är dialogen med lokala aktörer central. Lokal kunskap bör uppmärksammas som ett viktigt redskap för att påverka strukturer. En hållbar stads- och samhällsutveckling måste tilltala den som berörs även om det tar sig oväntade former. Den ska ha som mål att göra staden tillgänglig för alla och förebygga resursslöseri. Tillsammans kan lokala aktörer beskriva existerande behov och möjligheter bättre än någon annan och således definiera ramarna för satsningarna. Det är därför viktigt att insatserna för en hållbar stads- och samhällsutveckling säkerställer det lokala inflytandet genom att vara förankrade i det geografiska utpekade område de är avsedda för.

8.3 Miljö

Städer och stadsutveckling är en viktig komponent i utvecklingen mot en koldioxidsnål ekonomi. Den höga koncentrationen av människor och materia i städerna för inte bara med sig agglomerationsfördelar utan bidrar också till stora klimatpåfrestningar. Samtidigt erbjuder städernas densitet goda förutsättningar för att utveckla t.ex. system för energibesparing eller nya hållbara transportlösningar. Klimatutmaningarna är stora i städerna men det är också här potentialen till att kunna lösa dem är störst. I Skåne-Blekinge är konceptet ”Hållbara städer” ett framträdande innovationsområde i som har kapacitet att utveckla innovationsinfrastrukturen. På senare tid har regionen utmärkt sig internationellt i frågor kring en hållbar stadsutveckling där man tar hänsyn till miljö, befolkning och företagande. I regionen finns således finns således särskilda styrkor på området. Utvecklingen av Västra hamnen och Augustenborg i Malmö där erfarenheterna från nya innovativa lösningar implementeras i både nya och äldre bostadsområde är bara några exempel på ledande projekt har genomförts här. Framträdande aktörer i Skåne-Blekinge inom miljöbranschen kan bland annat knytas till Sustainable Business Hub och Clean Tech-sektorn som är ett internationellt styrkeområde. Även om det framför allt är västra Skåne som uppmärksammas internationellt finns det exempel i hela regionen på de utmaningar som ställs på hållbar stadsutveckling när det gäller samspelet mellan stad och landsbygd, markhushållning och därtill kopplade transportfrågor. Det innebär att innovativa produkter och processer som främjar den urbana organismens livskraft ska stärkas för att göra Skåne-Blekinge mer konkurrenskraftigt i ett internationellt perspektiv. Länken mellan att skapa hållbara städer och en mängd tillväxtområden inom exempelvis livsmedel, ICT och materialforskning är given då de delvis överlappar varandra. Att skapa en länk mellan olika innovationsområden ses som väldigt positivt och är en medveten strategi på policynivå i Skåne och Blekinge. I det regionala strukturfondsprogrammet för Skåne-Blekinge 2014-2020 finns anledning att med hjälp av sektorsövergripande integrerade strategier utveckla regionala system för kunskapsöverföring

⁴³ Tillväxtverket, 2012. Potentialer för tillväxt och sammanhållning

för att möjliggöra överföring av framgångsmodeller från miljösektorn till den mer sociala. Insatser för ekonomisk, social och miljömässig utveckling måste i allra högsta grad samspela ifall negativa trender ska brytas och ifall potential och erfarenheter ska kunna förvaltas på bästa sätt.

8.4 Hållbar stadstrafik

Utvecklingen av hållbara transportsystem omfattar både sociala- miljömässiga så som ekonomiska fördelar. Trafikrelaterade problem är utan tvekan mest påfrestande i Sveriges storstadsregioner. Samtidigt som transportsystemet står för en stor utgiftspost i samhällsekonomin står städernas tillväxt ofta i relation till transportsystems kapaciteter. Städers efterfrågan på högre kapacitet är svärmättad vilket ökar betydelsen av att utveckla hållbara transportsystem i städerna för att minska negativa effekter.

Runt två miljoner människor i Sverige utsätts utanför sina bostäder för ljudnivåer som överskrider de riktvärden som riksdagen fastställt. Buller, främst från väg och järnväg, är den miljöstörning som berör flest människor och som enligt forskning har stark påverkan på vår hälsa. Även när bullernivån håller sig under riktvärdet 55 dBA ekvivalentnivå anser sig omkring 10 procent som mycket störda av vägtrafikbuller i sin boendemiljö. Trafiken står även för en stor andel av utsläppen av luftföroreningar såsom kvävedioxider och partiklar. Vägtrafiken stod för 46 procent av utsläpp av kväveoxider i Sverige år 2005 enligt Naturvårdsverkets rapportering enligt EU:s takdirektiv vilket kan jämföras med inrikes sjöfart som stod för 4 procent, inrikes flyg för 2 procent och järnvägstrafiken för 1 procent. Arbetsmaskiner inklusive fiske stod för 17 procent. Den större delen, ca: 52 procent av vägtrafikens utsläpp av kväveoxider sker i tätorter⁴⁴.

Skåne är också särskilt utsatt för luftföroreningar från kontinenten och har högre halter än övriga landet. Höga halter av luftföroreningar förekommer främst i tätorter med mycket trafik och dåligt ventilerade gaturum. I flera tätorter i Skåne i starkt trafikerade gaturum är halterna av kvävedioxid höga. I Malmö och Helsingborg överskrider miljökvalitetsnormerna på några gator och som följd av detta finns åtgärdsprogram för kvävedioxider som syftar till att minska halterna⁴⁵.

De stora städerna i Skåne växer samtidigt som trängseln och belastningen på miljön ökar och efterfrågan på högre kapacitet i transportsystemet stiger. Stora samhällsbyggnadsprojekt där tillgänglighet och infrastrukturutbyggnad är integrerade delar pågår och förbereds i alla de stora städerna, I Lund har bl.a. utbyggnaden av materialforskningsanläggningarna Max IV och ESS inletts. För att bibehålla och stärka städernas roll som tillväxtmotorer krävs betydande insatser i transportsystemet, både i städerna och i det omgivande transportsystemet. Potentialen att öka kapaciteten, förebygga trängsel och bidra till ett integrerande transportsystem som gynnar samhällsekonomin ligger i kollektivtrafik och i cykel- och gångtrafik⁴⁶. Som en del av denna process ingår mjuka insatser för en hållbar stadstrafik som kallas Mobility management. Regionen ligger i framkant när det kommer till mjuka insatser i transportsystemet där främst Lund med det stora projektet LundaMats och Malmö med ett flertal kampanjer och EU-projekt nått stora framgångar i regional, nationell och internationell jämförelse.

⁴⁴ Regional transportinfrastrukturplan för Skåne 2014 – 2025 (REMISSVERSION)

⁴⁵ Regional transportinfrastrukturplan för Skåne 2014 – 2025 (REMISSVERSION)

⁴⁶ Regional transportinfrastrukturplan för Skåne 2014 – 2025 (REMISSVERSION)

8.4.1 Transportsystem och folkhälsa

Utvecklingen av hållbarare transportsystem ligger väl i linje med den regionala folkhälsostrategin 2010 – 2013 som har sin utgångspunkt i det nationella övergripande målet *Att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen* samt de 11 målområdena⁴⁷:

1. Delaktighet och inflytande i samhället
2. Ekonomiska och sociala förutsättningar
3. Barns och ungas uppväxtvillkor
4. Hälsa i arbetslivet
5. Miljöer och produkter
6. Hälsofrämjande hälso- och sjukvård
7. Skydd mot smittspridning
8. Sexualitet och reproduktiv hälsa
9. Fysisk aktivitet
10. Matvanor och livsmedel
11. Tobak, alkohol, narkotika, dopning och spel

Transportsektorns utformning har stor betydelse för befolkningens hälsa. Av de 11 målområdena har 1, 2, 3, 5, och 9 direkt samband med transportsektorn.

Delaktighet och inflytande – i vilken mån medborgarna kan påverka planeringen och sina möjligheter att transportera sig – eller avstå från att transportera sig – efter sina behov. Här kan nämnas vikten av valfrihet att kunna ta cykel eller kollektivtrafik och låta bilen stå.

Ekonomiska och sociala förutsättningar – i vilken mån man som medborgare har ekonomiska möjligheter att ta del av transportsystemet.

Dessa två första målområdena påverkar också förutsättningarna för att minska skillnaderna i hälsa. Jämställdhet och tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning är viktiga parametrar att utgå från.

Barns och ungas uppväxtvillkor – att transportsystemet är utformat på så sätt att barn och unga kan använda sig av och vistas i anslutning till det på ett tryggt och säkert sätt, och som också ger förutsättningar till aktiv transport. Barnkonventionen är en viktig utgångspunkt.

Miljöer och produkter – trafikmiljön har stor påverkan på befolkningens hälsa dels direkt genom olyckor, luftföroreningar och buller, dels indirekt genom barriäreffekter som försvårar från att nå önskade mål som grönområden och mötesplatser, samtidigt som det rätt utformat också kan binda samman attraktiva punkter. Luftföroreningar och buller har en direkt hälsoeffekt och orsakar flera hundra dödsfall och ett stort antal sjukhusinläggningar årligen.

Fysisk aktivitet – transportsystemet har stor påverkan på förutsättningarna för fysisk aktivitet, där ökad bilanvändning har starkt samband med fysisk inaktivitet och stillasittande. Kollektivtrafikanvändning ökar den fysiska aktiviteten, gång- och cykeltrafik har ett självklart samband. Fysisk inaktivitet är den konsekvens av samhällets bilberoende som bedöms orsaka flest dödsfall och sjukdagar.

⁴⁷ Regional transportinfrastrukturplan för Skåne 2014 – 2025 (REMISSVERSION)

Hälsoekonomiska konsekvenser-Det finns alltså starka samband mellan infrastrukturplanering och befolkningens hälsa. Det innebär också att det finns stora möjligheter att genom infrastrukturplaneringen påverka Region Skånes kostnader för sjukvården och därigenom frigöra resurser för annan verksamhet.

8.4.2 Transportsystem och miljö

Länsstyrelsen i Skåne har i dialog med olika parter i Skåne utarbetat ett ”Regionalt åtgärdsprogram för miljö kvalitetsmålen 2012-2016” (Länsstyrelserapport 2012:7). Programmet redovisar förslag till åtgärder och berör många aktörer i regionen. Hållbara transporter anges som en bland fem skånska utmaningar i miljöarbetet. Länsstyrelsen pekar på följande åtgärder som strategiskt viktiga.

- ökad andel kollektivtrafikresande
- stärkt kollektivresande genom utvecklad översiktsplanering
- ökad andel fossilbränslefria transporter

I Region Skånes miljöstrategiska program, som tillsammans miljöprogrammet för organisationens egen verksamhet, ligger till grund för Region Skånes arbete med miljöfrågor och miljöutveckling pekas hållbara transporter ut som ett av sju viktiga insatsområden.

Åtgärder inom följande områden prioriteras.

- utveckling av en övergripande transportstrategi
- utvecklade möjligheter till resande med kollektivtrafik och cykel samt
- att främja förnybara bränslen och fordon är tre åtgärdsområden

Klimatsamverkan Skåne är ett samarbete mellan Region Skåne, Kommunförbundet Skåne och Länsstyrelsen i Skåne län. Syftet är att arbeta gemensamt med klimatfrågor i Skåne. Ledorden är samsyn, samverkan och samordning – utan ny byråkrati. Även Klimatsamverkan Skåne har pekat ut transporter som ett prioriterat område. Arbetet har hittills behandlat information, resvanor och beteenden, fossilfria bränslen och samhällsplanering⁴⁸.

8.5 Landsbygd

Skåne-Blekinges yta utgörs till största del av tätortsnära landsbygd. Enbart i Skåne utgörs hela 96 procent av ytan av landsbygd där så mycket som 25 procent av befolkningen bor⁴⁹.

Landsbygden har många styrkor och står inför flera möjligheter till fortsatt positiv utveckling för regionens invånare och näringsliv. Landsbyggden uppvisar av en ökande diversifiering av näringslivet och förstärkta kopplingar mellan stad och land. För att utveckla en livskraftig region och för att uppnå bättre balans mellan stad och land och mellan regionens olika delar är det därför viktigt att försöka nyttja landsbygdens potential och i större grad integrera landsbygden i det regionala innovationssystemet. Tillgång till offentlig och kommersiell service är viktiga aspekter för att skapa en levande landsbygd. Speciellt tillgången till internetuppkoppling är viktig bland människor som redan bor eller kan tänka sig att bosätta sig på landsbygden. Samtidigt är det en utmaning att balansera utvecklingen så att den är anpassad efter landsbygdens specifika förhållanden. Exploatering eller utveckling av landsbygden bör ske med avsikten att stad och land ska komplettera varandra. Stadens utvidgning bör inte göra för stor anspråk på värdefull jord- och skogsbruks mark om detta inte är nödvändigt.

⁴⁸ Regional transportinfrastrukturplan för Skåne 2014 – 2025 (REMISSVERSION)

⁴⁹ Strukturbild för Skåne: Rapport Flerkärnighet

Ur ett innovations- och entreprenörskapsperspektiv har landsbygdens befolkning och företag en betydelsefull roll vad gäller samhällsutveckling ur ett så kallat "underifrånperspektiv", men där både kunskaps- och kompetenshöjande insatser kan vara nödvändiga för att fullt ut ta tillvara på kreativitet, initiativ och idéer från företag, enskilda personer eller från föreningar och organisationer inom den idéburna sektorn. Ett gott exempel är de utvecklingsprojekt som under nuvarande programperiod initierats inom olika Leader-projekt. Genom samverkan mellan resurser från Landsbygdsprogrammet, Regionalfonden och Socialfonden kommer landsbygdens potential som utvecklingsfaktor att kunna tas tillvara än mer under kommande programperiod.

Skånes/Blekinges geografiska struktur som betecknas av närhet, många "landsbygdsnära tätorter" och god tillgång till allmänna kommunikationer har också medverkat till att naturnära miljöer har kunnat nyttjas för insatser för personer som av olika anledningar befinner sig i någon form av utanförskap. Begrepp som Grön Integration, Grön Rehab och Grön Omsorg är etablerade i Skåne/Blekinge och i samverkan mellan företag, offentlig sektor och idéburen sektor kommer landsbygden och naturnära miljöer att även fortsättningsvis, via konkreta projekt och kompetenshöjande insatser, att utgöra en viktig och potentiell kraft för ökad livskvalitet och ökad anställningsbarhet för personer som på grund av olika anledningar har svårare att få fäste på arbetsmarknaden. En bransch som kan vara särskilt intressant att uppmärksamma i detta avseende är trädgårdsnäringen som både är sysselsättningsintensiv och i behov av kunnig personal.

8.0 Bredband

8.1 Nyttan av bredband och digitala tjänster.

Bredband och tillgången till digitala tjänster är en nyckelfråga för regionens utveckling. I ett material som i juni 2013 presenterades för strukturfondspartnerskapet i Skåne-Blekinge om nyttan av bredband sammanfattades nyttan med bredband med att det gynnade såväl tillväxt och attraktivitet som bärkraft och balans.

Tillväxt: I princip alla företag och arbetsplatser är idag beroende av digitala tjänster, genom att ta emot och sända stora mängder data. Även de allra minsta företagen ingår i ett globalt sammanhang. Några exempel på företagens användningsområden är:

- Marknadsföring
- Kommunikation med kunder och leverantörer
- Omvärldsbevakning
- Design och projektering
- Löpande drift och produktionsstyrning
- Administration

Företagens bredbandsanvändning växer snabbt, med ökade krav på kapacitet som följd. Till exempel blir det allt vanligare att företag abonnerar på datorprogram. Istället för att ha programmet på en egen server, jobbar de mot en extern server där alla program och filer sparas i så kallade molntjänster. Detta ställer höga krav på stor kapacitet i överföringen och också hög driftssäkerhet. Stora företag med mycket datatrafik kan köpa speciallösningar för att nå fram till det nationella och internationella stamnätet. Mindre och medelstora företag är däremot beroende av att få sina bredbandstjänster levererade via ett gemensamt

distributionsnät, där kostnaderna fördelas på många användare. Kapacitetsbegränsningar är redan idag tillväxtbegränsande för företagen och utgör ett hinder för nyetableringar.

Skåne-Blekinge har en specialisering inom digitala tjänster och media och det är ett viktigt innovationsfrämjande arbete att skapa en regional struktur som gynnar utvecklingen av nya tjänster.

Attraktivitet: De geografiska områden som erbjuder bredband av hög kapacitet är attraktivare för boende och för näringslivet än de som inte har det. Ett attraktivt Skåne-Blekinge kräver därför bredband till alla. Att kunna arbeta hemifrån är en självklarhet för många och en förutsättning för att attrahera medarbetare till en ort eller region. Utan bredband med hög hastighet kommer inte yngre arbetskraft att söka sig till orten, vilket leder till utarmning och negativ demografisk utveckling. Hushållens användning av digitala tjänster för nytta och nöje ökar snabbt. Allt fler sköter sina affärer, söker tjänster och service via sin dator samt använder massmedierna (sociala medier, film, tv, radio, tidningar med mera) via Internet. E-hälsa och sjukvården utvecklar fortlöpande nya tjänster. Utbud och kvalitet utvecklas snabbt och därmed också kapacitetsbehovet. Kulturen är också ett område som i hög grad påverkas av IT-utvecklingen och av Internet. Produktionssättet ändras helt genom snabbare uppkopplingar. De tidigare konsumenterna blir även producenter genom socialamedier och nätverksskapande. Film, musik och spel laddas ner via Internet. När utbudet ökar, växer målgrupperna och driver på en ökande efterfrågan på ett kraftfullt bredband. IT bidrar även till att sprida kultur och kulturarvet på ett nytt kreativt sätt, genom film, konserter och teatrar via Internet. Förbättrade uppkopplingsmöjligheter är också av betydelse för besöksnäringen. Tillgängligheten till natur och kultur kan öka med hjälpmedel som exempelvis GPS.

Bärkraft: Bredband är viktigt för vård och omsorg. Stora informationsmängder överförs mellan olika institutioner. Även från ett enskilt hushåll kan kapacitetskrävande information behöva föras över till en vårdinrättning i samband med kvalificerad vård i hemmet. Betydelsen av IT ökar i utbildningssammanhang, där allt mer av undervisningen sker på distans. Det är också viktigt att kunskap i hantering av Itbaserade hjälpmedel blir en naturlig del för barnen i undervisningen. IT är en viktig fråga för miljö och klimat. En ökad användning av kommunikationshjälpmedel kan leda till ett minskat resande. Men det finns också andra exempel på kopplingen mellan energi, IT och miljö. Ny teknik är energibesparande. Undersökningar visar att övervakning och styrning med hjälp av IT kan minska energibehovet i byggnader med upp till 17 % och minska koldioxidutsläppen med upp till 27 %. Bredband via fiber är också i sig en betydligt mer energieffektiv teknik att använda än ADSL.

Balans: Om inte hela Skåne-Blekinge gagnas av utbyggnaden av ett kapacitetsstarkt bredbandsnät kommer skillnader i utvecklingsförutsättningar och tillväxt inom regionen att öka. Balans handlar också om attraktivitet och att kunna bo och verka i hela regionen. Orter som inte kan erbjuda bra bredband till alla får allt svårare att behålla sin befolkning, med en snabbt åldrande befolkning som följd. En tillräckligt hög kapacitet på bredbandsuppkopplingen betyder mycket för regionen, exempelvis för att kunna attrahera nyetableringar eller för att övertyga befintliga företag i regionen att behålla sina verksamheter på de orter där de redan har etablerat sig. Den största nyttan av bra bredband gäller glesbygdsföretag. Periferter placerade företag kan genom att få tillgång till bredband med hög kapacitet, verka på samma villkor som storstadskonkurrenterna. Jordbruksföretag och andra inom vissa branscher måste vara lokaliserade på landsbygden, men ur både tillväxt- och balansperspektiven krävs det att även dessa kan erbjudas ett kapacitetsstarkt bredband.

Skåne-Blekinges arbete med bredband utgår från regeringens strategi:

År 2020 bör 90 procent av alla hushåll och företag ha tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s. Redan år 2015 bör 40 procent ha tillgång till bredband med den hastigheten. Det är viktigt att svenska företag och hushåll i alla delar av landet kan dra nytta av de möjligheter som tillgång till kraftfullt bredband ger så att arbetsmetoder kan effektiviseras och nya tjänster och affärsmodeller utvecklas. Alla hushåll och företag bör ha goda möjligheter att använda sig av elektroniska samhällstjänster och service via bredband. När allt fler tjänster i samhället blir digitala måste alla ges möjlighet att koppla upp sig. Tillgången till bredband är i grunden en demokrati- och rättighetsfråga.

I Region Skånes strategi står att ” För att klara framtidens utmaningar och för att kunna dra nytta av den digitaliserade utvecklingen krävs en satsning på en ny generation bredbandsnät som medger betydligt högre kapacitet än det som finns idag. Bredbandsstrategin för Skåne tar därför sikte på en fortsatt utbyggnad av bredbandsinfrastrukturen.”

Bredbandstäckningen i Skåne-Blekinge är låg. I underlagsmaterialet till arbetet med bredbandsstrategin konstateras att det kommer att krävas stora satsningar på infrastruktur för att målet ska uppnås. Bredbandstäckningen i Skåne är låg – och i Blekinge mycket låg jämfört med riksgenomsnittet. År 2012 hade 39 procent av befolkningen respektive 33 procent av arbetsställena tillgång till bredband via fiber, vilket kan jämföras med riksgenomsnittet på 44 respektive 39 procent. I Blekinge hade 21 procent av befolkningen och 17 procent av arbetsställena tillgång till bredband via fiber, vilket var den lägsta andelen för allmänheten av alla rikets län och den näst lägsta andelen för arbetsställen. På landsbygden och i småorter var tillgången till bredband år 2012 mycket låg enligt Post- och Telestyrelsen. I Blekinge har 2,13 % av befolkningen på landsbygd möjlighet till att på kort tid och utan särskilda kostnader kunna beställa ett internetabonnemang via fiber. Motsvarande siffra för Skåne är 6,17 %.

I underlaget till bredbandsstrategin konstateras att det krävs fiber även i framtiden för att få tillräcklig kapacitet för att möjliggöra framtidens digitala tjänster. Utvecklingen mot allt mer strömmande media innebär att hushållens behov av bandbredd ökar. Många yrkesgrupper med arbeten inriktade mot bildbehandling kräver hög topphastighet för att på rimliga tider kunna skicka digitalt material från hemmet vid distansarbete och från arbetsplatsen. Som exempel kan nämnas personer verksamma inom grafisk industri och till exempel röntgenläkare, vilka hanterar mycket stora datamängder i arbetet.

Bilaga 1 - SWOT-analys

<p>Styrkor (interna)</p> <p>Hög sysselsättningstillväxt</p> <p>Mångfald av kompetenser, branscher, utbildningar</p> <p>Rikt utbud av utbildningar på alla nivåer</p> <p>Hög befolkningstillväxt</p> <p>Ung befolkning</p> <p>Relativt högt nyföretagande</p> <p>Höga FoU-andelar i såväl offentlig som privat sektor</p> <p>Lägesfördel (nära till kontinenten, Öresundsregionen)</p> <p>Hög pendling inom västra Skåne</p> <p>Kulturell mångfald och kulturell kompetens hos personer med utländsk bakgrund</p> <p>Stora FoU-investeringar ökar internationaliseringen</p> <p>Utvecklade regionala kompetensplattformar</p> <p>Utvecklad innovationsinfrastruktur</p> <p>Starkt samverkande regionalt ledarskap</p> <p>Potential i bättre tillvaratagande kompetens hos personer med funktionsnedsättning och personer med utländsk bakgrund</p> <p>Hög polycentrism bidrar till en diversifierad arbetsmarknad</p> <p>Attraktiv stadsnära landsbygd drar till sig boende och möjliggör nya näringar</p> <p>Utvecklad samverkan med den idéburna sektorn</p> <p>Satsningar på centrumbildningar m.m. för social innovation</p>	<p>Svagheter (interna)</p> <p>Låg sysselsättningsgrad</p> <p>Låga utbildningsnivåer i stora delar av näringslivet</p> <p>Låg produktivitet i näringslivet</p> <p>Männens utbildningsnivå släpar efter kvinnornas</p> <p>Ojämn tillväxttakt mellan västra och östra delarna av regionen avseende befolkning, sysselsättning m.m</p> <p>Låg sysselsättningsgrad för funktionshindrade</p> <p>Låg sysselsättningsgrad för utomnordiska invandrare</p> <p>Stora klyftor i inkomst, hälsa och utbildning m.m. mellan städer och stadsdelar</p> <p>Könstillhörighet styr nyföretagarfrekvens, ohälsa, inkomst, utbildning och yrke</p> <p>Dålig matchning mellan utbildning och arbetsmarknad</p> <p>Hög långtidsarbetslöshet bland 55+ år</p> <p>Hög ungdomsarbetslöshet, framför allt i de östra delarna av regionen</p> <p>Många ungdomar är varken sysselsatta eller i utbildning</p> <p>Lågt nyföretagande bland lågutbildade</p> <p>Hög arbetslöshet bland lågutbildade</p> <p>Låg pendling mellan östra och västra delarna av regionen</p> <p>Behov av vitalisering och stärkt omställningsförmåga inom profilnäringar/kluster</p> <p>Låg internationaliseringsgrad</p> <p>Vikande integration med Själland</p> <p>Ogynnsam branschstruktur</p> <p>Arbetsmarknaden släpar efter befolkningstillväxten</p> <p>Kris i utbildningssystemen (lärarrekrytering, genomströmning i gymnasieskolan)</p> <p>Svag samverkan inom vuxenutbildning på gymnasial nivå och YH</p> <p>Svaga instrument för validering och kompletterande utbildning</p> <p>Få instrument för att främja kompetensutveckling för anställda</p> <p>Utflyttning av högutbildade till framför allt Stockholm</p> <p>Låg befolkningstillväxt i östra delarna av regionen</p> <p>Tecken på låg kommersialisering av FoU i regionen (låg BRP-tillväxt)</p>
--	--

	<p>Enskilda kommuner har drabbats mycket hårt av strukturomvandlingen</p> <p>Hög ohälsa framför allt bland kvinnor och äldre</p>
<p>Möjligheter (externa)</p> <p>Globaliseringen öppnar nya växande marknader</p> <p>Ökad internationell rörlighet ökar mångfalden av kompetenser</p> <p>Relativt god tillväxt i flera marknader runt Östersjön</p> <p>En ökad integration i Öresundsregionen möjliggör bildandet av Nordens största sammanhängande funktionella storstadsregion</p> <p>Ökat utlandsägande av näringslivet ger tillgång till kapital och affärskanaler</p>	<p>Hot (externa)</p> <p>Fortsatt svag tillväxt i dansk ekonomi och på Själland</p> <p>Den ekonomiska krisen i Europa fortsätter</p> <p>Skärpt global konkurrens ökar utslagningen av arbetskraftsintensiv industri</p> <p>Regionen fortsätter tappa högutbildade efter utbildning</p> <p>Nationellt bestämda utbildningssystem (högskola, YH) dimensioneras inte för regionens behov</p> <p>Ändrade regler för utomeuropeiska studenter minskar underlaget för utbildningar</p> <p>Strukturomvandlingen minskar behovet av lågutbildade, svårare för kognitivt funktionsnedsatta att finna arbete</p> <p>Ökat utlandsägande av näringslivet ökar risken för utflyttning av arbetsställen</p>